

LATO (6171) *sb n*

lat- (w tym 34 r. błędne znakowanie), lât (w tym 47 r. błędne znakowanie); o jasne; w lecie(ch) e jasne.
sg N lato (106). ◇ G lata (934). ◇ D latu (6). ◇ A lato (109). ◇ I lat(e)m (15). ◇ L lecie (217) [w tym: bez przyimka (164) w znaczu. 1. w funkcji przysłowka]. ◇ [V lecie [w rymie].] ◇ pl N lata (232). ◇ G lât (3308). ◇ D latom (56), latâm (8); -âm *GlabGad, WróbŻółt, LubPs, BudBib, Oczko* (2); -om: -âm *RejZwierc* (12 : 2); ~ -om (3), -óm (2), -(o)m (51); -óm *KochFrag*; -om *ZawJeft*; -om : -óm *KochPs* (2 : 1); ~ -âm (6), -(a)m (2). ◇ A lata (505). ◇ I laty (146), latami (1); -y : -ami *Mącz* (8 : 1). ◇ L leciéch (336), latach (2); -éch : -ach *KwiatKsiąż* (12 : 1), *CzechRozm* (12 : 1); ~ -éch (17), -ech (8), -(e)ch (311); -éch *BiałKat, KochTr, ZawJeft, KochFrag, WyprPl, SarnStat* (8), *SiebRozmyśl* (2), *GostCast*; -ech *MurzHist, MurzNT*; -éch : -ech *OpecŻyw* (1 : 6). ◇ V lata (3). ◇ du N (*cum nm*) lecie (19) *HistJóz D4, LibLeg* 11/97, *LibMal* 1547/143v, 1551/159, *HistAl* N4v, *Leop Ier* 28/3, *BibRadz* 4.Reg 21/19, *BielKron* 17v, 205v, *Mącz* 24d, 71d, 113d, 314c, *SienLek* 6, 7v, *BudNT Act* 24/27, *ActReg* 79, 130b, *WujNT Act* 24/27. ◇ A (*cum m*) lecie (161) *BierEz* M2, *Murm* 7, *FalZioł* I 110a, *BielŻyw* 90, 164, *MiechGlab* *2, 17, *LibMal* 1545/103v, 1554/184v, *KrowObr* 21, *Leop* 2.Par 26/3, 3.*Esdr* 5/73, *UstPraw* G4, *BibRadz* Gen 3/18, 5/20, 26, 28, *Iudic* 10/2, 3.Reg 15/25, 4.Reg 15/2, 21/19, *Am* 1/1, I 461b marg, *Act* 28 arg, *BielKron* 49, 51, 61, 64v, 67, 68, 71v [2 r.], 83v, [84²], 90, 96v, 112, 143, 152v, 153, 154, 158v, 160, 162, 163 [2 r.], 166, 166v, 167, 168v, 169, 171v [2 r.], 172v, 173v [2 r.], 175v, 176 [2 r.], 176v [2 r.], 177, 181, 182, 184v, 186 [2 r.], 187v [3 r.], 188v, 189v, 200, 240v, 280, 302v, 322v [2 r.], 366, 383, 399, 410v, 419v, *Mącz* 314c, *LeopPrzep* Ev, *GórnDworz* Aa4v, *RejZwierc* 274 [2 r.], *BudBib* Gen 11/20, 1.Reg 13/1 [2 r.], 2.Reg 13/23, 1.*Mach* 9/57, *Strum* P3, *BiałKaz* I4v, *BudNT Act* 28/30, *CzechRozm* 136v [2 r.], 138v [3 r.], 139 [2 r.], 141v, 170, *ModrzBaz* 121v, *SkarJedn* 323, *SkarŻyw* 167, [223], [237], 291, 311, 472, 542, *StryjKron* 308, 345, 416 [2 r.], 457, 492, *WerGość* 225, 263, *ZapKościar* 1585/61, 1588/78 [2 r.], 1589/87 [2 r.], 87v, *GórnRozm* Cv, C3v [2 r.], C4, D3v, D4 [2 r.], H3v, H4 [4 r.], K, *ActReg* 45, 103, 163, *GostGosp* 88, *WujNT Act* 19 arg, 10, 28 arg, 30, s. 514, *SarnStat* 29, 259 [2 r.], 339, 393, 678 [2 r.], 735, 1069, 1109, 1170. ◇ N a. A (*cum nm*) lecie (4) *LibMal* 1547/129v, 1548/139, 1551/160, *MurzHist* A3v. ◇ I (*cum nm*) latoma (3) *LibMal* 1543/73 [2 r.], *Mącz* 11a.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Najcieplejsza pora roku; pora dojrzewania zbóż i niektórych owoców; *aestas* *Murm, Mącz, Calep, Cn* (346) : *BierEz* Mv; *Murm* 8; Roku czterzy części lą/ [...] Druga ieft lato/ gorące/ łuche y ognište, W nim łie kolera mnoży Troie znamion w łobie zawiera, Raka, Lwa y Pannę. *FalZioł* [*8]v; Ieftli grzmi te⁸⁰ miefiącza [*listopada*] obphitość zboża á lato wefołe znamionuie. *FalZioł* V 48v, V 30v, 46v, [53]v [2 r.], 55 [2 r.], 55v [2 r.], 56 [2 r.]; *BielŻyw* 136; *MurzNT* Mar 13/28; *GliczKsiąż* Cv; *RejWiz* 151; *BibRadz* Luc 21/30; *Mącz* 5a [2 r.], 38b, 44b, 68b, 459d, 486a; *LeopPrzep* G3; *RejPos* 4v; *RejZwierc* Bv, 109 [2 r.], 182v, 234v; *Strum* L4v; Turcy ták że y Miemcy ná nas łie z bierią/ Tylko tey Elecciey á látá tzekáia. *WierKróc* A3v; *Oczko* 22, 30; *StryjKron* 160; *KochFr* 88; Iż w tym nád człowieká máia/ obumárwłzy w roli/ Młodzą łię záś látu k woli? *KlonŻal* C2; *KochMuza* 25; *KochPieś* 40; *Calep* 37a; LAto fámo robotę nákázuie: gołpodarze dobrzy po polu łie łnuia *GostGosp* 102, 34, 66, 82, 102; A od figowego drzewá vczćie łię podobieńtwá: gdy iuz gáłáz iego odmładza łię/ y liście

wypufzcza/ znaćie iż blisko iest lato. *WujNT Matth 24/32* [przekład tego samego tekstu *MurzNT, BibRadz, LeovPrzep, RejPos, WujNT Mar 13/28, Luc 21/30*], *Mar 13/28, Luc 21/30; CiekPotr 30. [Cf 2.a. Gra słów. PudlFr 35 [2 r.]]*

W połączeniu z nazwami innych pór roku (23): FalZioł IV 23c, V 72; WrobŻołt 73/17, Z6; LudWieś B; Wiofna piękna y Lato nigdy fie nie mienią/ Taksze Zimá przypada tuż wnet zá Iefienią. RejWiz 128v, 109v; SienLek 41v; RejZwierc 29v, 107, 171v [2 r.]; PaprPan P2v; StryjKron 477; W tym do roku dzień dwakróć z nocą fye miárkuie/ Raz ná Wiofnę/ raz/ kiedy Lato wstępuje. KochPhaen 19; Zimá bywfzy zéydzie fnádnie: Nam gdy śniegiem włos przypádnie/ Iuż wiofna/ iuż lato minie/ A ten z głowy mróz nie zginie. KochPieś 54, 72; ArtKanc P14v; GostGosp 96; KochFrag 16; LatHar ++7, 674; GosłCast 69.

W połączeniu z wyrazami przenośnie użytymi odnoszącymi się do ludzi (6): Tobie kwóli w kłóśianym wieńcu Lato chodzi *KochPieś 72 [idem] ArtKanc P14v; KochFrag 16; SIny mroz ku nam kroczy/ á zyczliwe Lato Precz fię bierze RybGęśli B4, Bv, C4.*

W przeciwstawieniach: »zima (22), mroz (3), srzeżoga, zimno ... lato« (27): OpecŻyw 3; FalZioł V 54v; BielŻyw 136; RejPs 109; BielKom G2v; LubPs R3 [2 r.]; RejWiz 150v [2 r.], Dd4v; Tyś połtháwił wfzytki gránice źieinie/ á tyś fpráwił lato y zimę. BibRadz Ps 74/17, Gen 8/21; Hyems iam praecipitaverat et ver iam appetebat, Zymá yuż ná fchodzie byłá/ á lato fie przybliżało. Mącz 160c; Ale o nędzny Bąku przecz nie pomniłz ná to/ Iż cie mrozy przyćifną fkoro minie Lato. RejZwierc 244v, 241v; KochPs 110; KochPhaen 10; Zadna gęłtwa/ zadné głogi/ Nie przekáżá moiéy drogi: Taks lato/ iáko srzeżogę/ Przy tobie iá wytrwác mogę. KochSob 64; PudlFr 64; bo lato fámo vkázuie robotę/ źimá bárzo rádá każe proznováć. GostGosp 84; RybGęśli Bv, B4 [2 r.], C4; KmitaSpit C3; Kiedy iuż przewie pewny gościniec do Rzymá: Nie zátrzymá go domá ni lato/ ni zimá. KlonWor 52, 78. [Ponadto w połączeniu z nazwami innych pór roku 7 r.].

W porównaniach (2): SienLek 41; Dobrze záwżze pomnieć ná to/ Młodość náłzá iáko lato. CzahTr H4.

W charakterystycznych połączeniach: lato ciepłe, gorące (8), mokre, ogniste, pałające, suche (3), wesole, żyzne; lato blisko (bliskie) (jest) (5), mija, nadchodzi (2), nastaje (2), niedaleko, przybliża się (2), przychodzi (3), schodzi, ustępuje; lata doczekać.

Przysłowia: Mnima káždy iż wiecznie iuż taks ma być lato. *RejWiz 168; Trzebá fie rozmyflác ná to/ Iż nie iutro będzie lato. RejZwierc 232v, 236v.*

Bywfzy źimá bywa potym lato *BielKom G2v.*

Idá za fzczeńciem iáko Iáłkołki zá látem *KlonWor 55.*

Wyrażenie: »czasu lata« = w lecie (1): Czafu wiofny Lata y Iefieni defzcz. *Zimie: fnieg. FalZioł V 54v.*

Personifikacje (2): Przytápię trochę bliżey/ Lato widzę ftoi/ Ale ná fobie nie ma zwykley krafy fwoiey. Wfzyftko odmienne bárzo: ná głowie włos síwy/ Wieniec zwiędly/ twárz sína *WitosłLut A5.*

W przeciwstawieniu: »lato ... zima« (1): Te słowá rzekłzy Lato w zgorę fię wezbráło Do Titaná [...]. Zátym wnet Zimá pełná włośifkow śniegowych Náftápiłá *RybGęśli B4v.*

Przen (5) :

a) Okres dojrzałości w życiu człowieka (2) :

lato czego (1): Zbieżność lato oney gorącej średniości twoiey/ kiedy sie wżytki rzeczy zągrzewaią. Przepadła ná cię iuż chłodna Ieśień *RejZwierc* 136.

W połączeniu z nazwami innych pór roku, oznaczających poszczególne okresy życia ludzkiego (2): Azażes iuż nie przetrwał onego rokofolznego látá y ielieni? s ktoremi wżytki żywności przypadaią/ onych wefołych á wdzyęcznych średnich czálów swoich? *RejZwierc* 172, 136.

b) Czas niezmqonej radości i szczęścia w życiu pozaziemskim (3) :

W przeciwstawieniu: »lato ... zima« (2): *SkarŻyw* 127; Zliczyliemy godziny ná mękách: á zapłaty nie przeliczym ani końcá iey doyrzrym. Zimá náłzá minęła: á lato nigdy nie wftanie. *SkarKaz* 639a.

Szereg: »lato i wiosna« (1): O nędzne żiarnko y robaczkowie/ cielezcie się á czekaycie w prostoćie y niewinności/ wzroftu y podwyższenia swego. Przyidzie wálze lato y wiołná/ przyidzie ten/ iáko mowi Izaiáf/ ktory o wbojie fprawiedliwie fądzic będzie/ y záfławi się o óciche y ponizone ná ziemi. *SkarKaz* 84b.

a. W funkcji przysłowka (231) :

»[jakiego] lata« (1): Apes aestate serena floribus insidunt variis, Pfczoły pogodnego látá ná rozmáyitych kwiatkách vliadáyą/ zawięzáyą sie. *Mącz* 379a.

»całe lato« (4): DRzewko pyęknie zyelone/ całe lato ftoi/ Nadobnie ząkwitaiąc/ wichru sie wždy boi. *RejZwierc* 127v; *BielKron* 269v, 314; *Strum* N2.

»lecie« = *w lecie; aestate Mącz, Cn; in aestate Miech, Vulg; in diebus aestatis Vulg; per aestatem Cn (164): BierEz Mv [2 r.];* Też lecie po fwiętey Margorzęcie/ aż do panny Marijey w niebowzecie: niemáfz pułzczać krwie *FalZioł* V 57, I 34c, 50b, 123c, 144b, II 5d (14); *GlabGad* C7v, D, G3, H6v; *MiechGlab* *3v, *5v, 24; *GliczKsiąż* M8v; *RejWiz* 84; *Leop Prov* 6/8, *Eccli* 50/8, BBB3; *RejZwierc* 136v; *Goski* *; ále gdzie Dunay ku pułnocy idzie/ gory wżytki zimne fą lodu pełne y lećie *BielKron* 286, 270, 288v, 433; *Mącz* 17d, 70a, 214d, 235b, 260c, 437c; *SienLek* 11v, 39v, 65, 140v, 152; *GórnDworz* Ov, Q; *BielSpr* 62v, 63; *BudBib Eccli* 50/8; *Strum* P4; *Oczko* 28v; *KochPs* 169; *SkarŻyw* 126; *KochFr* 37; *Calep* [264]a, 488a; Klucznik Lećie ząwždy przed obiádem ma opátrowác/ áby chłodne piwo do ftołu przy Pánie bywáło *GostGosp* 56, 36, 58, 60, 66, 98 [2 r.] (13); *KołakSzczęśl* B4v; *SarnStat* 435; *GrabPospR* N4v; *KmitaSpit* C5; *KlonFlis* [H5]v.

~ *W przeciwstawieniach: »zimie (51), w jesieni (a. na jesień) (9), na wiosnę (7) ... lecie« [w tym: w jesieni, zimie, na wiosnę (3), na wiosnę, na jesień (2)] (62):* *BierEz Mv; FalZioł* IV 19b, 21a, 25b, 32c, V 35v; *GlabGad* C6v, C7v; kthorą ciążą máią zchowác wcale/ lećie dwie niedzyeli á zimie ósm dni. *UstPraw* G, G [2 r.]; Bo wżytko s czáfem zginie/ wżytko sie odmieni/ Wnet co lecie zyelono/ czerni sie Wiefieni. *RejZwierc* 23v, 35v, 90v; *BielKron* 294, 433 [2 r.], 437v; *Mącz* 219a; *SienLek* 11, 12, 39v, 54, 81 (8); *GórnDworz* L15v; *HistRzym* 3; *BielSat* Dv; *RejZwierc* 156, 172, 234v, 270; *BielSpr* 5; ták iż toż ziołko ktore zimie obumiera/ lećie się przez naśienie wráca *SkarJedn* 50; *Oczko* 9; *KochFr* 69; *BielRozm* 25; A ma opátrowác w Ieśieni á ná Wiołnę/ áby tym Lećie ludzi nie zábawiał *GostGosp* 54; Bo kto Ieśień/ Zimę/ Wiołnę dármo pułzcza/ Lećie musi fzkodę mieć *GostGosp* 64, 24, 34, 38, 54, 66 (16); *GostGospPon* 170; *RybGęśli* B4; *GrabPospR* M4; *KlonWor* 33.

W porównaniach (4): *RejWiz* 168; *Górndworz* K6v; *RejZwierc* 240v; *IAko* śnieg lećie/ á defzcz we żniwá/ ták nieprzyłtoi głupiemu sławá. *BudBib Prov* 26/1.

Przysłowie: Kto lećie proznuie/ żimie poczuie. *BierEz* Mv; Tác [zima] co kto lećie robił [...] zprobuie/ Spałli/ czy ráno wftawał żimie to poczuie. *RybGęśli* B4.

Szereg: »(i, tak) żimie i (jak(o) (i)) lecie« = *cały rok; zawsze; hieme atque aestate Mqcz; per hiemem et per ver Cn* [szyk 18 : 9] (27): *FalZioł* IV 21a; *GlabGad* C4; *RejKup* x5v; *GliczKsiąż* F3v; A gdzyefzby fie to wzyęło/ gdyby tám fład płynie [*woda gorąca*]/ Nie gorzał zówždy ogień/ y lecie y żimie. *RejWiz* 149v; *Drzeweczká rozmáite*/ co tákich ná fwiecie/ Nie máfz nigdzyey/ co kwitną y żimie y lecie. *RejWiz* 179v, 65, 84, 138v, 144, 175, 179, 193v; *RejZwierz* 131, 134; fćarzałem fye y ośiwiałem/ gárdłuiąc we dnie y w nocy/ żimie y lećie/ przeciwko nieprzyiaćielom twoim *OrzRozm* R3v; *BielKron* 434; *KwiatKsiąż* O3; *Mqcz* 28b, 179d; *RejZwierc* 222, 243v; *CzechRozm* 84; *SkarŻyw* 581; *ArtKanc* Kv; *GostGosp* 138; *KlonWor* 78. [*Ponadto w przeciwstawieniach 51 r.*]. ~

Wyrażenia przyimkowe: »do lata« (1): *Przędziwá* iáko w dworze ták y ná wśi nie fułzyć: kto ná fłóńcu zámieřzka/ choway do látá przez rok/ álbo przede wśią piec miey. *GostGosp* 24.

»od lata« = *na lato* (1): Ma też [szatę] *Adamáłzkową*/ choway iá od Látá. *BielSat* D3.

»řród (a. ořród, a. na (w) pořród) lata« = *adulta aestate Mqcz, Cn; summa aestate Mqcz* (7): *RejJóz* C8v; *RejWiz* 80v, 144; *Summa aestate*, W pořród látá gdy náywieřzfa goráćość. *Mqcz* 431d, 262a; *Nilus řród látá powódź czyni. Oczko* [42]v.

~ *W przeciwstawieniu:* »řród lata ... na zimę« (1): *Mrowká řród látá robiłá*/ *Zyto* do iámy nořilá: Ná żimę fie przyczyniáiąc/ A przyłzły čás przegłáđiáiąc. *BierEz* Mv. ~

»w puł lata« (2): w puł látá [*nabiały*] odbierać raz/ á drugi przed ś. *Marćinem GostGosp* 74, 158.

»z lata« = *co powstało lub co zebrano w lecie* (3): á z látá y po gorách nářiekáć chwařtu/ kiedy iuż kápuřtę z ogrodow zbiorá *GostGosp* 120, 104.

~ *W przeciwstawieniu:* »z lata ... żimie« (1): *GroicPorz* o3v cf *Przysłowie*.

Przysłowie: áby [każdy] łobie z látá gořhował/ czego by żimie pożywał. *GroicPorz* o3v. ~

»z lata« = *w końcu lata* (1):

~ *Szereg:* »z lata, po żniwiech« (1): *ktorym się nie zda aby tak pretko był składan [sejm] ale aż indzie złata po żniwiech ActReg* 134. ~

»ku latu« (1): *Iáko więc ku látu Robotne přczóły w wlu řzemrzą*/ kiedy wodzá *Nowego* ogláđály *KochOdpr* B4v.

»na lato« (12): *LibLeg* 9/53; *BielKron* 191, 349; *SienLek* 108; *StryjKron* 427; tak żeby ledwo mógl wytrzymać żywnością na lato. *ActReg* 5, 3v [2 r.], 6, 9, 86, 87; A te prořiętá/ ktore fie ná látó rodzą/ wřzyřtkie chowáć *GostGosp* 110; *PudłDydo* B.

~ *W przeciwstawieniu:* »gdy zima przychodzi ... na lato« (1): A gdy zima przychodzi [*Pro hyeme*] zówřze do morza *Chwalenřkiego [Tatarzy]* [...] *wciekaia* [...] na lato [*ad aestatem*] zalię fie do řwey krainy wracziá. *MiechGlab* 22.

Wyrażenia: »na całe lato« (2): nie ćięřzko przyidzie ieden tyđzień ná całe látó z włoki ořiáđłey iednem robotnikiem zá wypráwionego robić *GrabPospR* M3v, M3.

»na każde lato« (1): *Omnibus aestatibus, Ná każde látó. Mqcz* 263c.

»na przyszłe lato« (1): A ná przyślzé láto zaráz ma bydź w obóz wpráwióń. *SarnStat* 366.

»na to lato« (2): Aby mu miły Bog dał/ Na to lato. Aby fie mu waliło/ Kopa na kopę. *LudWieś* A3, A3v.

Szereg:»na zimę i na lato« (1): ázby [...] rolą fwą dobrze wypráwił y wykopał/ y ośiał ná zimę y ná láto [*hyemalibus et aestualibus seminatis JanStat* 1084] *SarnStat* 658. ~

»przez lato« (24): *FalZioł* II 23; *RejZwierz* 129v; *OrzRozm* V3; [cukier] wyroście przez látho wyfoko ná kftałt iáko trzcíná álbo rogoz *BielKron* 276v, 276v, 374; *Mącz* 5a; *RejZwierz* 108v, 109; *Strum* Pv, P2; *BielSjem* 25; *Calep* 37a; *GostGosp* 70.

~ W przeciwstawieniu: »przez lato ... na zimę (2), zimie« (3): *BielKron* 439; że mię tám [*we Włoszech*] przez wśzytko láto trawą karmiono/ tákżem fie bał/ żeby mi źimie śiáná nie dawano. *KochAp* 9, 9.

Wyrażenie: »przez całe, wszy(s)tko lato« = *aestate perpetua Vulg* (3 : 2): *Leop Is* 18/6; á ná fłońcu [*olejek*] poftáwiay przez cále láto *SienLek* 126, 256v; *ActReg* 4v [2 r.]; *GostGosp* 108; *KochAp* 9.

Szereg: »przez wiele lat i zim« = *w ciągu długich lat* (1): Ták ná potomne czáfy Iábłoń záchowána [...]. Przez wiele fię lat y źim na owoc zánośi/ Lecż gdy ftátecznie pocźnie/ koźtowny przynośi. *SkorWinsz* A3. [*Ponadto w przeciwstawieniach 3 r.*]. ~

2. Rok jako okres czasu mierzony głównie drogą Ziemi przebywaną dookoła Słońca (w Starym Testamencie używano innych obliczeń czasu); *annus Murm, Miech, Vulg, PolAnt, Mącz, Cn* (4609) : *OpecŻyw* 86v; *ForCnR* A3; *Sesquiannus*, *Anderhalb iar* *Połtorá* lyátá *Murm* 7, 45, 46; *Mymer*¹ 5 [2 r.]; *BartBydg* 142b; *RejPs* 135; *ZapWar* 1548 nr 2668; *RejKup* Fv; By to przyślzó frymárkiem/ nie z zwoliłbych ná to/ Aby mi fie wroćiło/ ná zad ktore láto *BielKom* B3v; Muśiż przed czáfem ziść s fwiátá/ Nie przetrwałz y tego látá. *BielKom* F, D; *GliczKsiąż* K3; *LubPs* T6v; PRokurator ten rzeczy íprawowác niemoże/ kthory ieft klęty/ ná pothćiwolći iáką zmázá nárułzony/ młodźzy niż 21 lat *GroicPorz* tv, x [2 r.], ii; *RejWiz* 137; A przydam iełfcze dniom twoim piętnaście lat *Leop* 4.Reg 20/6, *Gen* 41/25, *Lev* 25/8 [2 r.], *Sap* 4/8, *Is* 65/20; *RejFig* Ee3; *RejZwierz* 107v; *BibRadz* I 4a marg, 3.Reg 11/42; Noách [...] czynił łobie okręt [...] przed czáfem 78 lat *BielKron* 5; bo v nich [*u Greków*] olimpiades/ iedno czterzy látá náfze waży *BielKron* 98, 4 [3 r.], 4v, 5v, 27, 38v (20); Et per olympiades numerabant Graeci annos suos, Grekowie látá fwe od tych íftych piący á piący lat. *Olympiadas* ráchowáli *Mącz* 263a, 24d, 25b, 27b, 57b [2 r.], 79a (18); *LeovPrzep* F [2 r.], Fv [4 r.], H, H2 [2 r.], H3 [2 r.] (18); *RejAp* BB4, 59, 165, 167; *RejPos* 330v; *RejZwierz* [203]; Sto y dwádzieściá lát daie Bog ku vpámietániu. *BudBib* I 3c marg, *Lev* 25/8 [2 r.], 15 [2 r.], 16 [2 r.], *Ioel* 2/25; *Strum* Lv; *BudNT przedm* c6v, 12/20, 13/21, *Gg3* [2 r.]; Ieden tydzień w piłmie świętym znaczy fiedm lat/ dzień kładac zá rok *CzechRozm* 169v, 35v, 89v, 117v, 132 [2 r.], 136 [2 r.] (41); *SkarJedn* 96, 354, 355 [2 r.]; *SkarŻyw* 136, 271, 489; *StryjKron* 52, 265 marg, 380 [3 r.], 416; a tak fze y przidze za to 12 lath sto y sternáfcze m. *ZapKościar* 1582/35v; *CzechEp* 416; Boday ták wielé tobie przyczyniła/ Ilé mnie froga ímierć lat vkrzywdziłá. *KochFr* 34; *ArtKanc* R16v; *BielRozm* 3, 5; Panu Alexandrowi nakazdy rok słałem pułtora Tysiąca złotych, vkazę to y Quity zadwielecie y teraz posłę niemieszkaiać *ActReg* 165, 103; *Calep* 130b, [729]a, 1085b; *KochFrag* 21; máło zwycięztw nie porównał z liczbą

lat swoich *OrzJan* 62; *LatHar* 273 *marg*, 510; *WujNT przedm* 26, 33, s. 864, 885 *marg*; *SarnStat* 209, 261, 276, 543, 658 (10); *CiekPotrŚredz*)?(4; *SkarKazSej* 688a; *RybWit* Cv.

[ile] lat, lata czego (29): *BierRaj* 21v; *PowUrb* +4v; *HistJóz* B2 [3 r.]; *Leop Gen* 41/27, 29, 2. *Reg* 19/34; Abowiem podałem tobie látá niepráwości ich/ według liczby trzechset y dziewięćdziesiąt dni *BibRadz Ez* 4/5; *OrzRozm* S2; *BielKron* 4, 17 [2 r.], 333v; *BudBib Lev* 25/27, I 154d *marg*, *Ez* 4/5; Abowiem choćiażbyś od tych lat [daty zburzenia kościoła wtórego lat 639 dni 45] odiał naprzód 70. lat niewoley Bábiłońkiey/ y 42. lećie ktore wyszły od śmierci Chriftułowey/ [...] przedfię zoftáło lat 527. *CzechRozm* 170, 136, 139v, 169v, 170v; *GórnRozm* Cv; zá ieden śmiertelny grzech cíelefny siedm lat pokuty náznáczáno *LatHar* 286, 326, 336 *marg*.

[ile] lat do czego (3): Niemowić on żeby tylko pięć y dwádzieściá lat było do końcá fzoftego tyfiáćá *LeovPrzep* H2v; *CzechRozm* 169v [2 r.].

[ile] lat od czego (22): *Leop Lev* 25/14; *BibRadz Ios* 14/10; Ten tedy Bánnon [...] pánował z fwyimi pothomki w thym kráiu nád Dunáiem/ á od fwego imieniá zwano po Grecku Peonia. Potym Lácinnicy wezwáli Pánnonia/ było od potopu świátá 155. lat. *BielKron* 296, 68v, 77, 98v, 152, 362v; *CzechRozm* 168. Cf »lata od Bożego narodzenia«, »od stworzenia świata lat [ile]«, »od założenia Rzymu [ile] lat«.

[ile] lat od czego do czego (29): A było lat od Cekropfá krolá ich pirwżego áż do Kodrufá 487. *BielKron* 75; á od podniefienia [kości św. Stanisława] do tego roku kthory dziś piśzą 1563. iefth lat 309. *BielKron* 362v, A6v, 1 [3 r.], 5v [2 r.], 10 [2 r.], 68v, 91v, 110v; *LeovPrzep* K2; *RejPos* 101v; ták fześć set lat ma być/ od czáfu Ezáiafzá Proroká áż do Mefyafzá *CzechRozm* 166v; *WujNT przedm* 32. Cf »od stworzenia świata lat [ile]«.

[ile] lat przed czym, przed kim [w tym: przed tym (5)] (39): Takież mi twoy oćiec działá [= *mącił wodę*]: Dwie lećie przed tym miefiáćem/ Gdyś ty iefzcze był iágnięciem. *BierEz* M2; y poczęli miefzkać przy zamku Saray około fiedmi dziefiąt lat przed tim rokiem ktory iefł od roku Bożego. 1517. *MiechGlab* 75; *KromRozm II* i3; *KromRozm III* O6; *BibRadz Am* 1/1, I 461b *marg*; *BielKron* A6v, 27, 61v, 67, 266, 280, 311v; *LeovPrzep* H3v; *GórnDworz* R4v, V4; *SkarŻyw* 363; *NiemObr* 51, 55; *SkarKaz* 485b. Cf »przed Bożym narodzeniem [ile] lat«.

[ile] lat po czym, po kim [w tym: po tym (2)] (26): *BielŻyw* 87; *KromRozm II* x3; Im więcey będzie lat [*Quanto plures anni*] po Miłofćiwym lećie/ tym więtfła będzie zapfátá/ á im mniej lat náliczyż/ tym tániey kupiż *Leop Lev* 25/16; *BielKron* 98, 98v, 122, 128v, 139v, 161, 265; Biennio postquam hino Ephesum abiit, Dwie liecie potym yáko do Ephesu wiechał. *Mącz* 314c; *RejAp* 166v; *SkarŻyw* A5v, 86, [282], [407]; *ReszPrz* 18. Cf »[ile] lat po Chrystusie«, »po stworzeniu świata [ile] lat«.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [zawsze w formie liczby pojedynczej] (7): Lato ófme ófmdziefiáte/ Będzie káżdemu bárzo dziwne: Bo iefli ta^mtego roku świát niezáginie: Tedy więc wftytko ná fwiećie opak popłyne. *LeovPrzep* Fv, Iv; *SienLek* 188 [2 r.]; *SkarŻyw* 308; *KochPieś* 18; Szeftnafte láto twoie/ podrzyże te fzátki Ktoreć mátuchná dáła *ZbylPrzyg* B2v, B3.

W połączeniu z wyrazami lub dłuższymi określeniami wyrażającymi życie [w tym typ: pięć lat i dwieście lat (2), sto lat i siedmdziesiąt lat i pięć lat (5)] = ktoś lub coś żyło lub żyje ileś lat (36): y ftały fye wftytky dni iego żywotá fto zfłterzydzyeści y fiedm lat *HistJóz* E3v, E2v; Wiek iefł iego [węgorza].

8. lat *FalZioł* IV 29d, IV 33c; *HistAl* N4v; dni piegrzymowania [.] żywotá mego fą ftho y trzydzieści lath [*centum triginta annorum sunt*]/ krotkich á złych/ á niedoŝły do lat oycow moich *Leop Gen* 47/9 [*przekład tego samego tekstu HistJóz* E2v, *BielKron*, *SkarŻyw* 349]; *BibRadz Gen* 5/4, 5, 8, 11, 14 (14); *BielKron* 18; Quimatus, Piąći lat wiek. *Mącz* 342c, 335a; Y było dni Theráchowych pięć lat y dwie ście lat [*quinque anni et ducenti anni*]/ y vmárł Therách w Cháránie. *BudBib Gen* 11/32; A toć (fą) dni lat żywotá Abráhámowego/ ktorych żył/ fto lat/ y fiedmdziefiąt lat/ y pięć lat. *BudBib Gen* 25/7, *Gen* 5/31 [2 r.], 6/3, 25/17 [3 r.], 47/28 [3 r.]; Wiek ludzki iefł lat śiedmdziefiąt *KochPs* 137; *SkarŻyw* 143, 349; *WerGość* 263 [3 r.]; Tysiąc lat/ by też było wieku człowieczego/ Nie więcey iák mrugnienie będzie oká twego *GrabowSet* E.

W połączeniach szeregowych (10): *BielKom* B4; *BibRadz Gen* 1/14, *Gal* 4/10; *HistRzym* 127v; *KuczbKat* 295; *BudBib Gen* 1/14, I 1b marg; *BudNT Gal* 4/10; Ale noc y dzień/ fłońce/ y kfięzyć/ látá/ miefiące/ y dni/ ty mogą być wiecznymi názwane/ iz fie od fтворzenia świátá nie odmieniáią *CzechRozm* 84; *SkarKaz* 518a.

W porównaniach bibl. (14): *OpecŻyw* 191 v; *LubPs* T6 [2 r.]; Abowiem przed tobą tyfiąc lat [*mille anni in oculis tuis*]/ fą iáko dzień wczoráyfzy ktory przeminął/ y iáko ftraż nocna. *BibRadz Ps* 90/4; *LeovPrzep* H; iz v Páná tyfiąc lath iáko rok ieden/ á czáfu żadnego zámierzonego nigdy ten Pan nie ma *RejAp* 5, 62; *RejPos* 6, 102v, 126v, 128; *KochPs* 136; *WujNT 2.Petr* 3/8 [2 r.].

Przysłowie: *RejJóz* D2; Głodne to więc láto czuią/ Gdy fie fámi Krucy kluią *RejZwierc* 235.

Frazy: »(jest a. ma być) [komu, czemu, ile] lat, po [ile] lat; ([kto] jest) [ilu (a. jakich)] lat; lat [czyich] było [ile]« [w odniesieniu do wieku (przeważnie ludzi)] [szyk zmienny] (105 : 1; 25; 1): Lew kiedy mu śiedm lat było/ Śczęśnie mu fie powodziło. *BierEz* M4; *OpecŻyw* 65; *Murm* 46 [2 r.]; *HistJóz* C; *FalZioł* IV 4b, V 5; *GlabGad* B, C3, C8; Byále głowy godzi fie dáć zá mąż w osmnałcye lat/ á męfłczyzną ożenić około trzydziyesi y fłesci lat fłuffá yeft. *GliczKsiąż* P2v, P3v; *GroicPorz* b3v; *KrowObr* 143v; *Leop Gen* 7/5; *BibRadz* I 1 marg, *Gen* 5/32, 16/16, 17/1, 24 (18); *Goski* A4v; bo lat moich było dwádzieściá y iedno *BielKron* 449, 4v, 13, 17, 29, 39v (18); *KwiatKsiąż* N; Ago annum vigesimum, Teras mi dwádzieściá lat/ We dwudzieftym roku ftoyeę. *Mącz* 6a; Iuvenis est quidem sed maturissime iudicat, Iefzcze w prawdzie młodzieńcem yeft/ ále ták bącznie y rozumnie mówi/ by mu było fto lat. *Mącz* 211d; Quot annos nata dicitur, Yáko yey wiele lat powiedáya/ w którých lieciech może być. *Mącz* 344c, 106a; *GórnDworz* I2; *HistRzym* 33v, 82; *RejPosWstaw* [41²]v; izali fynowi ftá lat [*filio centum annorum*] vrodzi fię (fyn?) Izali y Saráh corká dziewięćdziefiąt lat [*filia nonaginta annorum*] vrodzi? *BudBib Gen* 17/17; ná ten czás gdy mu było dwádzieściá lat y rok [*cum esset annorum viginti unius Vulg*]/ a krolował przes iedennaście lat. *BudBib 3.Esdr* 1/45[46]; A Moizefzowi było fto y dwádzieściá lat (marg) Włafnie/ ámofech fjn fto y dwudzieftu lat. (-) gdy vmárł *BudBib Deut* 34/7, I 3c marg, *Gen* 5/32, 12/4 [2 r.], 17/24, 25 (34); *BudNT przedm* c6v, k. Gg3; nápiřano mamy: iáko o Dawidzie 2.Sam: 5 v. 4. Syn trzydzieści lat Dawid ná krolowaniu fwym/ to iefł trzydzieści lat miał Dawid gdy zoftáł krolem etc. *CzechRozm* 139, 75, 136 [3 r.], 139v [2 r.], 166; *Oczko* 12v; *SkarŻyw* 13, 244; Wtory swadek slachetny Ivrek borfki przeřwyřzkem Gofzk lat mu bęndącz 30 *ZapKościę* 1584/44v, 1584/44v [2 r.], 49v, 50, 52v [3 r.], 53 [2 r.], 1585/68 [4 r.]; *ActReg* 165; Zrzępcow/ ktorym po dwu lat ma byđż na Wiofneę *GostGosp* 86; Ale tychże lat był

koń/ których iego iędzćá WyprPl B4; LatHar 518, 556, 671; WujNT przedm 32, Act 4/22, 13/21; SarnStat 674.

»(jest) (a. było) [ile] lat, na [ile] lat; (jest) (a. było) [czemu] [ile] lat« [w tym: z elipsą orzeczenia (14); ze zdaniem czasowym: jako (22), gdy (4), kiedy (3)] = minęło (a. minie) ileś lat [szyk zmienny] (19 : 1; 33): ZapWar [1519] nr 2245; HistJóz D4 [2 r.]; MiechGlab 35; KłosAlg D3v; LibLeg 11/84, 97; Item zeznal dobrowolnye yfch Budą kramna [...] wyarmark poftny therałz bąda dwye lyeczye wyerzschem wilupill wnoczi LibMal 1551/159, 1545/105v, 106, 1547/134v; KromRozm I F2, K; KromRozm III O6v; KrowObr 18; Yuż to dwánaście lat/ iáko Zygmunt on Święty vmárł OrzList h; Bo iuz ná trzydzieści lat/ iáko mi zginęła. RejFig Dd7v; BibRadz Gen 47/9; gdy był krolem Tárquinius/ było złotym czáfom lat 1500. á Rzymowi lat 200 BielKron 102v, A6v, 77, [85³]v, 86v, 90 (11); Iám biennium est cum mecum esse coepit, Yużz temu dwie lecie fá yáko femną począł miełzkać. Mącz 71d, 1b, 113d, 314c; LeovPrzep H2v; HistRzym 38v; CzechRozm 141v; Pięc lat temu álbo fześć [Quinque aut sex anni sunt]/ iáko náłzi krotłze łzáty niż połtronni poczęli nośić ModrzBaz 51, 141v; BudBib Ez 4/6; Rozłádzze/ możeli z takowych ksiąg co iym tyśiac lat/ nápráwić księgi dziśieyłze dołtátecźnie BudNT przedm c6v; SkarJedn 94; SkarŻyw 51; CzechEp 418; NiemObr 76; ReszPrz 98; BielSen 7; ActReg 73; KochCzJan A2; Y rzekł ku winiarzowi: Oto iuz trzy látá fá [anni tres sunt] iáko przychodzę łzukáiąc owocu ná tey fidze: á nie náyduię. WujNT Luc 13/7; JanNKar A2; SkarKaz 550a; KlonWor ded **2v.

»[komu, czemu] minęło, spełniło się itp. [ile] lat; wyjdzie [ile] lat itp.« = ktoś przeżył lub ma ileś lat; [aliquot] annos conficere a. implere Mącz (20; 2): OpecŻyw 35v; LubPs T6v; BielKron 16, 272v [2 r.], 450, 465v; Prope centum confecit annos, Málem mu łto lat minęło. Mącz [114]d, 304d; Potym mieło nietwárde/ iáko młodego Skopu/ młodego Wieprzá/ ktoremu dwie lecie nieminą SienLek 6, 7v, 105; BudNT Act 7/30; Iefzćze Málgorzacie cźterzy fię látá niełpełniły/ á cźytáć iufz y godzinki Pány Bogárodzice mowić vmiáła. SkarŻyw 159; Przełzłóć mu [koniowi] trzynaście lat/ mamli prawdę wyznáć/ Pátrćcie łobie ná zębiéćh. WyprPl B4v; WujNT Act 7/23; iż oné dzieći dóbr łwych nie máią przedáwáć áni zálťwáić/ przez dozwołenia przyiáćiół krewnych/ áżby im minęło cźterzy y dwádzieściá lat [donec habebunt annos viginti quatuor transactos JanStat 574]. SarnStat 584, *7v; GrabPospR K3, K4; SkarKaz 39a; Iefzćze było dwudziełte nie nádełzłó láto/ Gdyś wtákowy łtan przyłzłá Bog cię przeyźrzał ná to ZbyłPrzyg B3.

»minęło itp. [ile] lat; [ile] lat przeminęlyeh; wyszło (a. wynidą) itp. [ile] lat; wyszćie [ilu] lat; wypełniłó się itp. [ile] lat; skończyłó się itp. [ile] lat; doszłó [ile] lat« [w tym: czemu (10); ze zdaniem czasowym: jak(o) (4), gdy (1)] = decursus [aliquot] annorum JanStat [szyk zmienny] (14; 1; 28; 3; 12; 3; 2): OpecŻyw 139v; o poziczenye gdvyv kopu hy o zupycza barchanovą pothszythą lyszy vasnoczi iako pyathnasczie kop ktore myenyl poziczicz brathv memv vavrzinczovy mynalo themv dziesiancz lath a hon schia thego nyehvpomynal ZapWar 1528 nr 2420, 1518 nr 2206, 1527 nr 2377, 1549 nr 2661; GliczKsiąż H5v; A Gdy iufz minęły trzy láthá [Transierunt igitur tres anni] w ktore niebyłó woyny miedzy Syryą y Iłráelem: Trzećiego roku przyiáćhał Krol Iofáffát Iudłki do Krolá Iłráelłkiego. Leop 3.Reg 22/1, Gen 41/53, 3.Reg 9/10, 2.Par 36/21, Ier 29/10; UstPraw G4; RejZwierz 33v; BibRadz Dan 4/13, 2.Mach 1/20; Zá tego Cełárzá wyłzły łpełná tyfiác lat Rzymowi od zálóżenia.

BielKron 152, 15, 17, 17v, 40v, 152 (9); *Mącz* 44b, 263a; *LeopPrzep* C, F, Fv [2 r.], Hv [2 r.], H2, I, K2; *RejAp* 164v, 166v, 167v, [169]v; Nie došlo spełná trzech lat *HistLan* A4v; *RejPos* 272v; *BudBib Ier* 25/12, 29/10; A gdy się dwie lecie spełniły [*Biennio autem expleto*]/ wziął ná łwe mieysce Feliks Porcyta Feltá. *BudNT Act* 24/27; *CzechRozm* 138, 166v; *SkarJedn* 397; *ActReg* 79; A gdy się lkończą tyśiąc lat [*cum consummati fuerunt mille anni*]/ będzie rozwiązán łzátan z ciemnice łwoiey *WujNT Apoc* 20/7, *Act* 7/30, 24/27, s. 576, *Apoc* 20/3, 5; Abowiém gdy trzy látá wynidą [*lapso triennio JanStat* 1034]/ dług tákowy nie będzie mógl bydz wyciągány od łzłáchćicá *SarnStat* 276, 276, 611 [2 r.], 695, 778 [2 r.], 1257; *KlonKr* A.

peryfr. »[które (a. ile)] lato (a. lat) niebo (prze)toczy« = *minie ileś lat* [szyk zmienny] (2): Iuż to dzieśiątę látó niebo toczy/ Iáko me łmutné záułze płáczą oczy *KochPieś* 18; *PudłFr* 59.

»przydą (a. mają przyć, a. poczęły przychodzić, a. jęły nadchodzić), przyszyły, przypadły [ile] lat« [szyk zmienny] (8 : 2 : 1): á ia cyebye tam będę żywił bo wiem yełtze pięć lat maia przidz głodnych byś ty nye zgynął y włytek do^m twoi *HistJóz* D4v, B2, Cv; *Leop Gen* 41/29, 54; *BielKron* 110v; *HistRzym* 100; *RejZwierc* 203v [2 r.]; *ZapKościar* 1589/87; których Pifarz nie ma ruźać/ áż ná płáćenié żołnierzőm/ gdy przydzie druga czwierz látá. *SarnStat* 363.

»wiele(ż) (ma) lat?« = *quot sunt dies annorum?* *Vulg, PolAnt*; *quotennis?* *Mącz* (9): pytał go wyele lat żywotu twemu *HistJóz* E2v; *Leop Gen* 47/8; *BibRadz Gen* 47/8; Krol go łpytał wiele lat ma. *BielKron* 18 [*przekład tego samego tekstu HistJóz, Leop, BibRadz, SkarŻyw*]; *Mącz* 344c; *CzechRozm* 139v; *SkarŻyw* 349; Wieleż ma lat? (-) Nie młodyć [koń]/ y po zębiéhcí znać *WyprPl* B4v, B3v.

Zwroty: »[ile] lat starym być; starość o [ile] lat« = [*aliquem*] *annum agere Mącz* [szyk zmienny] (3; 1): *Murm* 7; *Trimatus*, Stárość o trzech lat. *Mącz* 465b, 10c; á Sára dziewiećdziefiat [!] lat łtará będąc/ rodzić ma? *SkarŻyw* 285.

»lat [ilu] (nie) dojść (a. dochodzić), doczekać; [komu] nie doszło [ile] lat; przyść ku [ile] lat (a. latom), do [ilu] lat (a. do [którego] lata)« = (nie) *dożyć iluś lat* [szyk zmienny] (6 : 1; 1; 7 : 2): *GroicPorz* 114v; Tákież ludzie łłábfzy fie iuż rodzą/ Iáko pierwey łtá lat nie dochodzą *BielKron* A5; *Zadne^{mv}* niedopuźczą [*prawa Turków*] bez żony być ktory przydzie ku pięćinaście lat. *BielKron* 261; *Ládziłław* też ktory był ná krolestwo Węgierskie koronowan/ gdy przyzedł ku fiedmnaście láthom vmárł *BielKron* 327v, 136, 138v, 165, 264, 327v; *SienLek* 105; *RejPosWstaw* 41v; Gdy do látá dwudziełtego y pierwłzego przyzedł/ iuż w *Philozophiey* y w *Theologiey* biegłym był. *SkarŻyw* 308, [237], 311, 371; *StryjKron* 607; Lat ósmdzieśiąt doczekawłzy/ [...] potomłtwo zacne/ z niego drugie/ y máło nie trzećie wyźrzał *GostGospSieb* +3.

»mieć [ile] lat; [ile] lat mający« [*w tym: lat wieku (sw(oj)ego) (27), żywota sw(oj)ego (2)*] = *habere annos* [*aliquot*] *Mącz, Vulg*; [*aliquot*] *annorum esse Vulg, PolAnt*; *agere annum* [*aliquem*], *annos* [*aliquot*] *explere a. implere; annos* [*aliquot*] *genitus a. natus Mącz* [szyk zmienny] (193; 9): *OpecŻyw* 3, 32, [34]v, 64v, 65, 134v; *OpecŻywSandR nlb* 2v; *FalZioł* V [4]v; *BielŻyw* 148; Maiąc łto dwadziełcia y cztyrzy lata żywota łwego [*centum et viginti quatuor annis aetatis expletis*]. *MiechGlab* 57; *MurzHist* Kv; *GliczKsiąż* K3; *GroicPorz* x; *Leop Gen* 41/46, *Ex* 30/14, *4.Reg* 21/1, *2.Par* 20/31, 26/3 (9); *UstPraw* B4 [2 r.], H3v; *BibRadz Gen* 11/10, 14, 16, 18, 12/4 (18); zginał Władziłław v Wárny ná Kofzowym polu látá wyłzłzey nápiłánego máiac wieku łwego lat dwádzyeśćia y iedno *BielKron*

390, 3, 4v, 6, 11, 13v (53); *Mącz* 79a, 109d, 145d, 200c, 204a (17); *SienLek* 34; *RejPos* 84; *BudBib* 2.Reg 5/3, 4.Reg 16/2, 2.Par 20/31, 25/1, *Tob* 14/13; *CzechRozm* 30v, 136 [2 r.], 139, 139v, 148v [3 r.]; *SkarŻyw* 13, 35, 56, 58, 100 (49); *StryjKron* 722; *ArtKanc* C16v; *OrzJan* 117; *WyprPl* B3v; *LatHar* 509; Piąćdziesiąt lat iefzcze nie maż; á Abráhámás widział. *WujNT Ioann* 8/57 [przekład tego samego tekstu *OpecŻyw* 64v, 65, *RejPos*, *CzechRozm* 30v, *WujNT* 342], s. 342, *Rom* 4/19; *WysKaz* 38; Opiekunowie fą powinni zdąć dobrá dziećiom piętnaście lat máiącym *SarnStat* 584, 584; *SiebRozmyśl* G2; *KlonKr* Dv; *SkarKaz* 38a, 118b, 514b. Cf »wiele(ż) ma lat?«.

»po [ilu] lat mieć« = *przetrwac ileś lat (tu: o działalności człowieka) (1)*: Boś ty młody/ á oni [ojcowie *Kościola*] po tyśiacu lat y dáley máią. *SkarKaz* 43a.

»wieku miewać do [ilu] lat« = *żyć do iluś lat (1)*: wieku miewáią do fta lat. *BielKron* 461v.

»[które] lato począc (a. poczynac)« [szyk zmienny] (2): Potym gdy [koń] pocznie czwarte látho drugie dwa średnie [zęby] niżej tyle podle nich. *SienLek* 188, 188.

»[ile] lat strawić« [w tym: na czym (5)] [szyk zmienny] (7): Dziewięć lat ná náuce ftrawiwszy: z ftał fię zniego wczony człek w káżdey náuce *SkarŻyw* 352, 86, 291, 308, 601; *GórnRozm* K2v; *GórnTroas* 24.

»z [ilu] lat wyniść« = *skończyć ileś lat, mieć skończonych ileś lat (1)*: Ephebus – Młodzenzik, ktori ze fźternąszi lat wifzedł, a mech mu się pufzczą. *Calep* 365b.

»wypełnić, wykonać (a. przekonać), wykonanie lat [ile]« [w tym: wieku (2), żywota (1)] (2 : 2 : 1): Wypełniwszy lat LXXIII w fťanie dzyewiczym s fwiátem fie roźdzyelił *BielKron* 143v, 45v, 149v; *Annos ducentos explere*, Dwie ście lat przekonać/ Przetrwąć/ Albo dwie ście lat zupełnie mieć. *Mącz* 304c; *StryjKron* 345.

»żyć (a. przeżyć), żyw być [ile] lat; żyć, żyw(y) (być) do [ilu] lat; przez [ile] lat żyć, żyw być; po [ilu] lat żyć, żywym bywać; żywot [czyj] jest, żywota pociągnąć do [ilu] lat« [w odniesieniu do całości życia lub jego odcinka określonego jakimś faktem] [w tym typ: żyć siedm lat i dwieście lat (5)] = *vivere [aliquot] annos PolAnt* [szyk zmienny] (57 : 51; 7 : 4; 2 : 2; 2 : 1; 1 : 1): *HistJóz* E4v; [Wól] *Zywie* do lat xv. *FalZioł* IV 5a, IV 5d, 7a, 18b, 22b, 26b, 27a, 47d; *BielŻyw* 21, 25, 38, 40, 67 (8); *RejKup* c8v; A Set żyw był fto y pięć lat y miał fyná Enośá. Y potym Set gdy mu fię vrodził Enos/ żyw był ośm fet y siedm lat/ y miał fyny y dźiewki. *BibRadz Gen* 5/6 – 7, *Gen* 5/3, 9, 10, 12, 13 (29); gdyż widamy ludzi być dzifiefźzego czáfu żywych do fta lat. *BielKron* 5v; Chlebá/ mięfá/ ryb/ winá/ piwá/ nie máiąc/ á wźdy po dwu fet lat żywi bywali *BielKron* 318, 3v, 4, 6, 13, 98 (13); *tres vixit aetates Nestor*. Neftor trzi fta lat żył. *Mącz* 5b; *Ad centesimum annum vitam perduxit*, Afz do fta lat żywotá fwego pocyągnął. *Mącz* 96d, 47d; *HistRzym* 91v; *GrzegŚm* 2 [2 r.]; Y żył Rehu dwie lećie y trzydzieści/ y fplodził Serugá. Y żył Rehu fplodziwszy Serugá fiedm lat y dwieście lat/ y fplodził fyny y corki. *BudBib Gen* 11/20–1, *Gen* 5/30 [2 r.], 11/11, 12, 13 [2 r.], 14 (24); *CzechRozm* 137v, 139, 148v [2 r.]; Vdawáli fię do rofkofzy ćieleśney/ będąc zdrowi/ y duży/ y długowieczni/ po kilu fet lat żyjąc. *SkarŻyw* 269; Żył Noe po potopie lát trzyfťá pięćdziesiąt *SkarŻyw* 271; Żył blisko ośmdziesiąt lat: pięćdziesiąt y dwie ná Bifkupfťwie ftrawił. *SkarŻyw* 293, 34, 51, 58 marg, 271, 291 (22); *CzechEpPorz* **2v; *WerGość* 262 [5 r.], 263 [4 r.]; *LatHar* 510 [2 r.]; 187; *KlonKr* B3, C2, C3, D, D2, D3; Przez fześćdziesiąt lat y trzy/ tuś na świećie żyłá/ A tu wielką poćiechą wiernych páńfkich byłá. *SiebRozmyśl* K4.

Wyrażenia: »czas [ilu], od [ilu], o [ile] lat« = *tempus [aliquot] annorum* *Mącz, PolAnt*; [aliquot] *annorum spatium* *Mącz* (8 : 7 : 2): Lustrum. Ein czeit von funff iaren Czás od pyący lat *Murm* 6, 6 [3 r.]; Biennis, czas od dwv lyath vel Czo staro iesth dwa roky. *BartBydg* 18b, 84b; *BielKron* 273; Bimatus, Czás o dwu lat. *Mącz* 25b; Olympias, quinque annorum spatium, Czás piący lát/ álbo gdy fie piąty rok poczińał á cztery látá przefzły. *Mącz* 263a, 88c [2 r.], 464d; *RejAp* 166v; A przez czás czterdzieści lat obyczáie ich znařzał w puřtyni. *BudNT Act* 13/18; *Calep* [882]a; *WujNT Act* 7/23, 13/18.

bibl. »[ile] lat dni« = *ileś lat*; [aliquot] *anni dierum* *Vulg, PolAnt* (2): Ieřćze dwie lećie dni/ á ia każę odnieř zás ná to mieřce/ wřyfřtko naczyńie domu Páńřkiego *Leop Ier* 28/3; *BudBib Gen* 41/1.

»przed Bożym (a. Krystusowym *itp.*) narodzeniem, po (Panu) Chrystusie (po Bożym *itp.* narodzeniu), od narodzenia Krystusa, roku pańřkiego narodzenia [ile] lat« [szyk 16 : 10] (18 : 6 : 1 : 1): *KromRozm III* N8v; roku Páńřkie^{go} narodzenia/ tyřiąć fiedm dzieřiąty ořm lat. *KrowObr* 235, 133v; iř to było przed Bożym národzeniem 400 lat. *BielKron* 122; A to było od národzenia Kryřtuřá 412 lat *BielKron* 158v, 99, 119, 128v, 131, 132v (15); *LeovPrzep* E4, I3, I4; *SkarJedn* 23; *StryjKron* A6; *NiemObr* 61, 126; Pierwřze řto lat po Chryřtuřie miáło Apořtoły y ich vcznie. *SkarKaz* 418b.

»lata (teraz) idące« = *rok bieżący* (3): Położ na linijach latha theraz idąceze 1537. *KłosAlg* D3v, D3v [2 r.].

»[ile] lat pierwej« [szyk 1 : 1] (2): A choćiař trzydzieři lat pierwej vmár[ř] S. Wincenty: wřzákze řzeřćią lat pierwej Bernárdyn S. kanonizowány ieřt. *SkarŻyw* 311.

»sto lat« = *wiek* (10): Czwarte řto lat/ miáło ř. Antoniurá/ Hiláryoná/ [...] ktorzy wielkie y wřzytkiemu řwiátu wiadome czynili cudá. *SkarKaz* 419a, 418b [3 r.], 419a [4 r.]; *SarnStat* 1224. *Cf* »wiek albo sto lat«.

»sto lat« = *wiele czasu, bardzo długo* (2): *PudřFr* 59; Tá kilká lat/ iáko ćię nie miáła Lobzenicá: řtem lat fieř nam zdáła. *RybWit* Cv.

»od stworzenia, od początku, po stworzeniu řwiata lat [ile]« [w tym: do czego (7)] (18 : 6 : 3): Według inřzych tedy 4200 lat od początku řwiatá było do záłożenia Rzymu. *BielKron* 99, A6 [4 r.], 13v, 68v, 75v, [85²]v (22); *SarnUzn* D7; *LeovPrzep* E4v, F, H2v, K2 [2 r.]; *CzechRozm* 89; BYło iurř po řtworzeniu řwiatá/ tyřiąć pięddzieřiąt y řzeřć lat: gdy fieř od řádámá w dzieřiątym pokoleniu národził Noe *SkarŻyw* 268; *SkarKaz* Ooood.

»tak [ile] lat, o [ile] lat« [w tym: ze zdaniem czasowym: gdy (11), jako (1)] = *przed iluř laty, minęło ileř lat* (45 : 1): Item svknya wewřřy za konynem thak trzi lyatha vkradł *LibMal* 1544/78v, 1547/127, 129v, 131v, 1548/139, 147 (11); *MurzHist* A3v; *OrzRozm* G2v; *BielKron* 210v, 299 [2 r.]; Ażář teř nie tákowe záćmienie Słońcá było/ ták fiedmřdzieřiąt lat y trzy/ iáko y ták rok *LeovPrzep* a4v, a4 [2 r.], a4v, b, A2v, A4 (25); *BudBib* b; Ianá Hura Papięznicy ták puřtora řta y řzeřć lat řpalili *BudNT przedm* b5v, *przedm* b6; Tá k temu trzy látá [anno abhinc tertio] iáko wielką drogořć żywnoři była *ModrzBaz* 141v, 144.

»wieku lat [ile]« = *gdy ktoř ma ileř lat* (5): zábili go [Domicyjana] w nocy ná řożu/ wieku lat XXXV. *BielKron* 148v; Potym rychło Leo Papięř vmárł [...] był wieku 47 lat *BielKron* 197v, 27v, 272v, 304v.

»od założenia Rzymu [ile] lat« (2): OD założenia Rzymá lat 706/ á przed naródnem Kriřtufá 48/ poczęlá być Monárchia Rzymńka *BielKron* 131, 158v.

Szeregi: »lata abo (i) czas« [szyk 3 : 2] (5): Bo Dániel iáwnie o thym y čás y látá wedle liczby żydowńkiey wipifał w ix. káp. pińania řwego *RejPos* 101v; A řam teź látá w kńięgách Sámuelowych Krolewńkich y Kronik wedle lat y czáfu krolowánia káźdego Krolá Iudńkiego obráchuiefz *CzechRozm* 170v, 137, 169v; *BudBib* I 197a *marginis*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*].

»lata i miesiące« (1): Gréczyn řwé rzeczy krzepiąc/ prawći będnie wřędzie. Tu řie řtárzał/ kořciá mu Troia w gárlie řtoi/ Drugich lat dźieřáci řie y mieřięcy boi *GórnTroas* 41. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»sto lat (a. czas do sta lat) a(l)bo wiek« [szyk 1 : 1] (2): Seculum. Ein czeit von hundert iaren. Czás do řtá lat áłbo wyek *Murm* 6; Trzeći wiek/ ábo řto lat/ miáło iefzcze tyź męczenniki. *SkarKaz* 418b.

a. *W funkcji przysłówka (3288) :*

»[którego] lata« [*w połączeniu z liczebnikiem porzádkowym, w olbrzymiej większořci pisanym cyfrá*] = *w którymř roku (dla wyrażenia daty lub okreřlenia pod względem czasowym zdarzenia w stosunku do innych wydarzeń)*; [*aliquo*] *anno Mącz* (826): Dokończone w dzien S. Barbary. Lata. 1535. *BielŻywUng* [172]; *LibLeg* 6/160v, 7/30v, 11/131v, 133, 135 (17); Wybiyano W krákwie przez Ieronimá Wietorá. Látá. 1539. *KlerWes* A2v; *RejRozpr* A; *LibMal* 1548/145v; Potym látá 1090 czáfu Gotfredá/ Gennenřes przynieřli ie [kořci św. Jana] do řwego miářtá Genná *BielKron* 137v; Látá 1410. Władźisław Krol Polski ruřzył řye z wořłki řwoimi do Prus *BielKron* 383v, 145v, 178, 180 [2 r.], 180v, 181v (438); A gdy potym trzećiego latá Koloman Hálicza dořtał *StryjKron* 330; *GórnTroas* 27.

~ *lata czego [którego] (50)*: Za panowaniá náiańnieyřřego Zygmunta krola Polńkiego pana nářřego miłořciwego. Lata krolowaniá iego řřořtęgonářřego. *OpecŻyw* [194]; *PatKaz* III 104; *BielŻyw* 149; Lyata boze^{ęo} Thifiácznego piářřethne^{ęo} y czterdzieřtego Panowanya nářche^{ęo} Liata trzidzieřte^{ęo} y czvarthe^{ęo}. *MetrKor* 61/224v; *MurzNT Luc* 3/1; Látá XXV przyřcia Ezechiéłá do Bábilonu *BielKron* 96, 10, 77v, 83v, [84²]v, 87v (19). *Cf* »lata naródnia Boźego«, »lata stworzenia řwiata«.

lata czyjego [= za panowania czyjego] (3): Látá Herodowego 30. vrodźił řie Pan Kriřtus. *BielKron* A6v, 89, 110v.

lata od czego, od kogo [którego] (200 : 25): látá czterdzieřtego/ mieřiącá iedennařtego od wyřcia z Egiptá *BielKron* 43v, 13v, 296 [3 r.]. *Cf* »lata od naródnia Krystusa«, »lata od stworzenia řwiata«, »lata od założenia Rzymu«.

lata [ktorego] po czym, po kim (6 : 1): Dzyáło řie po řmierći Alexáńdrá wielkiego 148 látá/ á po wyřwoleniu Żydowńkim z Bábiloniey lat 348 *BielKron* 128v. *Cf* »po Panie Chrystusie lata«, »po řmierći Mahometowej lata«.

Wyrażenia: »drugiego lata« = *w następnym roku (1)*: ORzech Włóki przy drodze kiymi otłuczono/ Ogrodnik pánu ráđził/ by gi ogrodzono. Ten rzekł/ dayźe mu pokoy/ bo drugiego látá/ Nágrodzi řie pewnie nam/ fowito tá řtrátá. *RejFig* Cc7.

»lata od naródnia Krystusa *itp.*, od (Pana) Krystusa, naródnia Boźego *itp.*, Pańskiego *itp.*, przed naródnem Pańskim *itp.*, po Panie Chrystusie [którego]« = *anno Domini Miech (165 : 25 : 10 : 62 : 6 : 1)*: *MetrKor* 34/133, 135v; *March*¹ *Wiet* A2; *OpecŻyw* [194]; *OpecŻywSandP* ktv; *ForCnR*

E3v; *ForCnR Wiet Av*; *PatKaz I 13*; *FalZioł V [120]*; A gdy było pierwszego roku za Graciana Cefarza to ięft lata Bożego pierwszego po trzech łet y ołmdziełiąt. *MiechGlab 47, 18, 48*; *ZapWar 1537 nr 2494, 1549 nr 2657*; Polaczy wiare krzełcijańską przijęli lata Bożego narodzenia 965. *KłosAlg D3v*; *LibLeg 6/80, 114v, 119, 8/134*; *MetrKor 61/224v*; *SeklKat A3, Z4*; *RejKup ee8*; *KromRozm I P3v*; *KrowObr 151v, 168*; *UstPraw K3v*; porážon [*Fulwija*] ná mieyfcu gdzye zową Ager piſtoricum/ od Káiá Antoniego/ látá przed národzenim Pána Kryftulá ſzeſćdzyeliątego. *BielKron 130v*; Cefarz dał pomoc Almerykowi látá od Kryftulá 1171/ y oblegli Dámiátę/ ále potym odſtąpili roku drugiego. *BielKron 179*; Látá Pańskiego 1333. KAżimierz wielgi Lokietkow ſyn ná kroleſtvo Polſkie wybran y pomázan *BielKron 373v, 23v [2 r.]*, 25v, 51, 130, 148 (228); *LeovPrzep A, B3*; *HistRzym 126v, 133*; Święty Ambroży po Pánie Chryſtuſie żył lathá 380. *BiałKat 241 marg, 241 marg, 326, 333v*; *BielSpr 56*; *BiałKaz 12*; *ZapKoſcier 1582/8v, 41, 1584/44v*; *StryjKron 245*.

»lata niniejszego« (1): A wżákże więtfza moc będzie wielkiego złączenia Plánetow/ niżeli zácmmienia ſłonecnego/ á naywięcey Czerwcá y Lipcá Mieſiácow látá niniejszego *LeovPrzep C3v*.

»onego lata« = *w bieżącym roku (w odniesieniu do akcji minionej)* (1): Annáſ bácżątż ijże niebył biſkupem onego lata/ dawłſy wielmi twardo zwiázatż pana Iezufa poſłál go ku Kaijáfáłłowi. *OpecŻyw 111v*.

»(tego) lata przeſzłego« [*szyk 7 : 1*] (8): *ZapWar 1507 nr 2015*; *LibLeg 7/8v, 37*; wktorei ſye on ſliſhecż dal. tho ięft liata thego przeſłego, kiedi iego krolyewska myłócz ſye na zdrowy u nye dobrze myal. *MetrKor 61/223v*; *LibMal 1547/125v [2 r.]*, 1552/169v, 1554/184v.

»lata [*którego*] od ſtworzenia ſwiata (a. wſzech rzeczy, a. pierwszego człowieka), od początku ſwiata, ſtworzenia ſwiata« (16 : 4 : 1): Látá od ſtworzenia wżecz rzeczy 4087. SAMuel Prorok y Kłiążę y Kápłan/ po Heli Kápłanie ſprávował lud Izraélſki áż do pomázania krolá Saulá. *BielKron 63, 2v, 3v, 20, 49, 49v [2 r.]* (19); bo Pan Kriſtus Bog prawdziwy/ národził ſye człowiekiem z wielebnej pánnny Máryey látá od ſtworzenia ſwiátá 3963. *LeovPrzep H2, H2*.

»po ſmierci Mah(o)metowej lata [*którego*]« [*szyk 4 : 1*] (5): Pyſſan then lyft WConſtantinopoliv po ſmierczy Machmethowej latha dziewiczletnego czterdzieſtego y dziewyathego Myefyacza Nowembra *LibLeg 11/92, 10/92v, 147, 148v, 11/140v*.

»tego(ż) lata« (7): w wiedli go w dom ku Kaijáfáłłowi/ ktory był biſkupe^m tego lata *OpecŻyw 112*; *LibLeg 11/42v*; *ConPiotr 35*; *RejKup F*; *BielKron 198v, 424*; Tegoż látá Mieſiácá Máíá 21. dnia vpadł ſnieg wielki do goleni/ y było żimno bárdzo wielkie w Litwie *StryjKron 662*.

»lata wyższej napisanego (a. opisanego), jako wyższej stoi, niżej napisanego« (6 : 2 : 1): *MetrKor 34/133*; Dzyało ſie to w dzyeń národzenia pánnny Máryey/ látá iáko wyſzłzey ſtoi. *BielKron 412, 384v, 390, 409v, 413, 417v, 422v*; *ZapKoſcier 1584/44v*.

»lata od záłożenia Rzymu (a. miasta rzymskiego) [*którego*]« [*szyk 9 : 1*] (10): LAtá ſtworzenia ſwiátá 4845/ á od záłożenia Rzymu 398/ czáfu Artáxerſelá krolá Perſkiego/ vrodził ſie Alexánder wielki *BielKron 122, 102, 107, 119, 120, 129 [2 r.]*, 130, 146; Anno urbis quadingentesimo secundo, Látá od záłożenia miáftá Rzymskiego czworofetnego wtórego. *Mqcz 335b. ~*

»lata [którego]« [w połączeniu z liczebnikiem porządkowym (4), głównym (1), wyrażonym cyfrą (3)] = w wieku iluś lat (8): *LeovPrzep* I; NVż tobie trochę młodźa látá dwudźięstego/ Tobie mużę pozwolić ftroiu inákźzego *ZbylPrzyg* Bv.

~ *lata* [ktorego] czyjego (2): á [Agar] porodźiła fyna/ [...] á w then czás był Abráám w leciech 86. Látá 99. Abrááimowego vkazał fie mu Pan Bog/ y obiecał fyna s Sary *BielKron* 11v, 12v.

Wyrażenia: »lata [którego] od narodzenia swego« (2): przebywał tam [Jezus] z matką fwoią panną czyftą i jz Iozefem/ aż do początku lata trzydziefte⁶⁰ od narodzenia fwęgo. *OpecŻyw* [34]v; *BielKron* 145.

»lata wieku [ktorego, ilu]« (2): [Zelim umarł] Látá wieku fwęgo czterdzieści y sześć. *BielKron* 259; *SkarŻyw* 67. ~

»lat [ilu]« [zawsze w połączeniu z liczebnikiem wyrażonym cyfrą] = w którymś roku (3):

~ *lat* [ilu] czego (2): Sítało fie to krolowánia Amázyałzá roku pánowánia iego lat XIII. *BielKron* 87v; PAnná Márya [...] tego czáfu fie vrodźiła [...] lat Auguftá Cefarzá XVIII pánowánia iego. *BielKron* 131v.

Wyrażenie: »lat od narodzenia Bożego [których]« (1): Potym Mieśiáca Maiá y Czerwca dwu lat/ ktorych piáć będą/ od Národzenia Bożego 1565. y 1566. *LeovPrzep* C4. ~

»[ilu] lat« [w połączeniu z „koźdy”] (1):

~ Wyrażenie: »koźdego sta lat« = *co sto lat* (1): Miłóściwe látá Bonifácyus ofmy koźdego ftá lath. *KrowObr* Ss3. ~

»[ile] lat« [w tymi G sg lata z liczebnikiem ułamkowym (5)] = *przez ileś lat, w ciągu iluś lat; [aliquot] annis Miech, Vulg, PolAnt, Mącz, JanStat; [aliquot] annos PolAnt, Vulg (1086): ZapWar 1507 nr 1983, 1508 nr 2040 [2 r.], 1509 nr 2061, 1513 nr 2064, b.r. nr 2113 [3 r.] (35);* kthora myłócz czyebye włtrzymála trzy y trzydziefczy lyath nathym fzwyczye. *PowUrb* +2v; *OpecŻyw* 43v, 58v, 73, 116; *ForCnR* C4; *Murm* 6; y przyźła żyznoftz fiedm lat a zboże wfnopyu kładźyono wgumná *HistJóz* C, E3v; *BartBydg* 128; że Alexánder był wołminalfcie leciech gdy począł krolowác, á krolował XVII. lat, á walczył VII. lat. á VIII. w pokoju był, á dwie lecie po fwiecie chodził, od zachodu fłoncza aż na fchod. *BielŻyw* 164, 24, 32, 86 [2 r.], 163, 164 [2 r.]; *MiechGlab* *2, 46, 47 [2 r.], 48 [2 r.], 49 [2 r.]; *WróbŻolt* O5, 94/10; *LibLeg* 10/61v, 11/154; *RejJóz* B7v, K7v, K8; *RejKup* i5, cc2; *MurzHist* R3; *KromRozm II* t2v; *LibMal* 1553/176; A izby dobrze mowił/ á w yęzyku łácińfkim byegłym był/ kilko lat áby thám zetrwał potrzebá tego. *GliczKsiąż* L2v, O5; *LubPs* V4v; *GroicPorz* h3, mm2 [2 r.]; *RejWiz* 181v; *Leop Num* 32/13, 1.Reg 4/18, 2.Reg 5/4, 5 [2 r.], 4.Reg 10/36 (20); *UstPraw* G4v [3 r.], I3v; *RejFig* Aav; *RejZwirz* 47v; A był Krolew w Ieruzálem czterdziefcí lat y rok *BibRadz* 3.Reg 15/10, *Gen* 6/3, I 8c marg, *Gen* 31/38, 41 [3 r.], *Ruth* 1/4 (19); *OrzRozm* G2v; Trwála walká Troiánfka z Greki dziefięć lat ośm miefięcy y dwánáfcie dni *BielKron* 60v; Było w ręku Krześciánfkich lat LXXXVIII/ aż do thego czáfu 1189 *BielKron* 179v, A6v [2 r.], 4, 5v, 7v, 10v (517); *KochSat* A2v; Centenis durare annis, Sto lat trwác. *Mącz* 47c, 38c, 106c, 217d, 353d, 470a, 491b; *Prot* B4; *SienLek* 18; *LeovPrzep* F, Hv, I3v; *RejAp* 134v; Tákże będąc w takowey/ iáka ná fwiecie być może/ płomieništey miłóści/ czále dwie lecie *GórnDworz* Aa4v, Aa5v, Bb5, Bb6v; *HistRzym* 6v, 18, 21v, 38, 44v, 124, 124v; *RejPos* 2, 10v, 255, 315v [2 r.]; *BialKat* 131 [3 r.]; *RejZwierc* [78²], 125, 169v, 204v, 274 [2 r.]; *KochList* nlb 1v;

BudBib Gen 29/18, 20, 47/28, *Num* 14/33, 34 (22); *Strum* Q2; *BiałKaz* H2v, I4v, K2; *BudNT Act* 7/36, 28/30, *Iac* 5/17; *CzechRozm* 132, 136 [2 r.], 136v [3 r.], 138v [5 r.], 139 [4 r.] (19); daleko my wiecey iuż lat pułtorá tyśiáćá tę ftárożytność y trwałość ie⁸⁰ znaiąc/ bofką moc iemu przyczytác/ y zá práwy go kościół przyznác mamy. *SkarJedn* 23, 91, 97 [2 r.], 138, 213; *Oczko* 11v; *SkarŻyw* 29, 30 *marg*, 31, 34, 51 (61); *ZapKościer* 1580/16, 1582/35v; *StryjKron* A3v, 11 [2 r.], 274, 275, 330 (17); Ósmdzieśiát lat (á to ielt práwy wiek człowieczy) Czekálá śmierć/ żeby był Gąlká mówił grzeci. *KochFr* 131; *WerGośc* 262; *ArtKanc* E9v, I19v, N15, T14v; *GórnRozm* E3v, I4, K3; ze zawdy dwie Lecie w Polscze atrzeci rok wLitwie mięszkac iezdesmy gotowi *ActReg* 45; *GostGosp* 96; *GórnTroas* 12, 14, 60; *LatHar* 215, 232, 509, 510, 679; *KolakCath* B; ále będą kápłany Bożymi y Chriřtułowymi: y będą krolowác z nim tyśiác lat. *WujNT Apoc* 20/6, *Mar* 5/25, s. 174, *Luc* 2/36, *Ioann* 2/20, 5/5 (9); Dawność o rány ták iáko y o głowę trzy látá bydź ma. *SarnStat* 622, 260, 689, 690, 777, 781, 1168; *KlonKr* Av, A4v, B2, B2v, B3 (36); *KmitaSpit* A2v, C6v; ktorzyřmy nie 400. lat/ ále pułtorá tyśiáćá lat w wierze ś. y w znáiomości Chryřtuřá będąc/ Chrześcijánmi przeżyli *SkarKaz* 550b, 38a, 119a, 160a, 161a, 351a (12); *PowodPr* 43; *VotSzl* B; *SkarKazSej* 681b, 691a [4 r.], 695b; *KlonWor* 63.

~ [ile] lat od czego (3): Krolowál [Łoktek] od koronáciey lat dwánaście. *BielKron* 373; *SkarŻyw* 31; *SarnStat* 186.

[ile] lat przed czym (1): Náfzá Polřka Monárchia przed Chrześcijánřtwem řtalá tákże kilá fet lat *SkarKazSej* 691a.

[ile] lat po czym (2): *KromRozm II* ř2; Pánno iedennaście lat/ po w niebo wřtápieniu Syná twego/ na poćieohę [...] w śmiertelnym żywoćie mądrze zořtáwiona/ modł fię zá námi. *LatHar* 504.

W przeciwstawieniach: »[ile] lat ... na każdy czas, ustawicznie« (2): *KromRozm I* F; nye tylko zá Apořtollřkich czáłow/ albo řto/ dwye řcye/ trzy řtá lat po tym/ ále ná każdy czás áż do řkończenia řwyátá. *KromRozm II* ř2.

W charakterystycznych połączeniach: być na (arcy)biskupstwie [ile] lat (6), być na cesarstwie (na cesarskim miejscu) (13), być cesarzem (12), być krolem (4), być na krolestwie, być na księstwie, być na (w) państwie (6), być na papiestwie (3), być papieżem (69), być przelożonym, być na stolcu (papieskim, cesarskim) (61), być (siedzić) na stolicy (2), krolowác (105), (po-, prze-, wy)mieszkać (52), panowác (152), rozkazowác (8), rządzíc (6), sprawowác [kogo, co] (16), (prze-, wy-, ze)trwác (33), wykonać (na krolestwie itp.) (20), po wykonaniu (11), (prze)żyć [gdzie] [= być, przebywác] (13); blisko (blizu) [ilu] lat (10), dalej (3), około, wyřszej (wysze) (30); dalej niż [ile] lat, ledwo (2), niemal, więcej niż(li) (5); ki(e)lko (kilka, kila) lat (19), kilkodziesiát, kilkonaście (2), kila(kilko)set (2), kil(k)a tyśięcy (2), sto (10), tyło, tyśięc (4); [ile] lat i dalej, i jeszcze więcej.

Wyrażenia: »(tak)że, jako) wiele, mnoho lat« = *tot annis Vulg* (12 : 1): Myřz wiele lat w pudle byłá *BierEz* Ov; *Rejřóz* Qv; *BibRadz I* 418c *marg*; tákże wiele lat rządzil kościół po Eukáryuřie *BielKron* 142v; *GórnDworz* Ccv; *HistRzym* 64v; *BudNT* Gg3; *CzechRozm* 139v; A w tym vmářł wielki Kniáz Wřewold/ pánowawřzy mnoho lat *StryjKron* 185; *WujNT Luc* 15/29; *SarnStat* 657, 779; *KlonKr* D3.

»sto lat« (1): Nie Pániác nam ále Mátká byłá/ Day nas řto lat y z tobá rządzila. *RybWit* C2. ~

»[ile] lat« = *przed iluř laty* (1):

~ Wyrażenie: »wiele lat« (1): My iestefmy fludzy Bogá niebá y zemie/ á buduiemy kościoł ktory był zbudowany przed tym wiele lat [*ante hos annos multos*] *Leop* 1.*Esdr* 5/11. ~

»co [ile] lat« (13): *LeovPrzep* I2; *GórnDworz* V4; *SkarJedn* A4; od tąd taki rok [= przestępny] niebędzie/ aż kiedy pić będą/ Anno Domini 2000: á potym/ co łto lat/ ieden ginąc będzie: nie tak iako teraz co cztery bywały. *Oczko* 30, 29v; *GórnRozm* C3v, C4; *Calep* 961a; *GostGosp* 96; *SarnStat* 339, 393; *SkarKaz* 7a; *KlonFlis* A2.

~ W charakterystycznych połączeniach: co kilka lat (2), co tysiąc. ~

Wyrażenia przyimkowe: »do [ilu] lat« = na przeciąg iluś lat; in [*aliquot*] annos *Mącz*; ad [*aliquot*] annos *JanStat* (62): *ZapWar* 1548 nr 2668 [3 r.]; Kmieć ktoremu dádzą do kilká lat woley/ wftác od páná łwego zálie niemoże *UstPraw* F2, D3, F4; *OrzRozm* I3v [3 r.]; iż mu Pan Bog zámierzył čás do ftá á dwádzyeściá lat budowác *BielKron* 4v, 57v [2 r.], 94v, 104v, 191, 209v (26); *Indutias* in triginta annos impetrarunt, Przymierze do trzydzieści lat olięgnęli. *Mącz* 167a, 271b; *RejAp* BB5, 165v; *GórnDworz* Z; *RejPos* 315v; *ZapKościer* 1580/10v; *StryjKron* 687; *GórnRozm* A4v; *ActReg* 23, 39; *GostGosp* 40, 96; *WujNT* 390; Ale ten Státut ieno dwuletni trwa, y zás do piáci lat przedłużony. *SarnStat* 695, 359, 487, 607, 703 [2 r.], 1050.

~ do [ilu] lat od czego (4): *ZapWar* 1548 nr 2668; Przepowiedzenie przygod z Biegow Niebiefkich od Roku łatofiego/ kthorego pićzą od Národzenia Pánłkiego 1564. aż do dwudzieftu lat *LeovPrzep* kt; *SarnStat* 1227, 1256.

W przeciwstawieniu: »na wieki ... do [ilu] lat« (2): tedy takowy Státut nie ná wieki/ ále do dwu lat [*non in perpetuum, sed ad duos annos JanStat* 622] moc łwą áby miał/ łkázuiemy. *SarnStat* 704 [*idem*] 943.

W charakterystycznych połączeniach: do kilka (kilku) lat (2), do tysiąca (2). ~

»do [ilu] lat« [w tym: G sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (1)] = w cięgu iluś lat; [*aliquot*] annis *PolAnt*, *Vulg*; ad [*aliquot*] annos *JanStat*, *JanPrzyw* (76): *BierEz* Q3; Do Eijptu vciekál do siedmi łát tam miełłkál *OpecŻyw* 21v; *FalZioł* IV 7d, 13d; *BielŻyw* 123; *SeklKat* A3v; *KromRozm* III Ev; *GroicPorz* ł4; *KrowObr* 78v; *UstPraw* G4 [2 r.], G4v [2 r.], I3; *BibRadz* *5, *Lev* 19 arg, 23; *OrzRozm* I4; *BielKron* 17, 99, 211v, 364v, 373; *LeovPrzep* E4; *RejAp* 22v; áby żaden mimo Mácieiá Wirzbięte tych kłiążek do lat dziełiáci nie drukował/ áni indziey drukowánych w pánłthwie Iego Krolewłkiey M. przedawał. *GórnDworz* kt, I2; *Strum* H3, K4v; *MycPrz* II C3v; *ZapKościer* 1584/48v, 1585/61v, 1587/70v, 1589/87, 87v; á nie tylko łię to dźiáło czálów Apołtołłkich/ ále do kilku łet lat poty^m *NiemObr* 23, 122; *KochFr* 78; *GórnRozm* F3; *PapUp* F4v; *ActReg* 22, 81, 132; *GostGosp* 68; *WujNT* *Luc* 4/25, s. 740; *SarnStat* 69, 107, 209, 395, 605 (19); iż mężoboycá łpokoynie w domu siedzieć może/ do kilánaście lat: y ten co brátá y ten co oycá zábił. *SkarKaz* 315b; *VotSzl* D4, D4v; *SkarKazSej* 704a.

~ do [ilu] lat po kim (3): á iako dáleko więtfza Azya/ w ktorey do kilku łet lat po Apołtolech niź Máchomet náłtał/ chrześciánłstwo było. *NiemObr* 59. Cf »do [ilu] lat po Chrystusie (Panu)«.

W charakterystycznych połączeniach: do kilkanaście (kilkunaście) lat (3), do kil(k)adziesiąt (2), do kilkaset (kilkuset) (5), do wielu; do [ilu] lat i dalej.

Wyrażenia: »do [ilu] lat po Chrystusie (Panu)« (2): *CzechEp* 232; iż do kilku let lat po Chrystusie pánu/ oni Oycowie pierwzy/ nigdy o iednym Bogu/ ze trzech perfon/ áni wierzyli/ áni wyznawali *NiemObr* 127.

»do sta lat« (4): Pod okrutne kámienie olfzowy pal bije/ Powieda iż do ftá lat to w zyemi nie zgnije. *RejWiz* 84, 84v; *RejZwierc* 65v, 66v. ~

»do [ilu] lat, do[którego] lata« = *do określonego roku życia; ad [aliquot] annos JanStat* (42 : 2): *Murm* 45; A odtychmiałt nienayduiemy o vczynkoch Iezufa mile⁸⁰ aż do dwunálcie lat. *OpecŻyw* 31; *FalZioł* IV 10a, 19c, 31c, V 37; *KłosAlg* A4v; A iefli niewiáftá pocźnie y porodzi finá/ chowa go aż do fiedmi lat/ potym go do oicá poŕle *HistAl* H3; *KromRozm II* dv; *BielKron* 144v, 429v; *KwiatKsiąż* N4v; *SienLek* 29, 36v, 42 [2 r.], 58; *HistRzym* 4v; *RejPos* 28v; *RejZwierc* 274; *BialKaz* 14; *NiemObr* 148; *WujNT Luc* 2/37; *SarnStat* 584; *SkarKaz* 38b [2 r.]; *SkarKazSej* 677a. Cf »wieku miewać do [ilu] lat«, »żyć do lat [ilu]«.

~ W charakterystycznym połączeniu: *do kilku lat*.

Wyrażenie: »do lata [którego], do lat [ilu] wieku (a. starości) [czyjego, czyjej]« (2 : 1): Praetexta, [...] xtalt długi fzáty/ [...] w których rádni pánowie w Rzymie teź ich fynowie y dzieweczki aż do fiomegonaftego látá ich ftárości chodźli *Mącz* 453d; Alem aż do látá wieku moiego fzełnaftego/ miedzy wielá ludzi zacnych młodość pirwřá wychował *StryjKron* A3v; *SkarKaz* 419b. ~

»do [którego] lata« (na oznaczenie daty) (2): á ták część tych kráin w mocy náłzey byłá aż do látá 1450. *BielKron* 231v, 239v.

»od(e) [ilu] lat, od lata [którego]« = *abhinc [aliquot] annos Modrz* (125 : 1): *SeklWyzn* 3v; Item zeznal yfz od cztherzech lyath chodziel od Iarmarku do Iarmarku kradnacz zwaczlawem y Czapnykyem przerzeczonymy *LibMal* 1550/157, 1548/145 [2 r.], 1552/169, 1554/184v; *KromRozm I* A2, E4v [3 r.], F; *KromRozm III* E2, E3v, E5, N5, O8v; *Diar* 23; *GroicPorz* B3v; *KrowObr* 105v; *RejZwierc* 101; *BibRadz* 4.Esdr 3/29; *BielKron* 109, 219v, 259v, 305, 414v; *Mącz* 296a; *LeovPrzep* B4v, D3; *RejAp* 87v, 93, Ee3; Abowiem ták iáko Ewanyeliłtá piŕze/ iż odedwunálcie lat byłá vdręczona okrutná czyrwoná niemocá *RejPos* 256v [przekład tego samego tekstu *WujNT Luc* 8/43], 282; *HistLan* B3v; *RejZwierc* 75v, 174v, 175, 200; *WujJud* A8v, B, 1v, 5, 41; *WujJudConf* 81; *Strum* A2v; *BudNT przedm* c5v, *Act* 9/33; *CzechRozm* 84; *ModrzBaz* 138v; *ModrzBazBud* ¶5v, ¶6v; *SkarJedn* 94, 202, 243, 336, 355, 381; *SkarŻyw* 520, 545; *ZapKościer* 1580/5v, 9, 12, 1588/78v; iákom fię iá íam nápatrźył w Greciey álbo we Włofzech onych od lat pułtrzećiu tyfięcu mchem obroŕłych ftároźnytnych murow álbo ŕupow z mármurow ćiofánnych. *StryjKron* 355, 245 [4 r.], 447; *CzechEp* 336; *NiemObr* 16, 163; *ReszPrz* 98; *WerGośc* 224 [2 r.]; *PaprUp* E3v; *ActReg* 41; *WujNT przedm* 1, 9, 35, s. 103, 124, *Luc* 8/43 (13); *JanNKar* A3v; że ode ftá lat v Pánów ŕwych Królów Polfkich, vftáwicźnie ná Séymiech tego fie vpomináli *SarnStat* *7, 409, 474, 724, 862, 1131; *SkarKaz* 42b, 241b, 382b, 417b, 549b; *VotSzl* B2; *CzahTr* I; Dla chwały twoiey/ [...] która z łáfki y obrony twey od tyle let lat kwitnęłá *SkarKazSej* 663b, 685a.

~ W charakterystycznych połączeniach: *od [ilu] lat i dalej (10); więcej od [ilu] lat; dalej (a)niż(li) od [ilu] lat (3), więcej, wyższej; od kilka (kilku) lat (13), od kilkanaćieset (2), od kil(k)aset (kilkuset) (8), od kilkudziesiąt, kilkunaście (2), od sta, od tyle set (2), od tysiąca (10), od wieleset; od lat niemało*.

Wyrażenia: »od lata Bożego« (1): Czaflu lepak tego gdyż fie piłało od lata Bożego CXV. Adrianus Cefarz do Attę przyiechawły o Secundulie łyżąc kazał go kłobie wezwać y pozdrowiło *BielŻyw* 133.

»od (barzo) wiele(-a, -u) lat« = *od dawna; annos permultos Modrz; ex multis annis Vulg; a multis annis JanStat* (17): *BielŻyw* 6; *LibLeg* 7/69v; *KromRozm I L; Diar* 24; *RejWiz* 131v; *Leop* 1.Reg 25/6; *BielKron* [332²]v, 393; *ModrzBaz* 140; *PaprUp* Fv; *WujNT Act* 24/10, *Rom* 15/23; IZ niektórzy z poddanych náleznych od wiele lat w Rzymie miełzkáiąc/ [...] Itaránie około dułz máiącé dżierzą *SarnStat* 175, 1036, 1056, 1186, 1210.

Szereg: »od [ilu] lat i od czasow [jakich]« (1): á od kilká dżyefyát álbo kilká fet y od tyfyacă lat/ bá y od cżałow Apołtołkích tákowa łye náuká w nyektorych kráinach zyáwiłá *KromRozm III* E2v. ~

»od(e) [ilu] lat« = *od określonego roku życia; a [aliquo] anno, ab [aliquot] annis Vulg* (26 : 1): a połłáwłly zmordowál włlytki dziecij ktoreż byly w Betleiem [...] od dwu lát ij niżej *OpecŻyw* 29 [przekład tego samego tekstu *MurzNT, BudNT, WujNT*], [34]v, 35v [2 r.]; *OpecŻywSandR nlb* 2v; *MurzNT Matth* 2/16; *GliczKsiąż* G8v; *Leop Num* 1/28, 30, 32, 34, 36 (10); *BielKron* 39, 40v, 74; *BudBib Num* 1/20, 22, 24; *BudNT Matth* 2/16; A od látá dwunałtego po proffesyey: dał iey łpowiednik táiemnie/ bárzo grubą włóšienicę *SkarŻyw* 160, 249; *WujNT Matth* 2/16.

~ *W charakterystycznych połączeniach: od [ilu] lat i dalej, i niżej (3), i wy(ż)szej (13).* ~

»od [ilu] lat aż do [ilu]« = *w wieku między któryms a którymś rokiem życia (4): Mącz* 179c, 262a; boćiem też tá niemoc práwie w mocnych lećiechłye przygadza/ Od dwunałście lath aż do piáci y trzydżieści. *SienLek* 92v.

~ **Wyrażenie:** »od lata narodzenia ... aż do [którego] roku« (1): od lata narodzenyá [!] yego [Jezusa] ałz do trzydżyefnego roku *PatKaz III* 134. ~

»od [ilu] lat do [ilu] lat« = *co ileś lat (1): Quinquennalis, Od piący lat do piący lat/ álbo ná kozde pięc lat. Mącz* 342d.

»na [ile] lat« [w tym: *G* sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (2)] = *na przeciąg iluś lat; pro [aliquot] annis PolAnt* (27): *HistJóz* B2v; niechay chowáią włzpichlerzach po miešćiech/ á gothuią ie ná fiedm lath głodnych [septem annorum fami] kthore máią znędzić Egyph *Leop Gen* 41/36, *3.Esdr* 5/73; *BielKron* 418v; *RejAp* 164v, Cc4; *BudBib Lev* 25/21; A ták iefli fię to niepodoba/ áby ci łędziowie byli dożywotni/ tedyby niechay byli ná trzy álbo cżterzy látá [ad tempus trium aut quatuor annorum]. *ModrzBaz* 91v; *SkarŻyw* 510; *StryjKron* 416, 577, 652, 687; *GórnRozm H4* [2 r.]; *ZapKościar* 1589/87, 87v; *WujNT Apoc* 20 arg, 2, s. 885 [3 r.]; pieniądze ná dwie ćwierci látá dáné im będą *SarnStat* 366.

~ *W charakterystycznym połączeniu: na tysiąc lat (4).*

Wyrażenie: »na wiele lat« = *in multos annos Modrz; in annos plurimos Vulg* (4): *BiałKat* a2; *ModrzBaz* 95v, 100v; Dułzo/ małz wiele dóbr włżonych ná wiele lat: odpoczyway/ iedz/ piy/ bądź dobrej myśli. *WujNT Luc* 12/19. ~

»na [ile] lat« [w tym: *G* sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (1)] = *w ciągu iluś lat (6):* myefzkal ná pulthora lyatha z Lucia Barthołcha Glinyarza oddaná malzonka *LibMal* 1554/193; Też

kościół Chełmieński [...] na dwie ście lat był pod sprawą Liwlandzkich Miistrzow z Rygi. *BielKron* 395, 264v [2 r.], 429.

~ na [ile] lat od kogo (1): ktorzy [Lechowi potomcy] trwali od pierwszego Lecha na pułtorá itá lat *BielKron* 340. ~

»na [ile] lat« [w tym: G sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (2)] = co ileś lat (10): *BielKron* 234v [2 r.]; *Lustrum* – [...] Czas wchodząci na pięcz liat. *Calep* [619]b.

~ Wyrażenie: »na każde, jedną [ile] lat (a. lata)« = co ileś lat, jakąś część roku (7): *BielKron* 232; *Quinto quoque anno*, Na każde pięć lat/ albo w pięć a w pięć lat. *Mącz* 343c, 342d [2 r.]; *LatHar* + +7; gdy Deputat odnieś do Lwowa/ ma oddać z nich Piłárzowi Polnému połowicę na iednę czwierć látá *SarnStat* 363; *VotSzl* E4. ~

»na [ile] lat« = ileś lat wcześniej lub później od czego (5): który [kościół medyjołański] iuż był na dwie ście lat odstąpił od Rzymá *BielKron* 177.

~ na [ile] lat przed kim, przed czym (3 : 1): *MurzHist* B4v; *BielKron* 336v; A iákoż te [postanowienia] nowe/ ktore przed wálzym Lutrem na tyśiác y kilká let lat były *WujJud* 5; *BudNT* Ii8v. ~

»na [jakie] lata« (3): á ofáték pieniędzy na pewnych Rocech obiecał na látá pewne [per annos *JanStat* 550] zapłacić *SarnStat* 689.

~ Wyrażenie: »na przyszłe lato« (2): *Diar* 23; Napryszłe lato niebarzo się nam periculum trzeba spodziewac z tych przyczyn. *ActReg* 5. ~

»o [ile] lat« = przez ileś lat (2): *KromRozm III* G4v; á ony twárde á nie użyte y dzikie fercá/ ták wfkromił/ ifz ich máło zá żywotá iego w báłwochwalítwie zoftáło: y o piętnáście lat około nich robił. *SkarŻyw* 528.

»po [ile] lat« = co ileś lat (1): áby czytáli [Zakon]/ po fiedm lat gdy przydzye rok odpufzczenia *BielKron* 45v.

»przez [ile] lat, przez lato« [w tym: G sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (10)] = [aliquot] annis *Miech*, *PolAnt*; [aliquot] annos *Mącz* (386 : 1); *PatKaz I* 14; *PatKaz III* 104v, 142v, 151v; *HistJóz* B2v; *OpecŻyw* 1, 29, 29v [2 r.], 142v; może być [kopr] czały rok y przez dwie lecie w czały moczy zachowany/ á wżakoż im fwiefzłzy tym lepszy. *FalZioł I* 110a, I 40b, 54a, III 6d, IV 26b; *Mendligera* [...] z Weneti przez fzełnacie lat walkę wiodł *MiechGlab* 68, 17, 19, 56, 77; *LibLeg* 11/49v; *WróbŻołt* aa4, 94/10; *RejPs* 141; *ComCrac* 13; thak fluzelem panv temv przełz dwye lyezie *LibMal* 1545/103v, 1554/184v; *SeklWyzn* D; *HistAl* N5; *KromRozm I* F3 [2 r.], N; *MurzHist* D2; *KromRozm II* b4v, d3; *KromRozm III* E3v, I5; *KrowObr* 21, 58, 75v, 235v; *Leop Gen* 15/13, 41/34, 47, *Lev* 25/3 [2 r.], *Iudic* 5/31 (15); *UstPraw* B3v, G3v, G4 [5 r.], G4v [3 r.], H; Od czáfow Ioáfowych przez dwieście dwádziefciá y cztery lathá/ Zadney poprawy nie było około Kościoła *BibRadz I* 216b *marg*, *Gen* 14/4, 15/13, *Ex* 23/10, *Iudic* 10/2, 3 (12); *OrzRozm* D2v, G2v, I3v; dopuścili Młzey w mieście w kościelech niektorych/ gdzie iey thám iuż niebyło/ przez lat iedno á dwádziefciá *BielKron* 234v, 10v, 17, 25v, 47, 63 (48); *Mącz* 38c, 261d, 325d, 335a, 342d [2 r.], 472d; *SarnUzn* G5, G6v; *SienLekAndr* a2v; *LeovPrzep* A, D, Ev, G4v, I3, I3v, I4; *RejAp* AA3v, 165 [2 r.], 167v [3 r.], 168, Dd3; *HistRzym* 69, 125v, 129v; *RejPos* 56, 257, 279v, 320v; *BielSat* D4v; *RejZwierc* [203]v; *WujJudConf* 138; *RejPosWstaw* [143²] [2 r.]; *BudBib* b3, *Deut* 8/2, 4, 2. *Par* 20/31, *Dan* 1/5, 3. *Esdr*

1/45, 1.*Mach* 9/57; *HistHel* Bv; *MycPrz* II B4v; *BiałKaz* I; *CzechRozm* A3v, 80, 126, 138v; *ModrzBaz* 35v; *SkarJedn* A4, 22, 28, 102, 123 (24); *KochPs* 143; Pokutá S. Wilhelmá w Hieruzálem przes lat dziewięć. *SkarŻyw* 166 marg, 15, 16, 29 [2 r.], 30, 36 (31); *ZapKościer* 1585/61, 1588/78; *MWilcHist* F2v; *StryjKron* 91, 308, 320, 395, 452 (8); *CzechEp* 11, 52, 70, 185, 189; *ReszPrz* 42, 46, 182; *WerGość* 225; *BielRozm* 32; *GostGosp* 34; *Phil* G, P4; *OrzJan* 62; *LatHar* 16, 75, 79, 147, 258 (13); Antychriřt nie będzie dłużej pánował/ iedno przez pułczwártá látá [...]. Abo przez czás y czáfy y pułczáfu. Abo przez pułtegodniá lat. Co káзде z ořobná vczyni pułczwártá látá. *WujNT* 864, *przedm* 3, 9, *Matth* 9/20, s. 103 [2 r.], 104 (32); *SarnStat* 259, 594, 678 [2 r.], 689 [3 r.], 690 (14); *KlonKr* A2; *SkarKaz* 43a, 81b, 158b, 417b; Krolowi Stephánowi/ nie ciężko było przez cále trzy látá Mořkiewřká ziemię woiovác *VotSzl* B; *SkarKazSej* 679a, b, 682a, 689b, 693a, b, 700b.

~ przez [ile] lat czego (1): wřtáżyłem fie do miłey oyczyny/ ktoreiem nie mogł nigdy przepomnieć przez wřzytkę fiedm lat pielgrzymřtwá moiego. *BielKron* 460v.

przez [ile] lat przed czym (1): Przez pięddzieřiąt lat przed řmierciá/ záczerwřzy ořtry řywot/ nigdy nic z miáry oney nieřpuřcił *SkarŻyw* 235.

przez [ile] lat po kim, po czym (4 : 2): A przebywaiątz przez piędnácie lát po fyna řwé⁶⁰ řmierci na ziemi *OpecŻyw* 176; *KrowObr* 21v; *RejAp* 76v; *WujJudConf* 125v. Cf »przez [ile] lat po Panie Krystusie«.

W charakterystycznych połęczeniach: przez [ile] lat być papieřem, być pod pańřtwem, (za)dzierzeć (8), krolowác (9), mieszkác (11), panowác (7), przebywác (6), řádzić (3), (prze)trwác (trwajúcy) (29), (za)trzymác (3), řyc w małżeńřtwie; blisko przez [ile] lat, dalej aniřli, niemal, więcej (a)niř(li) (3); przez [ile] lat i (abo) dalej (8), i dłużej, i (albo) więcej (2); przez ki(e)lka (kilko) lat (16), przez kil(k)adziesięt (2), przez kilkanařcie, przez kilkanařcieset, przez kil(k)a(kilko)set (4), przez ki(e)lka tysięcy (5), przez sto (3), przez tyleset (3), przez tysiáe (14), przez wieleset (2).

Wyrażenia: »przez [ile] lat po Panie Krystusie« (2): Thedyć tym obyřzáiem/ muřiał przed Koncylium Florenckim Papieř/ to ieft/ dáley á niřfli przes trzynácie řeth lath po Pánie Kryřtufie niebyć przełozonym Břkupem *KrowObr* 18v, 198v.

»przez [ile] lat od stworzenia řwiata« (1): POkazałem ya wářzym łářkam/ że przez trzy tyřiące lat od řtworzenia řwiatá táż náuká/ y toř vřnánie Páná Bogá á nie inne trwáło w Kořciele Bořym. *SarnUzn* D8.

»przez (tak) wiele, przez mnogo lat« = *annos multos PolAnt*, *Modrz*; *annis multis Vulg*, *Mqcz*; *per multos annos Mqcz*; *per annos plurimos JanStat* [řyk 31 : 1] (31 : 1): *ZapWar* b.r. nr 2116; przez tak mnogo lát řádnegořmy niewidzieli/ aby ktory był zbawion. *OpecŻyw* 1; *LibLeg* 8/26; *MurzHist* L4v; *BibRadz* *2, 2.*Esdr* 9/30, I 418c marg, 4.*Esdr* 3/25; *BielKron* 285v; *Mqcz* 185a, 447d; *RejAp* 76v; *HistRzym* 78v, 91, 117v, 125v; *RejZwierc* 87v; *BudBib* 2.*Esdr* 9/30, I 409a marg; *ModrzBaz* 140v; *SkarJedn* 150, 328; *SkarŻyw* 460; *StryjKron* 658; Iuř przez ták wiele lat w řzkołách łápáczkámi nárábiáiąc/ mácamy tego/ ktorymby řpofobem mowić o Chriřtuřie. *CzechEp* 76, 378; *WerGość* 238; *WujNT* 323; *SarnStat* 1079. Cf *Szeregi*.

Szeregi: »przez długi czas i przez wiele lat« (1): A gdy wnidziecie do Bábilonu/ tám będziecie miełzkąc przez długi czas y przez wiele lat [*annis plurimis et temporibus longis Vulg*]/ aż do liodmego pokolenia *BibRadz Bar 6/2*.

»przez wiele dni, miesięcy i lat« = *przez długi czas (1)*: ktorzy fię przez wiele dni/ miesięcy/ ylat zá pomocą Bożą mogą bez grzechu śmiertelnego záchować *WysKaz 16*. ~

»przez [*ile*] lat« = *na przeciąg iluś lat (2)*: kthory wneth dał ie w ręce Mádyańkie przez siedm lath [*septem annis*] y byli bárzo od nich łciłznieni. *Leop Iudic 6/1*; *BibRadz Luc 13/16*.

»w [*ile*] lat, w [*które*] lato« [*w tym: G sg lata w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (2)*] = *po upływie iluś lat*; *post [aliquot] annos Vulg, PolAnt (92 : 1): KrowObr 128v, 229v, 232v [2 r.]; BielKron 56v, 359, 383, 399*; Po niemałym czałie rzekł Iehowá do Elijałzá trzeciego roku rzekąc (*marg*) wł. y były dni mnogie a słowo Iehowy było do Eliiáhu á wláto trzećie. (–) *BudBib 3.Reg 18/1, 2.Reg 13/23*; *Strum H4*; *CzechRozm 132, 138v*; Co fię w kila lat ábo w niecáłe dwie lećie zltáło. *SkarJedn 323, 327, 352*; *SkarŻyw 102, 244, 311*; *StryjKron 350, 457*; *CzechEp 320*; *NiemObr 146*; *ZapKóscier 1584/48v*; *GórnRozm D4*; *LatHar 273, 336*; áby [...] zá tę łól po łpułczeniu iéy/ nádáléy w czwierć látá pieniądze [...] oddawał *SarnStat 395*; *KlonKr B4v*; *SkarKaz 315b*; *SkarKazSej 706b*.

~ w [*ile*] lat od czego (5): po wykupieniu tey korony był koronowan w łżeć lat od wybránia ná krolełtwo. *BielKron 305*; *SkarŻyw 270*. Cf »w [*ile*] lat od Bożego narodzenia«.

w [*ile*] lat po czym, po kim [*w tym: post [aliquot] annos (1), potym (19)*] (5): Także oni wetrzyłta lat y wrok po łmierci Atilé. [...] wezbrali łie drogą łwych oytczow *MiechGlab 58*; *KromRozm III N6v*; *KrowObr 16v, 30, 117v, 137 marg, 195 (10)*; Potym we trzy látá/ przyłzedłem do Ieruzálem *Leop Gal 1/18, *B2*; *RejFig Dd7v*; *BielKron 7, 100v, 199v, 308v, 385v, 419v, 464v*; *BiałKat 298v*; *BudBib 3.Reg 17/7*; *BudNT Ff8v*; A wízák vltáło było zá czału niewoley Bábilońkiey/ á wždy nie przyłzedł był Mefyáłz: á Iezus też wáłz nie národził łie potym aż w kilká łet lat. *CzechRozm 167v, 24, 131v, 133, 133v, 138v [2 r.]*; *SkarJedn 139, 225, 232, 243*; *SkarŻyw 238, [282]*; *StryjKron 36*; *CzechEp 418*; *NiemObr 58, 133*; *LatHar 326*; *WysKaz 43*; *SarnStat 641*; *SkarKaz 275b*; każdy *homicida* łzláchćicá brátá łwego/ [...] był powinien dáć *pro poena publica* [...] pewną łummę pieniędzy/ w ćwierć látá *post patratum crimen VotSzl D3v*; *SkarKazSej 701a*. Cf »w [*ile*] lat po Bożym narodzeniu«, »[w *ile*] lat po stworzeniu łwiata«.

*W charakterystycznych połączeniach: w [*ile*] lat blisko, abo mało dalej; potym w [*ile*] lat (19); w kielka (kila) lat (11), w kilkadziesiát (6), w kilkanaście, w ki(e)lkanaście set (2), w ki(e)lka set (9), w kielka tysięcy, w tysiác (2).*

Wyrażenia: »w [*ile*] lat od Bożego itp. narodzenia, po Bożym narodzeniu, po Panu Chrystusie (a. Jezusie)« (3 : 2 : 4): przyłli przez Sarmatią aż do Pannoniey/ czału Conłthantina piátwego Cefarza, y Papieża Zachariałza, w siedm łeth czterdziełci y we cztiry lata od Bożego narodzenia [*anno domini septingesimo quadragesimo quarto*]. *MiechGlab 58*; *KromRozm III Ov*; *BielKron 336v*; *BiałKat 326*; *BudNT przedm c6v*; *CzechEp 233*; y owłzem aż w łżeć łet lat y 90. po pánu Chriłtułšie/ był łynod w Aquilegi *NiemObr 137, 137, 158*.

»we sto lat« (1): Rzecz krádziona dawnością nigdy nie záchodzi; Bo iey fínadź y we fto lat dochodzić fię godźi: Iedno dowiedz że twoiá ábo twego dźiádá/ Nie idźie *praecriptio*: tu gđzie zálzłá zdrádá. *KlonWor* 44.

»w [ile] lat po stworzeniu świata« (1): choćiaź fię to iftotnie nie z ftało/ áź w kielká tyfięcy lat po fтворzeniu świata *CzechRozm* 24v. ~

»w [ile] lat« = *w wieku iluś lat, mający ileś lat*; [*aliquot*] *annorum Vulg, PolAnt* (34): *PatKaz* III 112v; iako oną panną w piętnáście lat mlodá *OpecŻyw* 15; *FalZioł* IV 19c; *KłosAlg* A3v [2 r.]; *GliczKsiąż* I6v, 17, P2v, P4v; *Leop Gen* 26/34, 2.Reg 5/4, 19/35, 2.Par 26/1; *BielKron* 211v, 226v, 264, 414v, 462; *Mącz* 329a; zdał fię mu [*cesarzowi*] gośpodarz bárzo ftháry á żoná bárzo mloda/ iákoby w ósmnáście lath. *HistRzym* 59v; *RejZwierc* 124v; *BudBib* 2.Par 36/9 [2 r.]; *CzechRozm* 141v, 148v [2 r.]; *SkarŻyw* 46, 331 *marg*, 580; *StryjKron* 592 [2 r.]; W 10. lat koronowan [*Zygmunt August*] roku 1530. *KlonKr* F2v; fmięć nie lutościwa/ [...] We trzynaście lat tylko z świata go porwáá. *CzahTr* L3v; *KlonWor* 54.

»w [ile] lat« = *co ileś lat* (20): Thámże w tych kráinach ptak Fenix co fię we trzy fta lat odnawia *BielKron* 462v, 36, 234v, 268v; Trieterica, Święto Bogá Bacchuá które we trzi látá bywáło obchodzono. *Mącz* 464d; Abowięm na Sláku Stáwy fpułzcziá wízyfko we dwie lećie. *Strum* P3, L; *GórnRozm* D3v, D4, H3v, H4, K; *SarnStat* 29, 430.

~ *W charakterystycznym połączeniu: w kilka lat.*

Wyrażenia: »w [ile] a w [ile] lat« (5): *Mącz* 200c, 343c; *LVftratio* wízytkich dochodów Koronnych/ w pięć á w pięć lat záwždy ma byđż czyniona *SarnStat* 101, 1077, 1080.

»raz w [ile] lat« (1): Namniey raz we dwie lećie mázác ie fmołą rzádnie. *GostGosp* 88. ~

»w [ile] lat« = *w ciągu iluś lat* (4): *KrowObr* 231; poczęli dopráwiác kościołá w Ieruzálem/ á dokończyli w pięć lat *BielKron* 116, 398; *SkarŻyw* 477.

~ *W charakterystycznych połączeniach: w kielka lat, w kilka set.* ~

»za [ile] lat« = *w ciągu iluś lat*; [*aliquot*] *annorum Vulg*; *ultra* [*aliquot*] *annos JanStat* (28): *BierEz* F3v; *BielŻyw* 123; *GliczKsiąż* Nv; thedy wam ziemiá da vrodzay/ iáko zá trzy látá [*trium annorum*] *Leop Lev* 25/21; *RejFig* Bb4v; *BibRadz* I 451a *marg*; *BielKron* 11v, 71v, 77v, 96v, 158v, 166; *SienLek* 194; Grekowie gdy niemogli za dźiefięć lat Troiej dobyć/ tym fortelem poźli. *ModrzBaz* 130v *marg*; *ZapKościę* 1585/61, 1588/78; zá dwie lećie siłá fię złęgo ná broi *GórnRozm* H4, G2, C3v; *GórnTroas* 69; *SarnStat* 259, 1264; *SkarKaz* 383a, 418b.

~ *za [ile] lat od kogo* (1): á więcey Pápieftwá zá fześcdźiefięć lat od Lutrá vpáđło/ niż go zá 600. zbudowano. *NiemObr* 165.

W charakterystycznym połączeniu: za kilka lat (2).

Wyrażenia: »za naszych sto lat« (1): A zá náłzych tych fto lat/ fłynął cudámi Fráncífus z Paule *SkarKaz* 419a.

»za (tak) lat wiele« [*szyk 1 : 1*] (2): com ia zá ták lat wiele zbierałá/ toś ty wkrotkim czáście rofprofzył. *SkarŻyw* 101, 206. ~

»za [ile] lat« = *po upływie iluś lat* (13): Iáđac s Troiej zápędziły go wiátry w dalekie ftrony ná morzu/ iż fię do domu zá dzyefięć lat ledwe wroćił. *BielKron* 25v; *LeovPrzep* E3, H2 [2 r.], H2v; *HistRzym* 21v; *WujJud* 134v; wízákże ták rozumiał/ że bez trudności zá dwie lećie [*biennio*]/ ábo nadáley zá

trzy/ mogłaby być złożoną y od Krolá/ y od wżytkich wieczną ośiádłość máiących *ModrzBaz* 121v, 132v *marg*; *SkarŻyw* 332; *OrzJan* 76; *SkarKazSej* 704a.

~ za [*ile*] *lat od czego* (1): Abowiem toż przerzecone [...] Plánetow położenie/ będzie zá dziewięć lat od látošiego Roku w Byku á w niedźwiádku *LeovPrzep* E2v.

W charakterystycznych połączeniach: za kilka lat, za kilkanaście. ~

»za [*ile*] *lat*« = *na przeciw iluś lat* (5): *BielŻyw* 30; áby Ezechiafz sftąpił do kościoła/ á będzie miał przedłużenie żywotá zá XV. lat *BielKron* 89v, [84²], 230, 361v.

»pod latem [*ktorym*]« [z liczebnikiem wyrażonym cyfrą] (2):

~ *Wyrażenie: »pod latem narodzenia Bożego«* (2): zołtawyemy w mocy statut nas Piotrcowfki na Seymie valnem vczynioni pod liatem Narodzenia Bozego M.D. XXXVIII. *ComCrac* 14; *LibLeg* 11/156. ~

»przed [*iloma*] *lat*, przed [*iloma*] *laty* (a. *latoma*), przed latem« [w tym: *G* sg *lata* w połączeniu z liczebnikiem ułamkowym (1)] = *ante* [*aliquot*] *annos* *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Vulg*, *JanPrzyw*, *JanStat*; *annis* [*aliquot*] *ante* *Mącz* (168 : 31 : 1): *ZapWar* 1527 nr 2377; *BielŻyw* 142; na on czas gdym tam był [...] przed trzemi lati *MiechGlab* *2; dwye fvkný [...] vkradł przed féłfzczya lyathi *LibMal* 1545/108v; kthori nyedawno wołtrorogu yeft obyefchon przed dwyema lyath bádacz vnyego wdomv gołfzczyem. *LibMal* 1547/131v, 1543/72, 73 [3 r.], 74v, 76 [3 r.], 1544/86v (34); *LibLeg* 11/158; *KromRozm I* B2v, E4v, Fv, F2, F2v (12); *MurzHist* Rv; *KromRozm II* b4v, h4, p4v; *KromRozm III* E3v, I4v, L6, L6v, N2 (13); *KrowObr* 28v; *BibRadz* 2.Cor 12/2; *OrzRozm* M2; Ná on czas przed 400. lat. gdy była pópolita wypráwá przeciw Pogánom Sárácenom/ [...] vftáwion był ten zakon rycerfki (o który tu rzecz idzie) *BielKron* 231v, 91, 110v, 170, 178, 206, 232v, 287; Abhinc triennium, Przed trzemi láty. *Mącz* 1b; Ante duos annos, Przed dwiemá látomá. *Mącz* 11a, 1b, 11a, 249d, 321c; *OrzQuin* D, N, V2v; *SarnUzn* G5v; *RejPos* 101v; *BiałKat* 173v; *BielSpr* 57; *WujJud* 37v, 40, 45, 169, 192v (14); *WujJudConf* 14; *BiałKaz* I, Mv; *BudNT przedm* a3v; nieborak ftárzec mufiál przed nim z kroleřtwá vćiekác iáko przed tym przed lat 40. vćiekał przed Saulem. *CzechRozm* 138v, 121, 165v, 166v, 169v, 260; *ModrzBaz* 105; Roku páńfkiego 1438 to ieft przed ítem trzydzieřciá y ořmiá lat/ vczynione ieft Koncilium w Florencyey *SkarJedn* 267; miałes przed pułtorá ftá lat Zbor Floręnccki wżytkich Grekow *SkarJedn* 355, A4, 13, 243, 246, 251 (17); *Oczko* 3, 30; *SkarŻyw* 30, 203, [237], 278, 301, 336, 582; *StryjKron* 95 [2 r.]; *CzechEp* 128, 356, 409; *NiemObr* 153, 155 [2 r.]; *KochFr* 115; To przed pultorem tyfiácem lat piáno *ReszPrz* 32, 15 [2 r.], 16, 32, 94; *ReszHoz* 139; *KochFragJan* 3; *LatHar* +6v, +7, 67, 125 [3 r.], 172 [3 r.]. 192, 302; Znam człowieká w Chriřtuřie przed czternařciá lat [...] iř tákowy był záchwyconý ář do trzećie⁸⁰ niebá. *WujNT* 2.Cor 12/2, s. 68, 429, 472; *WysKaz* 38, 41; *SarnStat* 11, 105, 276, 313, 660, 695, 990; *PowodPr* 55; *SkarKaz* 1a, 41b, 243b, 277a, 550a; *SkarKazSej* 665b, 681b, 691b, 706b; *KlonWor* 16, 31; *ZbylPrzyg* Bv, B4v.

~ *W charakterystycznych połączeniach: przed* [*iloma*] *lat bezmała* (2), *blisko, i dalej* (4), *i więcej* (4), *albo wyższej; przedtym przed* [*iloma*] *lat, więcej niż(li)* (2); *przed kilkadziesiát (kilkiemdziesiát) lat* (2), *przed kilkanařcie, przed kilka(kilkiem)set* (2), *przed kilká tyřięcy, przed kilkiem (kilem, kilká)* (12), *przed kilkiemnařciset* (4), *przed stem* (5), *przed tyřięcem* (16), *przed wiele tyřięcy*.

Wyrażenie: »przed (nie)wielą lat« = *ante annos multos Vulg, JanStat (3): Leop 3.Esdr 6/14; GostGospSieb +3; iż zwykli niektórzy ludzie swarliwi/ ludzi niewinné potwornie o vczynek meżobóystwa przed wielą lat vczyniony/ żałobliwie ofkárzác SarnStat 611. ~*

»przed [iloma] lat« = *w wieku wcześniejszym niż ileś lat; ante [aliquem] annum JanStat (7): nye zda fie rzecz być rozumna przed dwánałfcy lat dzyeći polecác komu vczyć GliczKsiqż I6v; KwiatKsiqż N4v; Przed Dwimánałfy lath/ áni po Sześcidziefyat/ krwie iuz niepuřczay SienLek 36v, 59v; CzechRozm 137v; Wízákze dzieći przed cztérzmi á dwudzieftą lat, nie mogą dóbr oddalić przez przyzwolenia przyiaciół. SarnStat 584, 660.*

»po [ilu] lat, po [ilu] leciech, po [którym] lecie« = *po upływie iluś lat; post [aliquot] annos Vulg, JanStat; in fine [aliquot] annorum PolAnt; infra spatium [aliquot] annorum JanPrzyw (85 : 15 : 1): FalZioł IV 49d; KrowObr 86; Leop Ier 28/11; A po dwu lat pořłał krol do miařt Iudřkich Poborcę BibRadz 1.Mach 1/30; po drugich piętnálcie lat vrodził fie im drugi fyn Abel BielKron 2v, 12v, 16v, 76, 94v, 117 (15); Post sexennium ad vos redibo, Po řzesći fie lat do was náwróce. Mqcz [390]c; RejAp CC4, [169]v; HistRzym 8, 100; KuczbKat 270; RejZwierc 170v; BudBib Gen 41/1, 1.Mach 1/30; CzechRozm 132v; SkarJedn 163, 176, 200, 247 [2 r.], 255; SkarŻyw 35, 74, 99, 134 [2 r.], 135 (11); MWilkHist G3v; ZapKořcier 1580/10v, 87v; ReszPrz 98; ReszList 177; ActReg 80, 165; Ale po puřtoru lat ofkárzon był [Paweł Apostoł] od Zydow WujNT Act 18 arg, Act 13/20, s. 525 [2 r.], Gal 1/18, 3/17; JanNKar Cv; SarnStat 689, 892; SkarKaz)(2, 7a, 43a, 550a; SkarKazSej 701b; ZbylPrzyg B.*

~ *po [ilu] lat czego (1): Po dwu lat krolowánia Dawidowego/ przyřzli řtárfzy Izráelřcy do Dawidá/ wzyęli z nim iednoř BielKron 69v.*

po [ilu] lat od czego (5): [kořciół] řpalono/ po 442. lath od Sálámonowego zmurowánia BielKron 265v; SkarKaz 275b. Cf »po [ilu] lat od narodzenia Chrystusowego«, »po [ilu] lat od poczátku řwiata«.

po [ilu] lat po czym [w tym: potym (17)] (20): Histřóz B, Cv; Potim fie lepak po kilkunałfcie lath do rodziny wrocił BielŻyw 132; KromRozm II cv; KromRozm III B3v; KrowObr 37v, 135; STáło řię po tym po dwudzieftu lećiech [a fine viginti annorum] przez ktore budował Sálomon Dom Páńřki y Dom řwoy. BibRadz 2.Par 8/1, 2.Reg 13/23; BielKron 232, 285v, 391, 463v; Iż po czternałfcie leciech po náwroceniu řwoim nálażł go w Ieruzalem RejPos 301; CzechRozm 144; ModrzBaz 102; KochAp 9; WujNT 449 marg, Gal 2/1. Cf »po [ilu] lat po stworzeniu řwiata«.

Ze zdaniem czasowym [jako] (5): BibRadz Gen 16/3, 2.Mach 10/3; [Machabeusz] poráził Antyochá po trzecim lecie iáko był řłup do kořciolá wřtáwił BielKron 128v; SkarŻyw 291, 490.

W charakterystycznych połączeniach: po [ilu] lat i dalej; aż po [ilu] lat (3), dalej aniřli, dopiero (2), potym (17), więcej niż; po kilkadziesiát lat, po kilku (6), po kilkunałfcie (3), po kilku(kilka)set (3), po kilku tysięcy, po stu (5), po stu tysięcy, po tysiácu (6).

Wyrażenia: »po [ilu] lat (od) narodzenia Chrystusowego (a. Pana Jezu Krysta)« (2): *KrowObr 30; która řię teř nie okazałá ták znácznie, áz po lat 666. od národzenia Christuřowego. CzechEp 416.*

»po [ilu] lat po stworzeniu řwiata, od poczátku řwiata« (1 : 1): *RejZwierc 3; Czemuř go teř zaraz řwiát řtworzywřzy/ onym pierwřszym rodzicom nářzym niepodał/ ale áz po dwu tyřiácu lat po řtworzeniu řwiatá? CzechRozm 87.*

»po wielu(-e) lat« = *multis post annis* Modrz; *post annos plures* Vulg (3): *ModrzBaz* 102; *SkarŻyw* 457; A po wielu lat/ przyźedłem ábym vczynił iáłmużny narodowi moiemu/ y ofiáry/ y śluby. *WujNT Act* 24/17. ~

»po [ilu] lat, po [ilu] leciech, po [którym] lecie« = *w wieku iluś lat* (12 : 1 : 2): Poty^m po trzydzietych lecie gdy cialo zupełné miál/ [...] na mękę fie lám wydál *OpecŻyw* 161; *FalZioł* IV 47d; *GlabGad* D6v, O4v; Bo po trzydzieci y w półczwarta lata vmarł na krzyżu łromotnie. *WróbŻołt* ee6; *KwiatKsiąż* N4v [2 r.]; á po wyściu lat po trzy kroć siedmi/ to ielt/ po dwudzieťu lath y iednym/ męłczyzna zárałta *LeovPrzep* I, H4v, I [3 r.], Iv; *CzechRozm* 148v; *SkarŻyw* 411.

»w [ilu] leciech, w [ilu] lat, w [którym] lecie« = [w odniesieniu do wieku] [aliquot] *annorum* PolAnt, Vulg; [aliquo] *anno*, *ab annis* [aliquot] Vulg; [aliquot] *annos* PolAnt (80 : 61 : 3): *OpecŻyw* 1v, 30v, 147v; *PatKaz* III 112; *Murm* 45; *HistJóz* Av; Też bańki mogą być wpotrzebie dzieciom wetrzech leciech łtawiane y we dwu leciech fiekane. *FalZioł* V 61, III 20a, V 43, 57; Złzedł złwiata Cleobolus w leciech żywota łwego. LXX. *BielŻyw* 18, 4, 9, 11, 13, 34 (14); *MiechGlab* 47; *LibMal* 1547/134v; *HistAl* A7, A8v; *MurzNT Mar* 5/42; Dobrzeć czynią oni gołpodarze/ ktorzy podczás we dwu lat/ podczás we trzech ofiadáyą y obyездzáyą źrzebce *GliczKsiąż* I8v, D8, I5, I5v, I6 [2 r.], I7 [2 r.], P3; iże Dyabeł iednemu Oycu wyrwał dziećię w piáci lećiech z rąk *GroicPorz* 114v, b3; *Leop* Ios 24/29, 2.Reg 19/32, 4.Reg 11/21, 2.Par 21/5, 31/16 (11); A kto komu obraźi źrzebię we dwu lat/ ma zá nie dáć pięć grzywien. *UstPraw* E4v, E4v; A był Noe w łzełci łet lat gdy prziedł [!] potop ná źiemię. *BibRadz Gen* 7/6, *Gen* 11/20, 22, 24, 26, 17/17 (18); *OrzRozm* M4; Vmarł w Rzymie w leciech wieku łwoiego LXIII *BielKron* 188, 11v, 12v, 13v, 16, 17v (32); *LeovPrzep* H4v; *RejAp* 82; *GórnDworz* Aa; *RejPos* 25v, 38, 69v, 255; *RejZwierc* 274v; *BiałKaz* I4; *BudNT przedm* c5v; *CzechRozm* 148v [2 r.]; *SkarŻyw* A3v, 50, 126, 152, 189 (11); *StryjKron* 149; *WerGośc* 263; *ZapKości* 1585/60v; *Calep* 888b; *GostGosp* 12; Nie byłá wiecznie głádká łławna páni oná/ Dla któręý mocna Troiá z gruntu wywróconá: By iá był Párys poznał w łzółtymdzieťym lećie *KochFrag* 22; iź miał corkę iedną iákoby we dwánaście lećiech/ ktora vmieráłá. *WujNT Luc* 8/42, *przedm* 33, *Mar* 5/42, *Luc* 2 arg, 42, 3/23, 1.Tim 5/9; *KmitaSpit* A2v, A4; *CzahTr* H.

~ W charakterystycznych połączeniach: być (będący) w [ilu] leciech (lat) (46); w leciech żywota [iluś] (5), wieku; w [ilu] lat i dalej; dalej niż w [ilu] leciech. ~

»w [ilu] lat, w [ilu] leciech« = *po upływie iluś lat*; *post annos* [aliquot] Vulg; [aliquot] *annos* PolAnt (35 : 5): *MiechGlab* 64; *BielKron* 447; *SarnUzn* C6v, D6v; Owłzem Páweł s. piłze iź go w czternaście leciech náłazł w Ieruzalem *RejPos* 302; *RejZwierc* 188; Centesirna – Lichwa gdina miełiącz pozłosemie odełta płaczimi Czo wedwu leciechrowna fiez, fummą. *Calep* 180b; w których trzydzieści lat w piáci/ álbo w dzieśiáci/ álbo kiedy fie temu który záłtáwił podobác będzie/ przed łádem w Aktćiech może odnowić łwą záłtáwę. *SarnStat* 781.

~ w [ilu] lat po czym, po kim [w tymi potym (13)] (31): *KromRozm II* c2, v v; *KromRozm III* N7v, P5, P8; *KrowObr* 35v, 230; *Leop Gen* 16/3; *BibRadz Gen* 11/10; Potym we czterech lat/ Waśł Iwánowic połłaz lud do Litwy ná bráni *BielKron* 429, 282v, 363; *Mqcz* 377d; *SarnUzn* C8; *LeovPrzep* C4v; *RejZwierc* 274; *CzechRozm* 85v; *SkarJedn* 181, 251; Po śmierći cudy wielkimi łławny zołtał/

kánonizowány od Hádryaná Ízoftego/ w 74. lećiech po śmierci *SkarŻyw* 414; *StryjKron* 175; *CzechEp* 196; *NiemObr* 55, 56, 133.

W charakterystycznych połączeniach: dalej niż w [ilu] lat; w kilku lat, w kilkudziesiąt (kilkadziesiąt) (2), w kilku(kilka)set (3), (prawie) we stu (3), w tysiącu; potym w [ilu] lat (13).

*Wyrażenia: »w [ilu] lat po Krystusowym itp. narodzeniu, po (Panu) Chrystusie, przed narodzeniem Krystusowym« [szyk 6 : 1] (4 : 2 : 1): KromRozm III P6v; KrowObr 137, 235; tho fie działo we dwudzieftu lat po Kryftułowym národzeniu *BielKron* 287v, 265v; Toć Ítáry á w pułtoruftu lat po Chryftušie będący Doktor kościelny ták piŕze. *SkarJedn* 103; *NiemObr* 125. Cf »w [ilu] lat po Krystusowym narodzeniu«.*

*»w wielu lat« (1): Aliquot seculis post Scipio Carthaginem coepit, W wielu lat potym/ etc. *Mącz* 377d. ~*

*»w [ilu] lat, w [ilu] leciech« = w ciągu iluś lat, na przestrzeni iluś lat; [aliquot] annis *PolAnt*; infra (a. intra) [aliquot] annos *JanStat*; infra spatium [aliquot] annorum *JanPrzyw* (21 : 6): *ZapWar* 1548 nr 2668; W siedmi lat podbił pod páńftwo Íwoie wŕzytko pogańftwo. *HistAl* N5; *KrowObr* 78v; *BibRadz Deut* 2/7; á w tych dzyefiąci lat częfto byli vpomináni od żon Íwoich áby do domu przyiecháli. *BielKron* 100v, 57v, 163; W kilku lat Tatarowie pićć kroć was wybrali *KochSat* A3v; Primus duobus stipendiis, W pierwŕzych dwu leciech słuŕby yego. *Mącz* 416c; *RejAp* 167v; Kto fię temu dwoiemu iego byćiu w Rzymie y wyciekaniu Piotrá S. do inych kościołow poŕlugi/ w tych dwudzieftu y piąci lat przypátry *SkarJedn* 98, 97; Ziściło fię widzenie iego we dwu lat/ ktorych Arryanowie pogańftwo łobie ná pomoc biorąc: Kościoły Kátolickie poburzyli *SkarŻyw* 58; *ZapKościer* 1587/70v, 71; iefli we trzech lat y we trzech mieŕsicy czáfu pokoju y zgody cíerpi Ípokoynie Dzierŕawcę trzymác ono dziedzictwo *SarnStat* 777, 209, 688, 695, 700.*

*~ w [ilu] lat od czego (1): które wŕzelką Íprawiedliwoŕc y vczćiwoŕc poŕpolitá zárzuciwŕzy/ rozmáitými obyczáyimi ná rozmáitych Ítanách przełóženftwá y ludzi częftokroć przez kaźni/ w tych trzech lećiech [hoc triennio hactenus *JanStat* 608]/ od czáfu Íczęŕliwego koronowánia náŕŕzego poczynili. *SarnStat* 605.*

*w [ilu] lat przed kim (1): Idźcie zá tymi Greckimi Doktormi/ ktorzy w tych piąci Íet lat przed námi/ z Ízczere⁸⁰ Íercá z kościołem fię Rzymŕkim iednoczyli *SkarJedn* 353.*

*w [ilu] lat po czym, po kim (3): Íákoŕ teŕ y Kościoł on pierwŕzy po Apoŕtolech w wielu Íet lat nie znał tákich Mŕzy *WujJudConf* 226; *SarnStat* 892. Cf »w [ilu] lat po narodzeniu Pańskim«.*

W charakterystycznych połączeniach: w kilku lat, we stu, w tysiącu, w wieluset.

*Wyrażenia: »w [ilu] lat po národzeniu Pańskim« (1): W tych záfię pułtorá tyfiácá lat po národzeniu Páńŕkim co fie działo *SarnUzn* G5.*

*»we stu lat« = w wieku (2): miał Pan Bog kaźdego czáfu y w kaźdym práwie Ítu lat y gęŕciey/ Íwoie Greki ktorzy kościoł Rzymŕki oczyŕciáli/ y znim fięiednoczyli *SkarJedn* 265. Cf *Szereg*.*

*Szereg: »w [którym] wieku to jest we stu lat« (1): w onym Pierwŕzym wieku/ to íeft/ we Ítu lat/ vczŕł y piŕał o tey to naysŕwiętfzey ofierze S. on Męczennik *Ignatius ReszPrz* 21. ~*

*»w [ilu] lat« = co ileś lat (10): Miłóŕiwe láto weftu lat. *KrowObr* 78v marg, 78v marg [2 r.], *Ss3* [2 r.]; *Mącz* 377d; *Seym wálny* we dwu lat, á do Ífelci niedziel fie konczy. *SarnStat* 29.*

~ Wyrażenie: »w [ilu] a w [ilu] lat« (3): *Mącz* [95]d, 263a; tak náfzy Biskupi/ iáko Kápitulni w dziešięci á w dziešięci lat [*de decennio in decennium JanStat* 910] przyšięgę wiernošci Królowi y Królestwu Polŕkiému [*powinni odnawiać*] *SarnStat* 1125. ~

b. Zestawienie: »Nowe Lato« = *dzień pierwszego stycznia rozpoczynający rok kalendarzowy i obchodzony jako świąteczny; Nowy Rok; calendae Ianuarii Murm, BartBydg; novus annus Mymer¹ (64) : Murm 11; Mymer¹ 8v; BartBydg 78; LudWieš B2v; Styczen Ianuarius. [...] 1 a Nowe Láto Goski A4v; Strena, Kolędá/ dar á vpominek nowego látá. Mącz 420c; QVINCVMX [...] zá Kolędę Połtom Koronnym/ do Wárŕzáwy ná Nowé Láto/ Roku Páńŕkiego 1564. połány. OrzQuin kt [*idem*] A3v; Skarŕzyw 1; Calep 1010a; GrabowSet Kv; KochFrag 29; Tegoŕ dnia o fortunne záczęcie Nowego látá Modlitwy. LatHar 343, [++]; WujNT 745 marg; przychodzi mówić o tym: Iáko fá Roki, y Nowégo látá fádzienie: tákŕe połózenie kšąg. SarnStat 565, 191, 1310; naydzieš tak człeká bešpiecznego/ Ktory/ choć rok wytrzymał do Nowego látá/ Przećię chce ná fwą ŕtroneŕ nákierowáć ŕwiátá. KlonWor 79.*

~ W przeciwstawieniu: »Nowe Lato ... stary rok« (1): y ma zá wygráná Tę [k]auzę wykretárŕká: gdyŕ iuŕ Nowe láto Stáry rok kończy: Nowy poczyna/ mam zá to Iuŕ ná inŕzy rok idŕie KlonWor 80.

Wyrażenia: »dzień Nowego Lata« (7): *LudWieš B2v; Diar 51; RejPos 31v ŕp; LatHar 742; Lekcia ná dzień Nowego látá. WujNT 658 marg, 198 marg, Vvvvv2v.*

»święto Nowego Lata« (2): *RejPos 27v; Bo exempli gratia, na káŕde ŕwięto Nowego Látá/ dla odbieránia tego coby Ich I. Pánowie Duchowni/ z cheći á z miłóšci fwey przeciwko oyczyźnie dáwáć poftápi/ niechby fię zieżdzáli VotSzl Ev.*

»wijilija Nowego Lata« (2): *LudWieš B2; Działo fie to w Brzézćiu Włódcłáwŕskim/ w Wigiliá Nowego Látá [*in Vigilia Circumcisionis JanStat* 862]: Roku tegóŕ 1436. SarnStat 1084.*

Wyrażenia przyimkowe: »na Nowe Lato« = *w dniu, w terminie Nowego Lata* (3): *Ktora Intromiŕsia ma fię ŕtać przez woŕnego powiatu tamthego od początku Roku Boŕego, gdy pisać będą 1581. Tho iest na nowe Liatho ZapKošcier 1580/13v, 1580/13v; SarnStat 363.*

»przed Nowym Latem« (3): *dan w wynnyczy włóbothe przed nowim lathem Anno domi[ni] M^oD^oXLij^o LibLeg 11/109; LudWieš B2; RejPos 28 ŕp.*

»o Nowym Lecie« (1): *Lezenie kšąg y w Séym, co połpolićie o Nowym lećie tráfia fie. SarnStat 747.*

»po Nowym Lecie« (17): *LudWieš B2v, B3; LibMal 1553/175; RejPos 37v, 38 ŕp, 41, 44v, 48 (9); RejPosWstaw [41²] ŕp; StryjKron 315; Piérwŕzé Roki w Nurze we Wtorek po Nowym lećie SarnStat 741, 729, 741.*

Personifikacja (1): (*did*) SZOSTY GLOS Albo Nowe Láto. (–) *WitosłLut A5v.*

Gra słów (2): *O nowym lecie do towarŕyŕtwa. IA wam wierzyć nie mogę/ chocia tak mówićie/ Dziš nové láto/ kiedy koŕuchy nošićie. PudłFr 35.*

Przen: Metonimicznie (8) :

a) *Sády odbywájce ŕię w okresie poczynájac od Nowego Roku* (3) : *Opifawŕzy wedle praw perfony fádzowe, w drugim rozdziale opifáne fá łáwice, áłbo záliędŕzenia fádzów, które zložoné fá z onychŕe perfón: iáko fá Roki, Lęzenie kšąg, y Nowé láto, y Aktá zápiáfawŕzy SarnStat 749, 747, 1200.*

b) Podarek z okazji Nowego Roku; strena BartBydg, Mącz, Calep; apophoretum Mącz, Calep (5) : Apophoreta, Munera quae dari solent Saturnalibus: quem morem hodie quoque servant mense Decembri in natali Salvatoris, et initio anni – Nowe lato, podarek na nowi rock, kolenda. *Calep* [82]a.

Szeregi: »kolęda, (i, albo) Nowe Lato« [szyk 2 : 1] (3): *BartBydg* 151; *Mącz* 12d; ábyfmy/ [...] żywot bez końcá/ y wieczne dobre mienie/ w Rayfkim kroleftwie osiągnąć mogli. Toć ieft twoiá Ewángelia y dobra nowiná/ Kolędá/ y Nowé láto twoie/ Narodzie niezczélnego Iádámá *SkarŻyw* 1.

»upominek a Nowe Lato« (1): Miey to zá vpominek á zá Nowe Láto. *RejAp* [Ff5]v. ~

c. Zestawienia na oznaczenie Jubileuszu, czyli Roku Świętego (75) :

α. W zakonie Mojżeszowym rok odpuszczenia obchodzony co 50 lat (21) : poślá mię [...] opowiadać iętcóm wypufzczenie/ y flepym wzrok/ [...] ábym opowiadał látho przyiemne Pánu/ y dzień odpłaty. *Leop Luc* 4/19.

Zestawienia: »Miłościwe Lato« = *iubileus annus Vulg, Mącz; iubileus, tempus propitiationis Vulg* [szyk 16 : 1] (17): będziefz trąbić w trąbę czáfu Miłościwego liátá po wlfyfktkiew ziemi wálfey: A będziefz święcił pięćdziefiątego roku/ y názowiefz gi/ odpufzczenie wlfyfktkim miefzczánom ziemie twoiey/ ábo wiem ten rok ieft Miłościwe Láto: Návrociefie człowiek ná then czás ku máiętności fwoiey/ á ieden káždy przydzie zász do rodziny fwey: Abowiem Miłościwe á pięć dziefiątne látho ieft. *Leop Lev* 25/9–11, *Lev* 25 arg, 12, 13, 14, 16; *Iubileus annus in Bibliis, Miłościwe láto. Mącz* [176]b; *LeovPrzep* 12; *LatHar* 509.

~ *Szeregi:* »Miłościwe Lato, Jubileus« (1): Miłofciwe láto. *Iubileus. BielKron* 36 marg.

»Rok Propitiationis, to jest Miłościwe Lato« (1): Takiefz w pięćdziefiąt lat áby mieli rok Propitiationis/ to ieft/ miłofciwe láto *BielKron* 36.

W funkcji przysłówka (4):

»Lata Miłościwego« (1): Bo tego láthá Miłościwego/ wlfyftko przedanie ma fie wroćić do páná/ y do dzierzawce dawnego. *Leop Lev* 25/28.

Wyrażenie przyimkowe: »do Miłościwego Lata« (3): *Leop Lev* 25/28; Tákże fługá/ ábo niewolnik/ kthoryby śiodmego roku odeyść niechciał od Páná fwe⁸⁰/ będac wolno pufzczony/ áleby fobie dał do podwoiá vcho fzwáycą przekłóć/ ten ná wieki/ (to ieft do żywotá ábo do miłofciwego liátá) fłużyć ma *CzechRozm* 86, 85. ~

»lato odpuszczenia« (3):

~ *W funkcji przysłówka (3):*

»lata odpuszczenia« (2): á ieflic fie przeda zá pieniądze twoy brát/ nie rob nim iáko niewolnikiem/ ále iáko naiemnikiem/ y może fie wykupić/ á iefli nie wykupi/ będzie wolen liátá odpufzczenia. *BielKron* 36, 36.

Wyrażenie przyimkowe: »do lata odpuszczenia« (1): j [u Żydow] ná wieczność nie mógl nic przedać nierufzáięcego imienia/ iedno álbo ná wykupienie/ álbo naymem/ álbo do liátá odpufzczenia/ álbo ktory przyiaciel blifzzy mógl wykupić. *BielKron* 36. ~

β. W Kościele katolickim Rok Święty (ustanowiony przez papieża Bonifacego w 1300 r., mający się powtarzać co 100 lat, a od papieża Pawła II r. 1470 co 25 lat) i związane z nim odpusty (54) :

Zestawienia: »Miłościwe Lato« [szyk 47 : 7] (54): Drugy miłofczywe Lato Choczia da niemalo zato. Kiedy na łłhię po wiełfy Mnima iż nigdy niegrzélłfy. *RejKup* d3; I czom zażiwota działał I na droky [!] cęfto chadzał I na miłofczywe Liatha Ach świętałz tho fnać vtratha *RejKup* p7; Izali miłościwe látá zá pieniądze po łwiećie rosłyła? *KrowObr* 26, 78v [6 r.], 79v, Ss3 [3 r.], *RejWiz* 139v, 183v *margin*, Cc7v; Tho Miłościwe látho/ vřtáwił był napierwey Bonifácius 8. láthá 1295. wzięwłzy od Moizełzá przykład. Potym Klemens fzołty/ ná 50. lat. Pothym Sixtus 4. tylko ná 25. lath/ tákże fie dziś záchowuie/ iż bywa w 25 lath. *BielKron* 234v, 234v, Llllv; *SkarŻyw* 460, 545; *NiemObr* 153; *ReszList* 139 *żp.* 158.

~ *W połączeniach szeregowych* (7): *SeklKat* R; Zrzymam też czałem dořtawał A niemalom za to dawał. Miłofczywych lat odpuřtow Y inych rozlycznych lyřtow. *RejKup* g5v, i5v, k8, q8v; Vyrzyřz tefz Obrázy rzeżáne/ málowáne/ y wyłzyte/ Látá miłościwe/ Báłłamy/ y krzymá wáłze/ łwiece/ y gromnice/ wołkowe/ lámpy/ Kádzidlnice/ popioły *KrowObr* 241, 242.

Szeregi: »Jubileus(z) a(l)bo Miłościwe Lato« (4): Tegoż też roku 1300. Bonifacius ořmy Papieř według zwyczáiu y Coremoniy Zydowłkich iubileus álbo miłościwe Látó naprzod vřtáwił obchodzić. *StryjKron* 375; *ReszPrz kt*; *ReszHoz* 125, 141.

»Miłościwe Lato, (i) odpusty« [szyk 5 : 5] (10): *SeklWyzn* f4; O Papieřkich miłościwych Lećiech y Odpuřćiech. *KrowObr* 78, 78, 78v [2 r.], 79 *żp.*, Tt; A przećiwko Papieřkim pieneznym Odpuřtom/ Miłościwym látóm/ pokázuiemy on Dekret Piotrá ś. *WujJudConf* 91v; *LatHar* 285, 286. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.].

Przen: *Odpuszczenie grzechów przez Chrystusa* (9): Powiedzże tu iuřz s tzyie^ę rořkazánia to vtzynili ći Papieře: (*margin*) Miłofciwe látó Kryřtułowe kořdego roku řtoi y kořdey godziny. (–) Niemożeż te^ę rzec/ áby s Kryřtułowe^ę przykazánia/ boć Kryřtułowe Miłofciwe lato/ nietylko kořdego roku iefł y řtoi/ ále tefz kořdego dnia y kořdey godziny *KrowObr* 78v, 79 [5 r.], Ss3, Tt3. ~

»lato święte« (1): Roku Páńłkiego 1400. ktorego było látó święte ábo miłofciwe/ wiele pielgrzymow przez cáły rok idąc do Rzymu/ y wracáiąc fię/ chorych zořtawáło *SkarŻyw* 460.

3. Czas rozumiany jako nieograniczony i niewymierny okres istnienia lub jako mijanie i siła niszcząca, związany lub nie z określonym podmiotem; aetas, saecula, tempus *Mqcz* (318) : *Leop Hebr* 1/12; *BibRadz Hebr* 1/12; Nihil semper floret aetas succedit aetati. Nić nie może być w yednę miáre/ látá ná látá przichodzą/ Yedny drugie wycyřkáyą. *Mqcz* 44d; Senectus diuturnitate temporum exsistit, Stárość s láty przichodzi. *Mqcz* 396d, 150a, 317a; iedno iż o tym Bogu vpewnienie ná řercu twym mam/ ktorego moc y látá nigdy nie vřtawáią *CzechRozm* 183; Ná on czás v Rzymian obrázy y málowánia były řtare/ y láty zbotfiáło *SkarJedn* 227; Tá długo/ poki/ řtraż czuyna řwiátá/ Mieřiąc/ y řłonce poniołá látá. *KochPs* 105; Bo wiecznéy řáłki páńłkiéy látá nieprzemogą. *KochPs* 199, 27, 152, 171, 212; Sławá z dowćipu łámá wiecznie řtoi/ Tá gwałtu niezna/ tá fię lat nie boi. *KochFr* 39, 115; Iák ich [*gwiazd*] wiele porzádkiem řwoim rozłádzonych/ Bieży tymiř drógámi lat niepowřćiągnionych *KochPhaen* 15, 17, 18; Toli iefł ogién ón nieugáłzony Złotego řłóncá/ ktore niełkónczony Bięg bieżąc wrotné od poczátku řwiátá Prowáđzi látá? *KochPieř* 11; *KmitaPsal* A2v, A5v; *KochPropKKoch* 4; *GrabowSet* X; *LatHar* 168, 169; *KořakCath* C5; Y inni ktorych pámięć zá máżą te látá/ Co też koniec przyniołá iuřz więć złego řwiátá. *RybGęřli* B3; *WujNT Hebr* 1/12; *WitořLut* A2v.

W połączeniach szeregowych (3): Y Maufoleae/ y AEgiptłkie grody Ołtátniéy łmierći próżne być niemogą/ Albo ie ogień/ álbo nagłé wody/ Albo ie látá zazdrołciwé zmogą KochFr 38; O łmierći [...] Mnie niewiém czemu miałz/ gdyć bywam ná ráźie/ Miecze/ ognie/ y látá dáć mié chćiáły łkázie. GórnTroas 75; [Słowo] nigdy początku nie miało/ y przeto iełt nie łtworzone/ ále przedwieczne/ przechodzi czáy/ y wieki/ y látá/ iáko mowią łwięći. SkarKaz 485b.

W charakterystycznych połączeniach: lata lotne, niepowłciągnione, prędkie, wrotne (2), zazdrołciwe (5); długość lat; niepodległy latom (3); lata [czyje] trwają, ustaną (ustawają) (5), są wieczne.

Frazy: »leca, torem płyną, toczą się lata« = *volat aetas* Mącz (1 : 1 : 1): Volat aetas, Leca látá/ prętko záchodzą. Mącz 505d; WierKróć A2; ZawJełt 45.

»przemijają lata« (1): Transcurrit aetas, Przemiyáją látá. Mącz 75a.

Zwroty: »być lat nieskończonych« = *trwać wiecznie* (2): Włzytko to zwiołszeie/ by płáłcz pochodzony/ Y odmiánę weźmie: tyá nie odmięniiony/ Y lat niełkończonych KochPs 153, 199.

peryfr. »na wodzy trzymać lata« = *kierować ruchem ciał niebieskich, które wyznaczają czas* (1): KTo włádnie prędkim czálem? kto ták biegu chćiwe Ná wodzy trzyma łwoiey/ látá nie leniwe WitołŁut A5v.

bibl. »wszystki lata uprzedzić« = *być przedwiecznym (o Bogu)* (1): Stolicá iego od początku łwiátá iełt záložona: á on włzytki látá Vprzędził KochPs 141.

Wyrażenia: »długie lata« (4): RejZwierc 236; Zá czálem włzytko więłłzą dołkonáłość łwoie bierze/ á długie látá otwarzáią iákim kto iełt. SkarKaz 549b, 549b marg; KochFrag 21.

»lat milijony« (1): Kánclerz wielki zdrow żyie [...]. Ktorego łpraw pobożnych łwiát iełt nápełniiony/ Ktorych zátrzeć niemogą y lat miliony. SapEpit A2v.

»wszy(s)tkie lata« (2): V ktorego [Boga] zá ieden dzień łą włzyłtkie látá. KołakSzczęł C4. Cf Zwrot.

Szereg: »lata i wiek« (3): O látom niepodległy/ y wieku żadnemu/ Podnieł łye wyłłłéy niebá/ á łwiátu włzytkiemu Okaź wielmożność łwoie KochPs 167 [idem (2)] 83, 84.

a. W funkcji przysłówka (27) :

»[jakie] lata« = *przez długi okres* (2):

~ Wyrażenia: »nieogarnione lata« (1): Ale [uniya] łynom od oyców przez ręce podána/ Nieogárnioné látá przetrwa niełtárgána. KochProp 15.

»lata nieprzetrwane« (1): Y żył w łczeréy miłółci látá nieprzetrwáné OstrEpit A3. ~

Wyrażenia przyimkowe: »na lata« (9):

~ Wyrażenia: »na długie lata« (1): Boiaźń Páńłka rołkołzuie łerce/ y dáie rádość y wefele ná długie dni y látá. KołakSzczęł B4.

»na wieczne lata« (6): Zyw ie w dołtátku/ y w wadze v łwiátá Ná wieczne látá. KochPs 39, 15, 188; KołakCath A3v; RybGęłłi D2v; KlonFlis D2.

»na wiele lat« (2): In multa secula, Ná wiele lat/ ná długie czáy. Mącz 377d; PudłFr 31.

Szereg: »na dni i lata« (1): KołakSzczęł B4 cf »na długie lata«. ~

»po [jakie] lata« (4):

~ Wyrażenia: »po wieczne lata« = *wiecznie* (1): Zacny náwłzem Stárołtá/ by po wieczne látá/ Słynał iego chwáłny łlub/ poki łtáie łwiátá. OstrEpit A2.

»po (te) wszystkie (a. wsze) lata« = *na zawsze* [szyk 2 : 1] (3): Niech Helenę i skarby ma po wszystkie lata, A my, zachowując pokój namowiony, Obrociem rozpuszczone żagle w greckie strony. *KochMon* 29; *KochPieś* 33; *OstrEpit* A2v. ~

»przez lata« (1): Za coś godna żałobliwych Pieśni/ przez lata idące *ZawJeft* 45.

»z laty« = *z upływem czasu, kiedyś (w odniesieniu do przyszłości)* (3): Kámień złoty vpada: á czas nieprzetrwáły Mármór łamie *KochPropKKoch* 4; *GrabowSet* D; *SzarczRyt* B4.

»za laty« = *z upływem czasu, po pewnym czasie, kiedyś (w odniesieniu do przyszłości lub do czasu, wyrażającego akcję późniejszą w stosunku do innej przeszłej)* (7): *Oczko* 30; Iednák mam tę nádzieię/ że przedsię zá láty/ Nie będą moje czulé nocy bez zápláty *KochMuza* 25; *KochProp* 12, 13.

~ *Wyrażenia*: »za postępkim lat« (1): potym zá godnością y poštěpkim lat był Márfzáłkiem nawyżłzym *StryjKron* 365.

»za wielkością lat« = *po upływie długiego czasu* (1): Gdyż rzeczom czáły łtárość przynofzą/ które zá wielkością lat [*numero annorum JanPrzyw* 41] dziwnieyłzé y świętlzé bywaią miáné *SarnStat* 941.

Szereg: »za laty i za czasem« (1): áby łpráwy ludzkie/ które zá láty giną [*qui vetustate cadunt JanStat* 841]/ y zá czáfem z pámięci wypadáią/ były wyrażoné píłmem *SarnStat* 1066. ~

a. *Okres czasu mierzony jakimiś wydarzeniami lub posiadający granice mniej lub więcej sprecyzowane; anni PolAnt, Vulg, Mącz; aetas Mącz, Cn; dies Vulg; antiquitas, saecula, tempus (tempora) Mącz [zawsze w formie pl, tylko 1 r. w formie sg (w rymie)] (244)*: Więć łie śmieię łotrowie wlpomináiąc látá/ łż był czyłty towárzyłz ten náłz miły tátá. *RejWiz* 93; *Leop Gen* 41/31; *BielKron* 78v; Tyrocinium, Vczniowe látá łlbo ćwiczenie w nauce rzemieślá łwego/ nowo poczęte ćwiczenie [!]. *Mącz* 471b; *Prot* A4; *RejAp* 165; Pan źiemie raczy błogofłáwić: á tá Przyniešie żyzne/ y obfite látá *KochPs* 128; [św. Juwentyn i św. Maksym] Nie rowno láty/ ále wiárą rowno żyli [...]. To tám łtárfzy/ á ci dziešieyły nowłzy łą. *SkarŻyw* 129, 130; *KochFr* 36; Nieżyzné w cnotę to tám były látá [*w czasach Noego*] *KochPieś* 32; *ArtKanc* R16v; *LatHar* 187; y opifał ten Prorok látá/ ktorých fię to ich karánie dla tego grzechu słtác miáło *SkarKaz* 275b; [O niezczęfny łecie/ To łie w on czás vrodzić źle było na świecie. *KmitaŻyw* D].

lata czego [= *kiedy coś się stanie, coś się dzieje*] (2): To łełt dáłz bogofławieńłtwo czáfu y łatam nouego zakonu *WróbŻołt* V v; *BudBib Ps* 76/10[11].

lata od czego (1): ktore [*Pismo św.*] iuż ty włzytki látá od národzenia Mefyálzowego/ [...] názywa ofłáteczną godźiná/ y łkończeniem wiekow/ á nie czáfem tylko ofłátecznym. *CzechEp* 354.

lata czyje [= *kiedy ktoś coś robi*] (1): á tym ten włzechmogący Pan rołkazał opowiedzieć ty látá miłofierne Bogá oycá łwego niebieskiego *RejPos* 118v.

lata czyje [= *czyjego panowania*] (3): *LibLeg* 11/60v; Circa suprema Neronis principis, Około ofłátecznych łat Neroná. *Mącz* 435a; *OrzJan* 92.

Frazy: »lata miną« [szyk zmienny] (2): Włzytki znáki łą łkończenia łwiátá/ Skoro miną náznáczone látá *BielKron* A5; *CzechEp* 128.

»przyjdą, nastaną lata« [szyk zmienny] (4 : 2): *RejJóz* L; *RejWiz* 137v; *BielKron* 80v, 82; Przetóź té łełczce przyjdą látá/ Ze cię narody włżęgo łwiátá Wyznáią łwoim łtworzyćielem *KochPs* 129; *SapEpit* B3.

»skończą się (a. dokończyły się), wypełnią się lata; skończenie lat« = *finiti sunt anni Vulg; finis annorum Vulg, PolAnt* (2 : 1; 3): Y po fkończeniu lat/ fprzymyrzą [!] fie: á corká krolá od Poludnia/ przydzie do krolá od Pulnocy iednác przyacielstwo *Leop Dan* 11/6; *BibRadz Dan* 11/6, 13, 4. *Esdr* 3/23; *KochPs* 111; *StryjKron* 6.

Wyrażenia: »dobre (a. lepsze) lata« (4): *BielKron* 80v; *RejZwierc* 239v; *KochPieś* 14; Wróćąc fye y dobré látá/ Ielczec nie tu kóniec światá. *KochSob* 57.

»krotkie lata« (1): ktore [*Dzieje Apostolskie*] tylo niektore fprawy krotkich lat/ zwlafzczá świętego Apoštoła Páwła zámykáia *SkarJedn* 85.

»lata nasze« (1): Ale widzę iż ták fá dálecy od siebie/ iáko dálekie fá ty látá náfze od onych/ ktore iuz przed tyśiacem lat minęły *CzechEp* 128.

»ony lata« (w odniesieniu do przeszłości i przyszłości) [*szyk* 5 : 1] (6): *RejWiz* 137v; *RejZwierz* 83v; *ModrzBaz* 139; *SkarŻyw* 367; Broń zás łuk profty/ [...] munftuki z łyká/ eté. ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu ftroie y naczynie dawály. *StryjKron* 265; *CzechEp* 128.

»(naj)pierwsze lata« = *primitivi anni, priora tempora Mącz* (2): *Primitivi anni, Naypierwże látá. Mącz* 322a, 322c.

»potomne lata« (1): ku zápláceniu/ ták dorocznego dochodu raz/ iáko też dzieśiątey części ná káždy rok o nych potomnych lat [*annis reliquis*]. *ModrzBaz* 139.

»(dawno) przeszłe, stare, dawniejsze, przed nami przebiegłe, staradawne, zapomniane lata« [*w tym: stare a dawno przeszłe* (1)] = *dies antiqui Vulg; aetas superior, prisca saecula Mącz* [*szyk* 13 : 4] (8 : 4 : 2 : 1 : 1 : 1): *WróbŻołt* 76/6; *KwiatKsięż* H2; *Mącz* 52b, c, 322c, 435a; *KochPs* 113; Miedzy rozmowámi gdy iedni ftáre látá/ drudzy terážnieyfze chwalili *SkarŻyw* 130, 567; *KochMarsz* 154; Bo wspomniemy sobie lata przeszłe za Zygmunta zdały się bydzaurea sęcula. *ActReg* 22; *GrabowSet* I4v; Niech fie więcéy niechłubią ftárádawne látá/ Z swoimi Helenámi *KochFrag* 26; *SarnStat* 6; *GosłCast* 9; *SapEpit* B.

»lata terážniejsze« (3): *Diar* 82; *SkarŻyw* 130; Nie przez pochlébftwo/ áni złote dáry/ iáko té látá zwykły terážnieyfze/ Ale przez cnotę ná mieśce ważnieyfzé Godziłz/ Wapowłki/ iáko Zwyczaj ftáry. *KochFr* 104.

»ty (a. te) lata« (w odniesieniu do przeszłości, terážniejszości i przyszłości) (6): *RejJóz* L; *RejWiz* 70v; *BibRadz Ps* 90/15; *CzechEp* 128; MOżem fię nieowfzeyki fkárzyć na te látá/ Iákokolwiek/ ielst przedfię godności zaplátá. *KochFr* 52, 104.

bibl. »lata wieku« = *czas wyznaczony na istnienie świata* (1): A gdy fie wypełnią látá wieku/ tedy odpocznie światło/ y zginá ciemności/ y ożywie vmárlych *StryjKron* 6.

bibl. »zamierzone, naznaczone lata« = *czas wyznaczony na istnienie świata* (1 : 1): *BielKron* A5; Kiedy fye fkończą zámierzóné látá/ (Pan opowiada) przyde fądzić światá *KochPs* 111.

»złe, mizerne, niefortunne lata« (1 : 1 : 1): Niżli by ty złe lata potym na nas przyłżyły *RejJóz* L; *RejWiz* 70v; *GrzegRóżn* O.

»złote lata« [*szyk* 3 : 1] (4): *RejWiz* 137v; *RejZwierz* 83v; *PudłFr* 7; Precz żelázny o wieku/ przyłżyły złote látá/ Sáturnowe fá czáfy/ wniwecz fmetek światá. *SapEpit* B3.

Szereg: »czaszy i (a) lata« [szyk 3 : 2] (5): *WróbŻołt* V v; *BibRadz Dan* 11/13, 4.*Esdr* 3/23; ábych opowiedał miłofierdzie á wípomożenie zámknionym łáfkáwe otworzenie á wypuľzczenie: á látá y czáfy iuż vbłagáńłze/ iuż łáfkáwłze od Bogá oycá łwego. *RejPos* 118v; *SapEpit* B3.

α. *W funkcji przysłówka* (176) :

»[jakich] lat« = *za czasów* (49): A choć bárzo rożnych lat żyli/ przedfię iednáko záváłze trzymáli y vczyli. *ReszPrz* 15; A Séym w Skrzynníe/ który był przez nas wysłzych lat [*annis superioribus JanStat* 115] pozwolon kázimy y zátrocamy. *SarnStat* 32.

~ *W przeciwstawieniu*: »starodawnych lat ... dziś« (1): Nie iżby fię Litwá od tego czáfu niedawnego począć miáłá/ który narod łtárodawnych lat w tych mieycách gdzie y dziś mieszkał *StryjKron* 244.

Wyrażenia: »dawnych, starych, starodawnych lat« = *primaeva aetate Mącz* (1 : 1 : 1): *Mącz* 322a; tedy znácznie zá pomocá Bożá oyczyłnie łłuzymy. Co y dawnych lat przeciw Koronnym nieprzyaciółom/ y zá łzczęśliwego pánowáńia świętey pámięci Krolá Iego M. Stephaná *VotSzl* C3v. *Cf W przeciwstawieniu*.

»dzisi(ejszy)ch lat« (8): A iż dom twoy tu w Polłzcze był tákowey cnoty/ Ze łie on opieráli iák o mocne płoty/ [...] V ciebie też chcem łzukáć dziśich lat obrony. *PapPan* A4v, B3, B4, F3v, K, Cc2; *SkarJedn* 13; *GosłCast* 6.

»innych lat« (1): ále żeby mógl łtać [*na słupie*]/ drábinę do łłupá przywiázáł/ y ná niey [...] czterdzieści dni połtu przetrwał. á potym innych lat łáfká Bożá wípomożony y bes drábin łtoiác on połt odpráwował. *SkarŻyw* 29.

»naszych lat« (2): *Alia est ratio nostrorum temporum quam olim, Ynfzy yełt łpółób náłzych lat niźli przed tym był.* *Mącz* 347b, 215b.

»pierwszych lat« = *dawniej* [szyk 2 : 1] (3): Przetóz onych lat pierwłzych áni mieczá znano: Ani międy krewnými o zwáđzie łtychano. *KochPhaen* 5; które [szkody] przychodźiły piérwłzych lat [*annis superioribus JanStat* 436] dla niebytności ksiąg Grodzkich *SarnStat* 538 [*idem*] 938.

»przesłzych, przeminęłych lat« = *annis superioribus, memoria superiore Modrz* (18 : 2): *March*¹ *Wiet* Av; [*Wojciech Pruski Mistrz*] Przełzłych lat wtárgnáł do Zmodźi *BielKron* 418, 199, 226, 227, 293, 310, 447v; *Anteacta vita*, Przełzłych lat żywotá łwego. *Mącz* 11a; *BielSpr* 53; *ModrzBaz* 21v [2 r.], 120, 120v; *BielRozm* 10; *LatHar* +7v, 675; *SarnStat* 879, 1238.

»przesłzych lat« (1): bo każdy ná wrzędzie będąc/ muśiáł o tem myśłic/ że drudzy/ ktorzi przyłzłych lat [*annis vertentibus*] po nim ná onże vrząd náłtępowáć mieli/ ták fię przeciwko niemu záchowáć mogli/ iákó fię on [...] przeciwko nim záchował. *ModrzBaz* 43.

»lat przodkow« (1): *Quod saepe et nostra et patrum memoria usu venit, Co łie częłto náłzych lat/ tákięz y przodków náłzych przigadzáło.* *Mącz* 215b.

»tych(że) lat« = *w tym czasie, w owym czasie (w odniesieniu do przeszłosci, terázniejszości oraz w połączeniu z trybem warunkowym); in istis annis Vulg; hoc tempore Mącz* (6): *Leop 2.Mach* 1/7; *KwiatKsiąż* A4v; *Mącz* 330b; *PapPan* A3v; czy przeto/ żełmy tych lat bárzo łá ośpáli/ á do wiadomości rzeczy thych nád miárę leniwi *Oczko* A3v; tedyby przyłzłó ná obywátele Korony włzytkiey Pobor tych lat zwykły vchwalić *VotSzl* D. ~

»[jakie] lata« = *przez lata* (3):

~ *Wyrażenia*: »długie lata« (2): Oni przeciwnéy fortuny nie znáią/ Y w dobréy síle długie látá trwáią. *KochPs* 107; *WitosłLut* A6v.

»wszystkie lata« = *przez cały czas* (1): Nie cháfy plákác każełz znikléy z światá: Ni to plácz nowy: pláczém włytykié látá *GórnTroas* 11. ~

Wyrażenia przyimkowe: »do [jakich] lat« (2):

~ *Wyrażenia*: »do naszych lat« (1): Viguit usque ad nostram aetatem haec ratio. Trwał ten ípołob áż do náłzych lat. *Mqcz* 495d.

»do tych lat [od czego]« (1): Wízák oycze moy do tych lat od młodości moiey, Y flúżyłem, y byłem powolnym íi záwždy *CiekPotr* C2v. ~

»od [jakich] lat« (7):

~ *Wyrażenia*: »od dawnych, starych, starodawnych lat« [*w tym*: od dawnych a starych (1)] (3 : 1 : 1): *LibLeg* 6/191; *SeklWyzn* Ev; Ab ultimis vel ultima antiquitate repetere, Od dawnych á ítárych lat rzecz [!] przitoczić. *Mqcz* 296a; *GórnRozm* D4v.

»od dziadowych lat« (1): Ab avo, Od dziádowych lat. *Mqcz* 1b.

»od lat niemáłych« (1): rófpomni łobie thy włytyki czáły iuż od lat niemáłych/ nie znácznieli Pan iuż znáki łwoie okázuie nád námi gniewu łwoiego? *RejZwierc* 194.

»od pierwszych lat« (1): Ultimus pro primus [...] ut variis ab ultima antiquitate repetitis, Rozmáyte rzeczy od pierwlych lat przypomináyać. *Mqcz* 501c. ~

»z [jakich] lat« (5):

~ *Wyrażenie*: »z dawnych lat« [*szyk* 4 : 1] (5): *BibRadz* *5v; *Strum* P3v; *StryjWjaz* Av; *StryjKron* 245; Ięli fię błękáć miedzy obcymi Pogány: Y zowá te włóczęgi z dawnych lat Cygány. *KlonWor* 7. ~

»za [jakich] lat« (16): Przechodziłz fię záfię do ładkow łwoich/ [...] ktorycheš łobie námnożył zá możnieylych lath łwoich *RejZwierc* 172v.

~ *W przeciwstawieniach*: »za dzisiejszych (a. naszych) lat ... za pierwszego wieku, dawno; za pierwszych lat ... dziś (2)« (4): *LubPs* A4; Zá pierwlych lat nošily náłze pánie dułzki/ Páćierze Burłztynowe/ nie Złóte łáncułzki. *BielSat* D2 [*idem BielRozm*]; A tá roznošć obyczáíow nie zá lat náłzych włzczeńá fię íełt/ ále dawno przed tym v przodkow náłzych byłá *WujJud* 194; *BielRozm* 26.

Wyrażenia: »za lat (nie)dawn(iejsz)ych, starych, staradawnych« [*szyk* 5 : 3] (5 : 2 : 1): *HistLan* F; *KochDryas* A2v; *KochEpit* A3; *PudłFr* 13; *KochProp* 7; Bo w roštérku/ áłbo łámá od łwych síł rzecz półpolita opášć muší/ co łye Rzymłkiey doštáło! áłbo w nieprzyaciéłłkié ręce przyydzíe/ íáko Gréciia zá niedawnych lat. *KochWr* 20. Cf »czasow wiecznych i za lat dawnych«, »za dni pierwszych wiekow i za lat staradawnych«.

»za dzisiejszych lat« (1): *LubPs* A4 cf »za tych lat«.

»za lat naszych« [*szyk* 1 : 1] (2): *WujJud* 194 cf *W przeciwstawieniach*; *SkarJedn* 265 cf »teraz za naszych lat«.

»za onych lat« (1): Íáko to więć zá onych ítárych lat bywáło. *HistLan* F.

»za pierwszych lat« = *dawniej* (4): S počátku íełt pobudká ku pilnemu fluchániu hístoríy ktore fię zá pierłzych lat dzyáły. *LubPs* R5v marg; *KochWr* 26. Cf *W przeciwstawieniach*.

»za tych lat« (1): A thákowe fregości nád kościołem Bożym gwałtowniey fie okazác miály zá tych dzifiefzych lat/ niżli fie okazowały zá pirwżego wieku. *LubPs* A4.

Szeregi: »czasow wiecznych i za lat dawnych« (1): Y będzie słodnąć Iehowie obiátá Iehudy y Ierufzalimá/ iáko czáfow wiecznych/ y iako (zá) lat dawnych [*secundum dies saeculi et secundum annos antiquos*]. *BudBib Mal* 3/4.

»za dni pierwszych wiekow i za lat staradawnych« (1): A ípodoba fie Pánu offiárá Iudfka y Ierolimfka/ iáko zá dni pirwłfych wiekow/ y iáko zá lat ftárádawnych [*dies saeculi et sicut anni antiqui*]. *Leop Mal* 3/4.

»teraz za naszych lat« (1): Y teraz zá náfzych lat ná Koncilium Trydenckim wiele Greckich Bífkupow było *SkarJedn* 265. ~

»na lata« [*w tym z przydawką 2 r.*] (3): Skępiec ácz márnie tu vżywie świátá/ Wždy mu fie wlecze ftráfwicá ná látá. Hoyny do czáfu iáko pan vżywa/ A czáfem s páńftwem y pod ławą bywa. *RejZwierc* 217.

~ *Wyrażenia*: »na dalekie lata« (1): Niechże cię Pan Bóg chowa/ ná dálekie látá/ W zdrowiu/ fliczney vrodzie/ záżywáiąc świátá. *PaxLiz* D3v.

»na długie lata« (1): Dufzo moiá/ małz wiele dobrego ná długie látá/ odpoczyway: iedz/ piy/ vżyway. *SkarKaz* 551b. ~

»po [jakie] lata« (13):

~ *Wyrażenia*: »po dzisiejsze lata« (1): Tákżeć náfzy myłliwcy/ po dzifiefzye látá/ Wodzą Chárty ná fmyczy/ ná nędznego brátá. *RejZwierc* 128v.

»od [czego] aż po nasze lata« (1): Ale poczawfzy od ftworzenia świátá/ Aż po té náfzé oštáteczne látá: Ledwie par kilka w dzieiách opifano/ Które zá práwe przyaścioły miano. *KochPij* C3v.

»od [czego] aż po ostateczne lata« (1): *KochPij* C3v cf »od [czego] aż po nasze lata«.

»po lata niedawno przeszłe« = *do niedawna* (1): To iednák ieft dżiwna rzecz/ że po te látá nie dawno przefzłe [*annis proximis*]/ Posłow žiemfkich bárzo wiele ná feymiech bywáło *ModrzBaz* 140v.

»po ty (a. te) (tam) lata« = *do dzisiejszych czasów, dotąd (w połączeniu z czasem terażniejszym i przeszłym)*; *hisce annis Modrz* (10); *RejRozpr* H4; *LudWieś ktv*; A też iáka iáłmużná táka y odpłátá/ Nie fie nam więc nie fzczeńści czemuś po ty látá. *RejWiz* 19; *RejZwierc* 222v; *Strum* E2v; *ModrzBaz* 140v; *KochPij* C3v; *VotSzl* B3; *CzahTr* G2v, G3.

»po ty lata« = *przez ten czas* (1): Żyw ieft Pan Bog/ nie będzie rofy po ty látá [3.*Reg* 17/1 *annis his Vulg*] áni defzczá/ iedno według fłow moich. *BielKron* 84.

»po wszystkie lata« = *przez cały czas* (1): Iz thedy dzyeciátkiem fie sftác raczył/ y rość także po wfzytki látá iáko iny człowiek *RejPosWstaw* 41v. ~

»przez [jakie] lata« (8):

~ *przez lata od czego* (1): Iesli się nie myłę niewieles w̄m MMP przez te od Electiey Henrykowiei [!] (pierwszy tobył moi dołaski w̄m przystęp) lata wemnie doznac raczeł *ActReg* 138.

przez lata po czym (1): Prułkie rzeczy pocznąe ktore fie v nich toczyły przez ty látá po śmierci Tyefená Miłtrzá Prułkiego *BielKron* 415v.

Wyrażenia: »przez ony lata« (1): przez ony látá ktorých dorośl Syn Boży młodzieńkich y męfkich lat: iłz będąc w pośluzenstwie Iozephá/ [...] robił z nim rzemieślo iego. *SkarŻyw* 244.

»przez potomne lata« (1): Przez ktore v Monárchow/ wżego rządźcow światá Mieli Poetowie chęć/ przez potomne látá. *PaxLiz* A2v.

»przez lata przeszłe« (1): Widząc Pruski Miłtrz ná wżytkim vtrátę fwoię/ przez ty látá przelźle [..] poślá do Krolá Zygmuntá *BielKron* 418v.

»przez ty (a. te) lata« = *przez ten czas, w tym czasie* (6): *MurzHist* N2; *BielKron* 415v, 418v; *LeovPrzep kt*; Ktoby nie prágnął wiedzieć/ co fię przez ty látá z nim działó/ co czynił/ [...] Pan wżytkiego światá przez ták długi czás? *SkarKaz* 38a; *ActReg* 138. ~

»w [jakie] lata« (16): A ktoby oczy podał ielcze w głębzé látá/ Przodkóm náłzym wielką część hołdowálá światá. *KochCz* A3v.

~ Wyrażenia: »w dobre lata« (1): Wżdy lepiej iże ia światá Ták vżywam/ w dobre látá. *RejZwierc* 232.

»w ony lata« = *wówczas* (5): Święte to czály w ony látá były/ Gdy s cnoty nie s praw ludzie fie fądzili. *RejZwierc* 225; *Strum* E2v; *SkarŻyw* 349; *KlonFlis* B3v, G2.

»w ostateczne lata« (1): Po długim czásie náwiedzón będądzief/ w oštáteczne látá [*in novissimo annorum*] wnidzief do ziemie wyproźnioney od mieczá *BudBib Ez* 38/7[8].

»w terażniejsze lata« (1): Gdy vważy odmienność dziliefyżzego światá/ Która fie ách nieftotyłz w terażnieyże látá/ Ták fzyroce roznióślá w wielkieu omylnóści/ Ze prawdá potłoczóna buiáią chytrości. *RejWiz* 3v.

»w ty lata« = *teraz* (7): *RejKup* dd6; *RejFig* Ccv; Cizmy/ wielkie oštrogi/ náłtály w ty látá. *BielSat* C4 [*idem BielRozm*]; ná to wżyftko musi być baczenié/ a zwálzczą w ty drogie látá/ kiedy chłop nie może zárobić y ná ftrawę. *Strum* E2v, F3v; *BielRozm* 21. Cf »teraz, w ty lata«.

»w złe lata« (1): Bo Iozeph áby w ony złe látá głodem nievmárł dom ie^{go}: wziął oycá z wżytkim domowftwem do Egiptu *SkarŻyw* 349.

Szeregi »teraz, w ty lata« (1): Acz teraz w ty Látá drogie/ trudno kto ma vmiárkowác kofzt *Strum* D4. ~

»za [jakie] lata« (2):

~ Wyrażenia: »za krotkie lata« (1): Mocą wiele światá Wziął zá krotkie látá Król Mácedonfki *KochPieś* 6.

»za ty lata« (1): przeto lepiej ielst fwemu zdrowiu porádzic/ á wzyąc przymierze ná czás długi álbo wieczną przyiaźń/ áby ten lud fpracowány zá ty látá nieco odpoczynał *BielKron* 58. ~

»przed latty« = *dawniej, ongiś; quondam Mącz; olim Modrz* (51): Ináczeyci przed latty dworzánye mawyáli. *KromRozm I* A4v, E4; *KochSat* A2v; *Mącz* 84b, 192b, 331b, 344b, 484d; *OrzQuin* Q4; *Prot* B3v, C; *RejPosWstaw* [21²]; Zá czym náłz ięzyk on przed latty tak zacny że go y lam Papieź zgánić nie śmiał/ bárzo z chodzi/ á Láciná lub Włofzczyzná z Niemczyzná moc v nas biorą *BudBib* b4v; *Strum* G2v; *BudNT przedm* c3v marg; *PaprPan* H2; *ModrzBaz* 35, 94v, 110; *KochDryas* [A3]; GDzie té wrotá niełzczęfné/ któremi przed latty Pułzczął fye w ziemię Orpheus *KochTr* 13; *KochFr* 123; *KochBr* 151; *WisznTr* 13; *KochPam* 81; *KochPieś* 53; *PudłFr* 40; *BielRozm* 8; *GórnRozm* Lv;

Nic/ iedno ábym doštał Polłki/ któręy przed láty y dżiad y prárdżiad/ y oyćiec móy prágnęli. *OrzJan* 115, 3, 48, 74, 85 [2 r.], 90 (11); *OstrEpit* A3; *LatHar* 600; *RybGęśli* C2v; *JanNKar* A4, D, D3v; *CiekPotr* 87; *KlonFlis* D3.

~ *W przeciwstawieniu*: »przed láty ... dzień dzisiejszy« (1): A ia/ tego niecháiąc/ co przed láty było/ Dzień dżiśiéyłzy poświęćić myślę rymem swoim *KochProp* 7.

Wyrażenia: »przed naszymi láty« (1): ABy takie nośily Pánny/ Pánie/ łzáty/ Iákie pierwey bywały przed náłzými láty. *BielSjem* 23.

»przed láty pierwszymi« = *na początku, najpierw* (1): ktoremu kroleřtwu ma być powinne Śląsko/ iefli Czełkiemu álbo Węgiérkiemu. Abowiem przed láty pierwszymi ku Polłzce zázwdy było. *BielKron* 408.

Szeregi »pierwej, przed naszymi láty« (1): *BielSjem* 23 *cf* »przed naszymi láty«. ~

»w [jakich] leciech, w [jakim] lecie [w rymie]« (4 : 1):

~ *Wyrażenia*: »w dawnym lecie« (1): A łam pan w pošródku ich/ iáki w dawnym lećie Ná Sináicu był widżian/ álbo w łwym namiećie. *KochPs* 98.

»w leciech onych« = *wówczas [szyk 1 : 1]* (2): *OpecŻyw* [34]v; Ołtarze łobie w lećiech onych budował/ y ochędořtwy iákie mieć mógl/ zdołił. *SkarŻyw* 459.

»w tych leciech« = *w tym czasie, wtenczas (o przeszłości)* (2): Chodził teź mily Iezus w tych leciech częřto krotz na polłczá modlitz łie bogu oyttzu włfechmogácemu *OpecŻyw* 35; *HistRzym* 18. ~

4. *Okres życia człowieka (niekiedy zwierząt); wiek, część życia; aetas Vulg, Mącz, Calep, JanStat, Cn; anni PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat; dies PolAnt, Vulg; dies annorum vitae PolAnt; aevitas, aevum, tempora Mącz [zawsze w pl z wyjątkiem 13 r. »w lecie«; w tym w rymie 11 r.] [w tym: czyje (235): pron poss (153), G sb i pron (57), ai poss (25)] (795) : FalZioł V [2], 5v; GlabGad C8; HistAl K3v; KromRozm III H; BielKom B6; GliczKsiąż I5, K3v, O8v, P4; LubPs H2v, N2, O6, X4; PRzyczyny od Świádectwá odwodzące ty łą. Naprzod látá/ s łtrony młodołci ktoby był młodźzy niż czternałcie lat/ ná wydánie łwiádectwá niema być przypułzczon. *GroicPorz* x, B; *RejWiz* 190v; *RejZwierz* 61v; *BibRadz Gen* 9 arg, 35/28; Dzieći ktorým fiedm lat minęły/ nie do miáłtá ale ná wieř do roley dáwać kazał/ áby láthá łwoie nie ná gámrácyiey áni w rołkołzy/ ále ná prace włtáwicźne wydawali *BielKron* 272v, 17v, 253, 463; A poniewáłz według lat bywayá w nich włáściwe obyczáye/ co łię teź to y w ynłzých látách przygadza/ tedy ći ktorzy dołrych obyczáiów łą/ zwyczáiem y teź náuká máyá być potpięráni [!] y vmoćniáni *KwiatKsiąż* C; A włzakoź włziłtcy ździećinłtwa w nauki y w prace máię być podani: poki łą łatwie vmysłý młodzięncykw/ poki miękuchne lata *KwiatKsiąż* E3v, C4, C4v, E3v, F2, N4v, Qv; Non omnis aetas ludo convenit, Nie káźde látá tráfne łą ná kunłztówánie. *Mącz* 481d, 5b, 149c, 261d, 262a [2 r.], 357b, 406c; Przed Dwiemánařty lath/ áni po Szeřćidźiefyáť/ krwie iuź niepułzczay/ boć ieý ty látá niełłuzá. *SienLek* 36v; Látá końłkie ták znáć małz. *SienLek* 188, 188 [2 r.], Aaaav; Acź to bezecne dziećię [miłość]/ czáľem kuři łie/ y o łtárego/ á ciáło ozięble/ ledwe nie łkrzeplę/ zágrzać y ożywić chce/ ná złość łatom. *GórnDworz* K2, K3v, Hh4v, Kk, Kk4, Kk7; *BielSat* C3v; *KuczbKat* 5; iefliżeř iefł y láty y dołtoieñłtwe m iákim przełožon y ozdobion/ rozmyłł czáły łwoie y wiek przyłzły łwoy *RejZwierc* 149, 127, 178v, 179, [207], 274; *BudBib Iob* 15/10; *BudNT* Gg3, *CzechRozm* 33v, 136v [2 r.], 137 [2 r.], 137v, 139v [2 r.], 140v [3 r.], 170 [2 r.]; ACź temu*

[*Andrzejowi Kucharskiemu*] látá iego iuż Kopiey bronią *PaprPan* E3, X2v; *KarnNap* A4v; *ModrzBaz* 110; *SkarJedn* 389; Bywa [*sangwinik*] [...] obyczáiów wełołych/wdzięczny/vmówny/ y ielli choróbá álbo látá nie zięły/ zdrówy. *Oczko* 34, 16, 22; *KochPs* 33, 138; Poft [...] wżytki látá y płęc oboię/ iáko iákim wieńcem zdobi. *SkarŻyw* 92, 46, 107, 113, 136 [2 r.], 164 (11); *StryjKron* 270; IAKo Lais zwierciádło Páphiiéy oddála/ Kiedy prze látá piérwżéy gładkości ftradála *KochFr* 85, 55; A boday tá wdzięczna twarz odmiány nie znála/ Byś dobrze y Sybillę láty przerównála. *KochPieś* 5; Tobie ná twé látá Czás poprzełtác świátá: Cudnieyći będzie prząc kądziél/ niż w wiencu Siedzieć zá ftołem/ bábie przy młodziencu. *KochPieś* 23, 16, 22 [2 r.]; *PudlFr* 67; *BielRozm* 21; *ZawJeft* 43, 45, 47; *GórnTroas* 49; *GrabowSet* B2v, G3v; *KochFrag* 30; Sześcdzieśiát Zdrowych Máryi wznawiaią nam przenedoſtoynieyſzey Páunny látá. *LatHar* 509, ++7v, 510 [2 r.], 532 *marg*, 551, 552 *marg*, 556, 749; CZemu wyfchła Zazdrości zowieſz prozne látá Skládáczew wierſzopiſy/ iák by to vtrátá. *RybGęśli* B3; *SarnStat* 484, 879; *SkarKaz* 580b; *GostCast* 22, 31, 41, 51; Zyi długo zacna Páni/ á fzczęśliwe látá Niechayći długo ſłużą *ZbylPrzyg ktv*.

W porównaniach (2): á iużes przyſzedł ku fpokoynym czáfom ſwoim/ á wſzedłes prawie iáko do piękney láźniewy do fpokoynych lath ſwoich *RejZwierc* 162; A iáko gdy ráno wſchodźi Słońce/ bárwą ſwą różána/ Y wdzięczną wżyftkim odmiána Ludźi cieſzy: ták twé látá Ráne/ íą w wadze v świátá. *ZawJeft* 45.

G z określeniem w funkcji przydawki lub okolicznika (22): á zwłafzcza tych lat będac [!]/ gdy mamy czynić o wżyftkim żywocie roſłádek álbo ſie onim rozmyſlać *KwiatKsiąż* F2; *Ephibia*, *Latine*, *pubertas*, *Młodź* około tych lat. *Mącz* 106a; *Ea aetate sum*, *Ieſtem* tych lat. *Mącz* 175a; *GórnDworz* K2. *Cf* »lata doskonałe«, »jednych lat«, »młode lata«, »stare lata«, »lata stateczne«, »ſr(z)ednie lata«, »zeszłe lata«.

W połączeniach szeregowych (26): *Leop* YY4v; *Priamuſá* v ołtarzá/ nie bacząc ná mieyſce/ látá/ y doſtoyność/ *Pirus* vdawił. *BielKron* 60; Przy puſzczaniu krwi/ trzebá bączyc cztery rzeczy: nappierwey Czás: wtore/ Zwyczaj: trzećie/ Látá: á czwarte/ ſię. *SienLek* 36v; A czo ludzi wſzelákiego ftanu/ płci/ lat/ y záwołanía ná pogrzebie było *GórnDworz* Bb3, I6; *RejPos* 38v; *KuczbKat* 5; *Oczko* 22 [3 r.], 27v, 33v; tenże *Fortunatus*/ ktory mi ſię bárzo y láty/ y obyczáymi/ y proftotą podobał *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 178; *GostGospSieb* +4v; *LatHar* 532, 554; *WujNT Luc* 2/52; Dotąd co ſie czyniło/ ácz niewiele/ tyle przedſię/ ile látá/ ſilá/ y fczupłość dopuſzczály *JanNKar* A2v; W przyimowaniu zeznawania Sędziowie pilnie máią bączyc ná látá, ná baczenie, rozeznanie, y zdrowie tego, ktory zapis czyni. *SarnStat* 758, 71, 484, 909; *SkarKaz* 45b [2 r.]; *SkarKazSej* 660a.

W przeciwstawieniach: »lata ... cnota, dowcip« (2): Nie láty/ ále cnotą żywot mierzyć mamy *KochFrag* 51; Trzebá dobrego tworze. (–) Młody ieſt chudziná. (–) Nie láty, lecz dowcipem y chęcią mądrości. *Dochodzą. CiekPotr* 26.

W charakterystycznych połączeniach: *kwitniące lata*, *leniwe*, *miękuchne*, *niemałe* (2), *nieszczęsne*, *nietrwale*, *nieukrocone*, *nieustawiczne*, *płochy* (3), *płony*, *pochylony*, *przemięły*, *przeszły*, *przyszły*, *rany*, *roztropny*, *rozważny*, *słaby*, *spokojny*, *szczęśliwy*, *uczniowy*, *zacny*; *lata bronią*, *dokurczyły* (2), *kwitną*, *przynoszą*, *przyszły*, *schodzą* [na czym], *laty* [kogo] *dojść*, [kogo] *przejść* (2), *przerownać* (*zrownać*) (2); *rozność w leciech*.

Przysłowia: Leć mądrość z láty przychodzi *GliczKsiąż* P3; Mądrość látom przyfámkiem, mądry karmia látom [*Plaut: Sapienti aetas condimentum, sapiens aetati cibus est*]. *CiekPotr* 25.

Látá z ftátkiem kázá fiedzieć/ Lápę liżąc iáko niedźwiedz. *CzahTr* H3v.

Frazy: »[czyje] lata z kloby wychodzą« = *ktoś się starzeje* (1): Porucząm tho potym komu inłzemu młódfzemu [...] gdyż iuż moje látá s kloby wychodzą/ ták iż mułżę fie iuż przełiec s koniá ná woz/ á z rogożey ná máterac. *BielKron* Mmmm2.

»lata [czyje] [sq] w starości poszłé« = *ktoś zestarzał się* (1): iuż nam fiła y moc vftála/ żebyfmy mieli zbroię znólic y vćiski woienne/ abowiem iuż lata náfze w ftaróci poszłé/ dla thego ieflic fie podoba/ wybierz łobie młode *HistAl* B5.

»[komu] wychodzą młode lata« = *mija młodość* (1): Może fie podziwować odmiennościami fwiátá/ Y iáko nam wychodzą náfze młode látá. *RejZwierc* 28v.

Zwroty: »doczekać lat [jakich]« = *dożyć jakiegoś wieku* (2): *RejFóz* Q2; Doczekałes počciwie swoich lat fzedziwych/ W ktorychby czáfow vzyć iuż trzeba počciwych. *RejZwierc* 180.

»dojść do [jakich] lat; dojść, doróść, dotrwać [jakich] lat« = *dożyć jakiegoś wieku; pervenire usque ad dies Vulg; attingere dies annorum PolAnt* [szyk zmienny] (1; 3 : 2 : 1): *Leop Gen* 47/9; *BibRadz Gen* 47/9, *Is* 65/20; gdyż dał Pan Bog doróść y počciwych lath/ y dałci doczekać y počciwych obyczáiw twoich *RejZwierc* 28; *SkarŻyw* 244; Názyt fczęśliwy názyt zdałes fie bydź Bogu Rádziwile/ byś był w tym towarzystwie [*Hanny*]/ progę Swych lat oštátnich dołzedł *KochFrag* 52; *OrzJan* 92.

»lata [komu] liczyć« = *uważać, że ktoś już zbyt długo żyje* (2): Látá mu liczy/ powiáda iż to iuż nie młody pater/ czásby mu przed Moizelzá. *RejZwierc* 160v, 78.

»lata [jakie] mieć, mający« = *być w jakimś wieku* [szyk zmienny] (7 : 1): *BierEz* Sv; *BielKron* 346v, 421v; *Mącz* 498c; *SienLek* 117; *GórnDworz* L12v; *HistRzym* 123; Maurus młodziuchny miłtrzá fwego pomocnikiem został: á Plácidus iefzcze dziecinne látá miał. *SkarŻyw* 250.

»mieć lata« = *być dorosłym; aetatem habere Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (14): *OpecŻyw* 63v [2 r.]; do żony nyema godności áni lat/ á do miłofnice wfytkyego mu yeft doftátek/ thám ma godność y látá. *GliczKsiąż* O8v; *Leop Ioann* 9/21, 23; *RejZwierc* 15v; Etsi abest maturitas aetatis, Aczkolwiek yefzcze nie ma lat potemu. *Mącz* 211d; Bo niź czáfu doroftá y niź látá máią/ Mácierzyńskim fie ścirwem ták wychowywáią. *HistLan* B3; *BudNT Ioann* 9/21, 23; *StryjKron* 170; *WujNT Ioann* 9/21, 23.

»mieć laty [przed kim]« = *być starszym od kogoś* (1): Bo po zelźciu rodziców náfzych/ máiąc ón nietylko láty/ ále y rozumem przed inłzą brácią *KochFrag* 48.

peryfr. »odcinać kwitniące lata« = *uśmiercać w młodym wieku* (1): Pánno vmyfłu męłkiego: Krzywdá fczęścia omylnégo/ Odcinać kwitniące látá Nagle cię zdémuiąc z fwiátá. *ZawJeft* 44.

»pomnażać (a. mnożyć) się, rość w leciech; rość w lata« [szyk zmienny] (6 : 3; 1): *Leop YY4v*; *RejPos* 38v; *RejZwierc* 235; *CzechEp* 178; *LatHar* 532, 554; A Iefus fię pomnażał w mądrości y we wzroście (*marg*) ábo, y w leciech [*proficiebat sapientia et aetate*]. (-)/ y w łáfcie v BOgá y v ludzi. *WujNT Luc* 2/52; *SkarKaz* 45b [2 r.]; Rość Iároysiú namilfzy/ w leciech fię pomnażay/ A vćiechy z lat młodych Rodzicom przymnażay. *SkorWinsz* A3v.

peryfr. »bieg lat swych pierwszy przepędzić« = *przeżyć pierwszy okres życia, młodość* (1): iáko ten co czytał/ y przez dziwne łzczęcia łtopnie bieg lat łwych piérwzy przepędził: A o rzeczách przyrodzonych/ [...] kiedy mówić pocznie/ [...] iákoby Diołcoridá álbo Theophráftá z ręku dopiéruczko puścił *Oczko* A3.

»z łaty przychodzić, rość« [*szyk zmienny*] (2 : 2): *GlabGad* O5; *GliczKsiąż* P3; *RejZwierc* 132; [*zwyczaję i kochania požądliwe chłopiát*] niemáiąc żadnego rozładku vczćiwości/ niemogą być dobre/ y rołtą wnich z łáty [*cum annis*]/ ták iż w dálłzym wieku trudno iuż więc bywa tego przełtác ábo fię oduczýć. *ModrzBaz* 11.

»przyść k(u) [*jakim*] łatom, do [*jakich*] lat, w [*jakie*] lata« [*szyk zmienny*] (11 : 5 : 1): *OpecŻyw* 5v; Gdyłmy ktym łatom przyłzli/ iż iákokolwiek możem rozeznác dobre od złęgo/ żądáłiłmy oddálic od łiebie nieumieiętność/ á być nápełnieni mądrołcią w vmyłlech náłznych *HistAl* I4v; *BielKron* 18, 78v; *KwiatKsiąż* E2v; *GórnDworz* Kk4; *RejZwierc* A3v, 30v [2 r.], 127v, 129v, 146 (11).

»k(u) łatom, do lat przyść (*a.* przychodzić); lat dorość, dojść« = *być dorosłym, dojrzłym* [*szyk zmienny*] (7 : 1; 5 : 3): Aż gdy oni ku łatom przychodzą, tuż więc włoli rołtą mięłłze y gęłłtłze *GlabGad* O4v; A gdy to dzieczko Lat dołto Tu me włzyłtko złe vrołto. *RejKup* d7; *GliczKsiąż* E5, E7, F2v, F7, F7v, Kv; *BielKron* 158; *KochSat* [C2]; *SienLek* 11; *RejPosWstaw* [41²]; *PaprPan* Qv; *StryjKron* 150; *GórnRozm* L3; *PowodPr* 12.

»przyść k(u) łatom, do lat, w lata; zajść (*a.* pojęć) w lata; zejść w leciech; łatami obeszły; podełcie w leciech; łata zajdą« = *zestarzeć się* [*szyk zmienny*] (6 : 3 : 2; 3; 1; 1; 1; 1): *BielŻywGlab* n1b 14; *Accessio annorum*, *Podełcie w leciech.* *Mącz* 43d; *Obsitus*, ut *pannis annisque obsitus*, Łátami y łátami obefzły obsádzony/ to yełt bárzo łtary y olzárpány. *Mącz* 387b; á gdy do lath [*młody człowiek*] przydzie/ iż to włzytko [*zwierzęcą miłość*] mimo fię puści/ á włtępuiąc wyłzłzej/ zołtáwi gorące żądze łmyłłow zá łobą *GórnDworz* L13v, L13v, Mm; *RejZwierc* B2 [2 r.], 29v, 137, 146, 180; *KochFr* 52; Wżdy Pánná w łátá zaydzie gdzie niemáłz poboru. Nie pomogą Dámáłzki áni Złotogłowy/ Ani ovy płtroćiny: leplzy grołz gotowy. *BielSjem* 20; *KochSob* 58. *Cf* »zstarzeć się, (*a.*) przyść w lata (*a.* zejść w leciech)«.

»[*jakie*] łata (s)trawić« [*szyk zmienny*] (5): *GliczKsiąż* E5; Ktemu możę o tákim człowiecze to rozumieć/ iż młode łátá łwe/ nie rołpułtnie łtrawił *GórnDworz* K4v, B7v; *JanNKar* A2; *KlonWor* 55.

»łata [*czym*] uprzedzac, przewyższac, przechodzić; uprzedza [*co*] łata« = *postępować w sposob baráziej dojrzály niż na to wskazuje wiek* [*szyk zmienny*] (2 : 2 : 1; 1): O tych záprawdę nadzieiá ięłt/ iż oni łata łwe cnotą chcą vprzedzac. *KwiatKsiąż* D3v, E2v, E3; *SkarŻyw* 200, 248; *ZawJeft* 3.

»wyrość, wyniść z [*jakich*] lat; odrość [*z czego*] do [*jakich*] lat« (1 : 1; 1): *Mącz* 471c; Zátym Tárłia wyrołá z łat dziecińłkich/ y poczęłá z innymi pánnámi do łzkoły chodźić *HistRzym* 18; *BiałKaz* 13.

»zawieść w łata« (1): Pánowie nam zęłzli s łwiátá/ Záwioldłzy nas w dálłze łátá/ W obce ręce łkárby dáli/ A nas ná odpułt połłáli *BielKom* A.

Wyrażenia: »łata długie« [*szyk 1 : 1*] (2): A bowiem długie czály y łátá [*longitudinem dierum et annos*] żywotá thwoiego/ y pokoy przyniołá tobie. *BibRadz Prov* 3/2; *WitosłLut* A6.

bibl. »dni łat« = *dies annorum* (*a. anni*) *PolAnt* (3): A toć (łá) dni łat żywotá Abráhamowego/ ktorych żył/ łto łat/ y łiedmdziełiát łat/ y pięć łat. *BudBib Gen* 25/7, *Gen* 47/28; *WerGość* 263.

»dojrzałe, dorosłe lata; lat dojrzałość, dośpiałość; dordzeją lata« [szyk 4 : 2] (2 : 1; 1: 1; 1): *LibLeg* 11/133v; *Górndworz* L12v; *WujJudConf* 63v; Piérwéy dziélnóść dordzáká/ niżli látá twoie. *KochJez* A2; AVguft Zygmuntow nie wydał też Táty, Choć go nie dożedł doyrzżálemi láty. *KlonKr* F2v; Więc po czásie lat fwyh doyrzżáłości/ Pobudzoná z przyrodzoney krewkości. Ieá myflić/ y rozbierác zlobá: Kogoby moglá mieć fwą ozdóbá. *PaxLiz* A4v.

»doskonałe lata« [w tym: doskonałych lat (1)] = *wiek dojrzałości i pełni sił* [szyk 2 : 2] (3): *Integra aevi puellula*, Pánná práwie doskonałych lat álbo doskonála w leciech. *Mącz* 171d; *RejZwierc* 30v, 161v.

»dziecinne, dziecińskie, dzieciństwa lata« = *dzieciństwo; anni pueritiae a. praetextae, pueritia* *Mącz* [szyk 7 : 2] (9 : 1 : 1): *BielKron* 65v; *Mącz* 10c, 29c; żáfię około ćwiczenia/ y chowánia ich [synów] hnet od dziecinných lat/ áż do męskich/ áby wzrośt był kśtałtowny/ y zdrowie/ y siłá. *Górndworz* Hh4v; *HistRzym* 18; *BiałKaz* 13; *SkarŻyw* 250; *ZawJeft* 21, 23; *LatHar* 79, 530 marg.

»jednych, równych, tych lat« = *rówieśnik, w tym samym wieku; aequaeuus* *Mącz, Calag, Calep; aequalis, coetaneus, coaeuus* *Mącz, Calep; par aetate, contemporaneus, synchronus* *Mącz; eiusdem aetatis, synephebus* *Calep* [w tym: jednych albo równych (2)] (6 : 2 : 1): *Synchronus, Rowiennik/ yednych lat. Mącz* 52c, 4c, 5c, 276c; *Calag* 247b; *Aequaeuus, Aequalis, eiusdem aetatis, ab aequalitate aevi* – *Równich albo, Iednich lat. Calep* 34a, 209a [2 r.], [1041]b.

»małe lata« = *niemowlę (1)*: Do fýć było bogóm/ lub miedzi/ álbo złotá/ Lub żelázá tyle dáć/ ile mále látá/ Swiežo przeważyć mogły dziéćięciá rodného/ A tym okup rodzáiu wczynić ludného: Y domośtwá pátrzyć bez fkládu niewieściého *GosłCast* 45.

»męskie lata« = *integra aetas* *Mącz* [szyk 3 : 1] (4): *Mącz* 171d, 498c; *SkarŻyw* 244; ACzkolwiek Zbáwićiel nářz/ [...] do wrzędu fwego około ludzkie⁸⁰ zbáwienia czekał męzkich lat *SkarKaz* 42a.

»młode, młodzieńskie, młodziuchne, młodości, młodego człeka lata; młodość lat« = *młodość, okres życia następujący po dzieciństwie, przechodzący w okres wieku dojrzałego* [w tym: młodych lat (1)] [szyk 22 : 7] (21 : 2 : 1: 3 : 1; 1): *LibLeg* 7/31 v; *RejWiz* 32; *RejZwierc* 61v; *BibRadz* *4v, *5; *BielKron* 105; *KwiatKsiąż* C; *SienLek* 117; *Górndworz* K4v; *HistRzym* 123; A ták ty moy miły Krześcijánłki brácie/ kthoremu fie Pan Bog da przebić przez ty omylne á burzliwe látá młodości y śrzedniego wieku *RejZwierc* [121]v, 29, 120v, 125v, 173; *KochPs* 135; długo fię [św. Hugo] z Bifkupśtwá wymawiał/ niegodność fwoię y młode látá przekładáiac *SkarŻyw* 290, 244, 291, 459, 542, 552, 580; *LatHar* 31; *GosłCast* 15; *KlonWor* 55 [2 r.]; *ZbylPrzyg ktv. Cf* »wychodzą młode lata«.

»młode lata« = *wczesny okres życia, dzieciństwo* [szyk 10 : 2] (22): *GliczKsiąż* I5v, K2; ZYgmunt wthory Auguřtus/ [...] ná kroleśtwo Polłkie był pomázan y koronowan/ [...] ná zamku Krákwłkim: áćz temu byli ná odpor niektorzy/ iż młode látá miał/ iedno dzyefięć lat *BielKron* 421v, 188v, 233, 233v, 346v, 373v, 387v; *KwiatKsiąż* E2v, N4v; Niechayże tedy tego pilnie pátrzą áby chłopiétá y dzieweczki/ pirwzych młodych lat fwyh niewiodły w proznówaniu [*primos transigant annos*]: niechay się ftaráiá/ áby záwždy co robiły *ModrzBaz* 10v.

»lata najlepsze« (1): máiac s tego wielką rofkofřz/ iż ktho láthá fwe naylepfze/ v niego [u *Florentyna biskupa*] ftráwić chciał. *Górndworz* B7v.

»noworośle lata« = *wiek dzieciństwa (1)*: Nye yeft tedi tá fluffna przyczyná áby dla noworoŝnych lat á nyeuŝtálego rozumu dzyeći nye myáły być vczone *GliczKsiąż* I7v.

»lata ojców, przodków« = *wiek, którego dożywali przodkowie; dies patrum Vulg (2 : 1)*: *Leop Gen* 47/9; á dni żywotá mego były krotkie á zlé/ y niedotrwałem lat przodków moich [*et non attigerunt dies annorum vitae patrum meorum*]/ ktore oni przeżyli ná fwiećie. *BibRadz Gen* 47/9; *BielKron* 18.

»lata ostatnie, ostateczne« [szyk 3 : 2] (3 : 2): *WróbŻolt* 70/18; *Summa senectus*, Oŝtáteczne látá/ Ítárość. *Mącz* 431d; *KochFrag* 52; *OrzJan* 92; Iuż ŝwoich lat oŝtátecznych/ pozbáwionem bárzo wdzięcznych *ArtKanc* P18.

»pierwe (a. pirwsze), rane, wczesne lata« = *młodość, dzieciństwo; adulta aetas Mącz* [szyk 3 : 1] (2 : 1 : 1): *GliczKsiąż* E5; *Mącz* 262a; STáry człowiek gdy baczy ŝwoie pierwe látá/ Zda ŝię mu áby zázedł w iná ŝtronę ŝwiátá. Inákŝe obyczáie/ inákŝe dziŝ ŝpráwy/ Kto ŝie ludziom przypátrzy/ dŝiwne ich poŝtáwy. *BielRozm* 10; *ZawJeft* 45.

»pocziwe lata« (6): A gdy cie wŝyŝcy miłowáć będą/ iużci s thego vroŝcie ŝyczliwość/ poćciwość/ flawá/ powagá pocźciwych lat twoich *RejZwierc* 128, A3v, 28, 122v, 129v, 166v.

»lata potemne; lata były po temu« = *aetas idonea Mącz (1 : 2)*: *Mącz* 211d, 510b; A iŝ látá náŝe ná ten czás potemu nie były [*aetas nostra tum non permittebat JanPrzyw* 53]/ ábyłmy powinná przyŝięęę vczynić mogli *SarnStat* 11.

»latom przystojny, przyzwoity; latam przystoi« [szyk 3 : 1] (2 : 1; 1): *Oczko* 16; y w zakryŝtyey fię około poŝług koŝcielnych látom ŝwym przyŝtoynych/ iáko Sámuel Prorok báwił. *SkarŻyw* 297, 580; *KlonWor* 44.

»przyŝpiałe lata« = *starość (1)*: Gdzie przyŝpiałe látá/ y tákowa miłość łamey cudnoŝci/ nigdy ná ten błáđ/ á zámieŝzanie głowy nie podwiedzie *GórńDworz* Mm4.

»ŝluszne lata« = *okres dojrzałości umysłowej (1)*: Bowiem gdy iuż przodkowie mogli dochowawłŝy mie fluffnych lat wypuŝćili na opiekę ŝwoię/ zdáłomi ŝie ábych ŝie ná włŝem przyłáczył ktobie [*do Boga*] *RejPs* 39v.

»stare, ostarzałe, niemłode lata« [w tym: lat niemłodych (1)] = *grandis aetas Mącz* [szyk 11 : 1] (9 : 1 : 2): Tales tylko dla ŝwego vmyŝłu á nyechući zbranyał małŝeńŝtwá dotháđ áŝ wŝtáre látá wpadł *GliczKsiąż* O8v; *LubPs* A4v; *RejWiz* 93; *Mącz* 148c; *RejZwierc* 118; *PapriPan* K2, Hh4v; gdy iuż byłá [*Matka Boska*] lat nie młodych/ zlećić w opiekę niechćiał ŝadnemu Apoŝtołowi/ ktory pierwey w małŝeńŝkim Ítanie był *SkarŻyw* 242, [237]; *PowodPr* 85. Cf »stare lata i siwość, siwy włos«.

»lata stateczne« [w tym: lat statecznych (1)] = *okres wczesnej starości (2)*: *HistLan* D4v; A ták záwŝdy dziwná ŝtraŝ y dziwná opiekę Pan Bog vkázował nád tákiemi ludŝmi lat Ítátecznych á powáŝnych. *RejZwierc* 125.

»ŝzedziwe lata (a. lato)« = *starość* [szyk 14 : 3] (17): *GórńDworz* H5; *RejZwierc* B2, 122, 124 [2 r.], 124v, 125v (13); *KochPs* 139; *GrochKal* 16; Człowiek choć wyraz Boŝy/ nieŝpofoĹbny ná to/ Ani náłazł fortélu ná Ízedŝiwé láto. *KochFrag* 21.

»ŝr(z)ednie lata« [w tym: ŝrzednich lat (2)] [szyk 8 : 2] (10): *KwiatKsiąż* C4v; Ut propecta aetate, vel propectus aetate homo, ŝrzednich lát człowiek. *Mącz* 478a; iákie ma być Ítanowienie y záchowánie

ípraw y żywotá iego [człowieka]/ począwłzy od vrodzenia iego aż do średnich lat iego. *RejZwierc* 1, A3v [2 r.], 29v, 118, 126v, 206v; *Oczko* 27.

»wczesne lata« = *wiek dojrzały* (1): *Confirmata aetas, Wczesne látá Męstwo. Mącz* 128c.

»wiek [jakich] lat; lata wieku [jakiego]« (3; 1): iáko fie kázdy [...] záchowác ma káždego wieku íwego/ ktory [...] íeft ná trzy cięści [!] rozdzielon/ tho íeft/ wiek młodości iego/ potym wiek średnich lat iego/ á potym iuż wiek zefłzłych á ízedziwych lat iego *RejZwierc* 206v, 30v, 118, 206v.

»zaziębłe lata« = *starość* (2): wízytko to w tobie [*Pan*] ípráwować będzie co iuż będzie należało poćciwemu ítanowi twemu/ á iuż thym iákoś íłyżał zázyębłym látom twoim. *RejZwierc* 128, 127v.

»zeszłe, podeszłe lata; zeszłość lat« [*w tym: podeszłych lat* (3)] = *starość; affecta aetas, flexus aetatis* *Mącz* [szyk 8 : 4] (7 : 4; 1); *LubPs* V2v; powiedáiąc íwoię niczemność á zefłze látá/ w ktorych iuż nie może być pożyteczny Rzeczypołpolitey. *BielKron* 120, 107; *Mącz* [114]c, 129d, 149b; *RejPos* 295; *RejZwierc* 206v; *KochMon* 24; *Phil* B2; *OrzJan* 92. Cf »szedziwość a lata zeszłe«.

»lat zupełność« [szyk 1 : 1] (2): *Leop* AAA4v; ázbyfmy íię wízyscy íkupili w íedność wíary y poznánia Syná Bożego/ w męzá dołkonátego/ w miárę zupełności lat Chrístułowych [*in mensuram aetatis plenitudinis Christi*] *WujNT Eph* 4/13.

»lata żywota (a. życia)« = *anni vitae* *PolAnt* (5): *HistAl* N4v; *BibRadz Prov* 3/2, 9/11; Zaś te (íá) látá życia Izmáelowego íto lat *BudBib Gen* 25/17; choroby ciężkíey prędkie oddalenie y lat żywotá íwego przyczynienie *LatHar* +9.

Szeregi: »czasy, (a, albo, i) lata« [szyk 5 : 3] (8): na twarz często w zwierciedle patrzył, nie dla piękności á chędożenia ciała, ale aby znał iáko vftawicżne vczenie lata á czałi twarz iego mieniły *BielŻyw* 82; *RejZwierc* 70v; *BibRadz Prov* 3/2; *RejZwierc* 119, 125, 143v, 162; *KmitaPsal* A3v.

»dni a lata« (1): Abowiem przez mię przybędzie tobie dni twoich/ á przedłużą íię látá żywotá twego [*multiplicabuntur dies tui et addentur tibi anni viiiae*]. *BibRadz Prov* 9/11.

»lata i doświadszenie« (1): ná co potrzebá człowieká poważnego/ wziętego/ ktoregoby látá/ y dołwiáfżenie wyćwiczyło *GórnDworz* Kkv. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»lata a doznanie« (1): á oni y drogi do mądrości niewiedzą íz látá a doznánie íá do niey drogi. *SkarKaz* 42b.

»lata czyli (i) obyczaje (a. zwyczaj)« (2): *Oczko* 24; Biádá ziemi/ iáko Prorok Boży powieda/ ktorey Krol dzieię. A ná temcí nic/ íefli láty íeft dzieię/ czyli obyczáymi [*aetate sit puer an moribus*]. *ModrzBaz* 75v.

»rok i lata« (1): Niech tym ták zacnym oíobom ten rok y látá Długie da potym w ízczeńściu mieć v íwiátá. *WitosłLut* A6.

»nie tylko lata, ale i rozum« (1): *KochFrag* 48 cf »mieć laty [*przed kim*]«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»lata i (albo) síła« (2): *KochSat* [C2]; tedy íem tąż drógá iáko y piérwłze lékárftwá/ dáne być máią: to íeft/ dnia piérwłżégo lenitium/ názáiutrz krwie (íefli látá álbo sílá pozwoli) pułzczenie *Oczko* 38. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»stare lata i (ani) síwość, síwy włós« [szyk 1 : 1] (1 : 1): *LubPs* Q3; TEgo namniey síwy włós áni ítáre látá/ Od tego nie odwiódą ni żadna vtrátá/ Ízeby miał położyć kopia w pokoíu *PaprPan* Y2.

»lata i starość« (1): z wesołą a nie z zókurczoną myółą żywotow fwyh wdźięcznych a fpokoynych wzywac będziemy/ czekaiac lat y ftarości swoiey *RejZwierc* 115v.

»starość i ostatnie lata« (1): A przeto nie raczy mie miły panie opufzczać aż do ftaróci y do oftatnich lat moich [*usque in senectam et senium*]. *WróbŻółt* 70/18.

»lata szedziwe i biała skroń« (1): Tenże go będzie chciał miec w fwey obronie/ Do lat fzedziwych/ y do białey fkronie *GrochKal* 16.

»lata a szedziwość« (1): y iako fwe láthá a onę pocźciwą fzedziwość fwą [...] ftánowić a záchowácby miał *RejZwierc* 119.

»szedziwość a lata zesze« (1): Aby teź bączność ná moię fzedzywość a látá zesze miał *BielKron* 372.

»wiek, (albo, i) lata« [*szyk* 5 : 4] (9): abowiem kaźdy wiek álbo láta máią fwoye nieyákíe włáciwe wyftepki. *KwiatKsiąż* C4v, A2v; *Aetas pro aevitas* [...], *Wiek* álbo káźdey rzeczy látá/ ftarosc. *Mącz* 5b, 5c; *SienLek* 42; *RejZwierc* [121]v, 122, 129v; *Calep* 38a.

»zstarzec się, (a) przyść w lata (a. zejść w leciech« (3): *BibRadz Ios* 23/2; *P*Otym s ftárzał fię Iehofzua przyfzedfzy wlátá [*senuit, venit in dies*] *BudBib Ios* 13/1, *Ios* 13/1.

»żywot i lata« (1): Moizelz opifuiac żywoty y láthá pirwfyh ludzi mowi/ Żyw był Adam Dźwieięc fet lat y trzydźieści *GrzegŚm* 2.

α. *W funkcji przysłówka* (312) :

»[jakich] lat« (4):

~ *Wyrażenia*: »młodych lat« = *za młodu, w młodym wieku; pubescentibus annis* *BartBydg* (2): *Pubescentibus annis, młodich lyath. BartBydg* 125b; Młodych tedy lat tak mayą być ku piciu dziatki przyzwyczayani/ iżeby im niefzalone wino/ ale z wietfzą połowicą wody zmieszane było dawano *KwiatKsiąż* D2.

»lat ostatnich« = *w starości, u schyłku życia* (1): *Supremis suis annis, Oftátnych lat fwyh. Mącz* 435a.

»podstarzałych lat« (1): *Declinata iam aetate, Podftárzáłych lat. Mącz* 57d. ~

Wyrażenia przyimkowe: »dla lat, z strony lat« = *z powodu starości* (2 : 1): *BielKron* 222v; *Per aetatem non posse, Dla lat nie moc zdołac. Mącz* 290b; *Bo áczkolwiek W. P. M. z ftróny lat fwyh od Woien wolen iest/ wźákże od porády inym młódzym/ ktrzy W. M. teź náśládowác choą* *SienLekAndr* a2v.

»od [jakich] lat« (2):

~ *Wyrażenia*: »od młodych lat« = *za młodu, w młodości* (1): *Ielźcze od fwoich młodych lat/ Pifał wźem Polfkie rzeczy* *BielKom* A3.

»od młodych lat« = *poczqwszy od wczesnego okresu życia* (1): *A tenero et a teneris subaudi annis, Od młodych lat/ od fámeego dziectwá. Mącz* 448c. ~

»wedle (a. według, a. podług, a. podle) lat [w tym: czyich (5)]« = *iuxta generationes, per seriem generationis* *PolAnt; ex aetate* *Mącz* (15): *Ale Alexander według lat fwyh pochodzac iteź náuk fwyh [!] miótrzew* *HistAl* B2; *GroicPorz* y2; *kthorych w liczbie było godnych wedle lat ku boiowi mężow dwádźieciá y fześć tyfięcy. BibRadz* 1.Par 7/40, *5, *Ex* 28/10, 21, *Sap* 4 arg; *KwiatKsiąż* B4v, C, C4v; *HistRzym* 23v; *SkarŻyw* 331; *NiemObr* 144.

~ *W połączeniu szeregowym* (1): Ty y inne niewolniki ták obraca Cefarz/ ftárfsze takież grube álbo máłogodne do roley obráca/ młode dawáiąc vczyć według urody lat álbo godności *BielKron* 261v.

Szereg: »wedle przemożenia i wedle lat« (1): Erat enim populus Romanus ex censu et aetate in Centurias divisus, Wedle przemożenia y wedle lat. *Mącz* 61b. ~

»z [jakich] lat« (46):

~ *W przeciwstawieniu*: »z młodych lat ... (na) starość« (2): wżákże gdym fie go z młodych lat niebał/ naftárość też niebędě. *BielKron* 253; *RejPs* Ff4v.

Wyrażenia: »z młodych (a. namłodszych) lat« = *od wczesnego wieku, w dzieciństwie, w młodości; a parvis, a parvulo, a pueris, a puero Mącz; a teneris annis Modrz* [szyk 39 : 5] (44): *Diar* 61; *BielKom* A3v, B2v; *BibRadz* *5; *BielKron* 75v, 76, 115v, 151v, 153v (12); y iżeby to mniemanie o rzeczach *B.[oskich]* miał z namłodźzych lat fwoich. *KwiatKsiąż* D2v; *Mącz* [1]a; *GrzepGeom* B3v; *BielSpr* 52; *RejPosWstaw* [41²], [41²]v, [41³], [41³]v [2 r.]; *HistHel* B4; *PaprPan* A4; Bo nie bez przyczyny fie chlubi ten że *Numanus Remulus*, że z młodych lat przywykł pracy *ModrzBaz* 109v; *KochPs* 132; *SkarŻyw* 117; IEZDA DO MOSKWY, Y POsługi z młodych lat, aż y przez wżyltek czas przełzły woyny z Moskiewskim, oyczyźnie fwéy y Pánom fwym czynioné *KochJez kt*, A2; *WerKaz* 293; (*marg*) Małżeńftwo (–) STÁrym chłopom dzieweczek byfmy nie dawály/ Bo nie fpołu oboie z młodych lat grawály. *BielSjem* 22; *GórnRożm* D4v, L2v; *WyprPl* A3; *CzahTr* Cv, D, K2; *PaxLiz* E; *SkorWinsz* A3v. *Cf W przeciwstawieniu*.

»z pierwszych lat« = *od wczesnego okresu życia* (2): Tak tędzy z pierwfzych lat maią być poftanowione dziatki/ yżeby fie y o wielkie rzeczy kuśić śmiály *KwiatKsiąż* Nv. *Cf Szereg*.

Szereg: »z młodości i z pierwszych lat« (1): z młodości/ y s pierwfzych práwie do ćwiczenia godnych lat/ [...] nigdym fie w próżnowaniu nie kochał *StryjKron* A3v. ~

»za [jakich] lat« (14):

~ *W przeciwstawieniu*: »za młodych lat ... starość« (1): Nauka abyfmy za młodych lat panu bogu fluzyli nieczekaiąc ftarofci. *RejPs* 137 *marg*.

Wyrażenia: »za młodych (a. młodszych, a. młodziuchnych) lat« = *we wczesnym wieku, w okresie młodości* (8): czo yeffly kyedi czynyll [król] za młodfich lyadth ffwoych dziffz thim wyanczey tho obmiffłacz raczi abi wthey dofpyalofczy lyath ffwoych mogll fzya vchronycz káfzdey nyeprziyaczyelŹkyey trvdnoŹci *LibLeg* 11/133v; Yedni to twyerdzili/ żeby fie nye godziło dzyecyęcýá vczyć zá bárzo młodych lat/ yáko czynýá cí/ ktorzy záraz fkoro dzyecýę odládzá/ ále yedno w fiodmem lecyę *GliczKsiąż* I5, B, E8v, 15, Kv; *GrzepGeom* B3; *WujJudConf* 199. *Cf W przeciwstawieniu*.

»za noworoŹtych, nieujrzałtych lat« (3 : 2); Ták częgo fie ono [dziecię] zá noworoŹtych lat náuczý/ dłuęo ono pámyęcáć bęđzyę. *GliczKsiąż* I7v, B, E6v, F2v, 15. ~

»na [jakie] lata« (2):

~ *Wyrażenia*: »na lata młode« = *w młodym wieku* (1): á ná fwoie látá DoŹyc młodé/ zwiedziłęś część niemála [!] Źwiátá. *KochPam* 80.

peryfr. »na siwe lata« = *w starości* (1): zęć przydźie plęłáć ná twé Źiwé látá. *PudlFr* 34. ~

»nad lata« = *w sposób bardziej dojrzały niż na to wskazuje wiek, przedwcześnie w stosunku do wieku* (4): *Mihi videre praeter aetatem tuam facere, Widziłz mi fie nád látá twoye czynić. Mącz 319c; y [panienka] nád látá rozum duchowny máiąc/ fтарыóć fwego ftryiá dobrymi poštěpki vwefeláá. SkarŻyw [237], 411.*

~ Szereg: »nad lata i przed czasem« (1): *Bo nád látá fwe y przed czáfem wielce duchownym zoštał. SkarŻyw 35. ~*

»z latory« = *po upływie pewnego okresu życia, z wiekiem* (9): *SkarŻyw 249; Słonce iednáko y pádnie y wchodzi/ Nam záfwdy z latory cokolwiek odchodzi. KochPieś 17. Cf »przychodzić, rość z latory«.*

~ Wyrażenie: »z latory zeszlými« = *w starości* (1): *która karmiá pierśiámi fwoiými Niemówiátko/ dżiś fłużąc iuż z latory zeszlými Prowadzi fwoię pániá/ dwoie wychowánié/ Nieprzepłáconé kochánié. GosłCast 23.*

Szereg: »potym, z latory« (2): *Abowiem ábo miał potym z latory fwemi wynidź rodzicom fwym ku żáłości ábo ku lekkości iákiew fwoiey/ á ku zginieniu fwemu RejPos 0003; ZbylPrzyg B2v. ~*

»za latory« = *po upływie pewnego okresu życia, z wiekiem; w ciągu dłuższego okresu życia* (4): *SkarŻyw 371; Którey [dzielności] zá latory dofzedł: bo nie w piątym roku/ Przypiął mu Alexánder oštrogę do boku WyprPl B4.*

~ W przeciwstawieniu: »dziecinny wiek ... za latory« (1): *Ztądże fię y profty dziecinny wiek wczy tego/ częgoby zá latory [rudis puerorum aetas discit, quod per annos assequinon posset] mógl niedoštąpić ModrzBaz 53.*

Szereg: »za latory a doświadszeniem« (1): *ále niechay vmieią wżyć mądrości fwey/ biegłości/ wiadomości wiela rzeczy/ ktorey zá latory á doświádfzeniem doštáli GórnDworz K3v. ~*

»w [jakich, których, czyich] leciech, w [jakim, którym] lecie« [*w tym: w rymie* (11)] (*niekiedy w połączeniu z określeniem pełni funkcję przydawki lub orzecznika*) (135 : 13): *BielŻywGlab nlb 13; YAko rychło y w kthorych leciech fyná fwego rodzicy myeliby náuczycyelowi yákyemu [...] przykázác y polecić GliczKsiąż I4v, I6v, K3; RejZwierz 70; BielKron 109v; KwiatKsiąż A2v, B2v, D2, E4; Legem annalem dixerunt, quae praescribat legitimam aetatem ad petendum magistratum, Statut/ albo/ wftawá/ w których leciech mieli być ku radzie obierani. Mącz 10d; Quod annos nata dicitur, Yáko yey wiele lat powiedáya/ w którých leciech może być. Mącz 344c, 5b; SienLek 92v; GórnDworz Mm7v; gdy iuż obaczyłz ony przeminęlé czáfy zatrudnione fwoie/ ktorycheś wżywał w záfikłánych á nieobácznych leciech twoich RejZwierc 161v, A4v, 162v; CzechRozm 136v; LatHar 130, 131; W onéy potym poćiefze/ gdyś ćiotkę [św. Elżbietę] wfpomniałá/ Ze y oná w fwych leciech fyná począc miáá SiebRozmyśl F3v.*

~ W przeciwstawieniach: »w dzieciństwie, z młodu (2), w młodości ... w urosłych (a. dorosłych, a. więtszych, a. zeszlých) leciech; w młodych leciech ... na starość« (4; 1): *Yáki zmłodu tháki w wroflých lecyech wkázác á popifác fie musi. GliczKsiąż F2v, E; Iedno iż fnadź z obu ftron nie było bączności/ Ták w wáfłych leciech zeszlých ták y w mey młodości. HistLan D2; Ale námowić ich nie mógl/ ktore sobie Chryštus iáko niewinne baránki ná ofiárę w młodych leciech poštěcił SkarŻyw 180; CzechEp 192.*

W charakterystycznych połączeniach: w mocnych leciech, w nieobacznych, w potachłych, w większych (3), w zawikłanych.

*Wyrażenia: »w dobrych leciech« = we właściwym wieku (1): A ponieważ że małymi działkami łami chrześciance chrześćt przyjmują/ [...] izalifz to nie ieft rzecz łufzna: aby w dobrych leciech y baczeniu vználi naukę wiary łwoiów *BiałKat* 266.*

*»w dorosłych (a. urosłych) leciech« = w wieku dojrzałości (2): *GliczKsiąż* F2v; *CzechEp* 192. Cf *W przeciwstawieniach.**

*»w leciech doskonałych« = dorosły (1): [*Maryja*] wzyuoczye bądacz łzwyątey anny myala pozyuanye dobrouolne łwego rozumu yłz tełz tak byla podnyefyona włtadło bogomyłzłnołczy uylłzey nyłz bylo prauye ktore łtworzenye wleczyech dołkonalnych *PatKaz III* 111v.*

*»w dziecinnych leciech« = in primis pueritiae annis *Modrz* (3): *ModrzBaz* 13; *StryjKron* 285; zład brácia młódzy w dziecinnych leciech [*in puerilli aetate JanStat* 562] bądący [...] bywaią ołzukawáni. *SarnStat* 593.*

*»w każdym, w którymkolwiek lecie; w każdym, w którychkolwiek leciech« = w każdym wieku, bez względu na wiek (3 : 1; 2 : 1): *KwiatKsiąż* D3, D4; iż choć miłość thá gruba/ w każdym lecie człowiekowi ieft łzkodliwa/ á włzakoł młodym ludziom iefzcie łie wdy nieiáko zydzie *GórnDworz* L13; DOkonawłzy tych kłyązek poćiwych łpraw człowieká cnotliwego/ w którymkolwiek łtanie y w leciech bądącego *RejZwierc* 182; *KochTr* 6; *KołakSzczęł* A3v. Cf »w każdym lecie, wszelakiego czasu i na każdym miejscu«.*

*»w małych (a. w maluczkich), we mdlonych (a. w mdłych), w dopiro rosłych, w nieujrzałych leciech; w ranym lecie [w rymie]« = w dzieciństwie (3 : 1 : 1 : 1): OKrom dzieci takowych ktoremby łtryovie abo opiekvnovie ymienie opieką trzymayącz wmałych ich liechiech *ComCrac* 19v; *GliczKsiąż* E5, F7, I6v; *SkarŻyw* 371; Tákli moiá Orłzulá/ iefzcie żyć na łwiećie Nieumiawłzy/ musiála w ráním vmrzćć lećie? *KochTr* 4; *LatHar* 130.*

*»w męskich leciech; w męznym lecie [w rymie]« = w wieku cechującym się pełnią sił (o mężczyznach) (1; 1): *BudBib* 1.Reg 2/33; O Hektorze náłz/ łławny po włzem łwiećie/ Coł Phrigóm zginął w twoim męznym lećie *GórnTroas* 14.*

*»w młod(sz)ych leciech; w młodym lecie [zawsze w rymie do: łwiećie]« = w młodość, bądący młodym, niedorosłym, w dzieciństwie [szyk 72 : 2] (68 : 6): *OpecŻyw* 28, 31, [34]v [2 r.]; *FałZioł* V 17a; *BielŻyw* 27; *HistAlHUnğ* A4; Mátká miła dawno zelzła s łwiátá/ Zołtáwiwłzy w młodych leciech brátá *BielKom* G, F7v, Gv; *GliczKsiąż* I5v, I7; *KochZuz* A3v; Będzye pánná w młodym lecie/ Godná wielbienia ná łwiećie. *BielKron* 133, 90v, 105v, 112v, 120v, 122v (16); *KwiatKsiąż* E3v; bo y w młódzzych leciech mych/ nigdym nie był na te miłostíki wabny. *GórnDworz* L14, L12, L18v; *KuczKat* 155; *RejPosWstaw* [41²]v, [41³] [2 r.]; *BiałKaz* I3v, I4v; *StryjWjaz* Av; Kázimirz Krol Polłki. CNotliwie y pobołnie żył tu ná tym łwiećie/ Pokwápił łie do niebá bárzo w młodym lecie *PaprPan* Ee, D3v, T3, X, X2v, [Gg]4v, Hhv; *SkarJedn* A6v; *SkarŻyw* 135, 200, 224, 527, 574; *KochTr* 23; *StryjKron* 360; *KlonŻal* A2v; *WerKaz* 302; *ZawJeft* 43; *GórnTroas* 62; *KochFrag* 48; *LatHar* 130; *KołakCath* B; *WysKaz* 41; dla czego częłtokroć tákowi łynowie w młodych lećiech bądący [*in teneris annis exsistentes JanStat* 574] nie vmieięc rzeczóm áni mogąc rádźić/ ták wzięte dźiedzictwo zwykli*

márnie trawić *SarnStat* 588 [*idem* 630], 100, 585, 630; *SiebRozmyśl* G2; *KlonKr* B2v, D3; *SkarKaz* 42a; *CzahTr* F4v, L3v. Cf *W przeciwstawieniach*.

»w pierwszych leciech« = *za młodu* (1): Abowiem nie dopieroć dziś znać mądrość twoię/ ale wnet w pierwfzych lećiech twoich [*a principio dierum tuorum*] wżyfcy ználi roftropność twą *BibRadz Judith* 8/18.

»w starych (*a. ostarzałych, a. zastarzalszych*), w szedziwych, w starości leciech« = *w starości, będący starym* [*szyk 6 : 4*] (*6 : 3 : 1*): Będąc iuż Dawid w leciech ftárości/ [...] gdy fie zágrzać nie mógl [...] przywiedzyono bárzo cudną dzyeweczkę Sunámicką/ imieniem Abifág która go zágrzewála w łóżnicy iego *BielKron* 73v, 88, 217; Acźkolwiek fię zawzdy tak w młodych iako y wftarych lećiech mamy vczyć *KwiatKsiąż* E4, A2; *HistLan* B, B4v; *RejZwierc* 130, 132; Mnie iákolwiek widźifz w tym ízedźiwym lećie/ Przedfię [...] Oyczyźnie íwéy chcę służyć *KochJez* A3.

»w leciech statecznych« = *mający wiek więcej niż średni* (1): Ale iż nie przyftoi ná páná tak cnego/ W leciech iuż tak ftátecznych báwić fie ledá czym/ Wfzákoź czáfu potrzeby nie zeydzye ni ná czym. *PaprPan* C2v.

»w średnich leciech« = *w średnim wieku* (2): *RejZwierc* 28v; lecz wżytko mnoftwo domu twego w średnich lećiech męfkich [*morientur viri*] vmierác będzie. *BudBib* 1.Reg 2/33.

»w tych leciech« [*zaimék „ten” podkreśla niezwykłość wskazanego wieku w stosunku do jakichś faktów*] (8): widząc iego słuźne ftánowienie w tych lećiech/ bo mu iedno było 9. lat *BielKron* 242, 112v; *KwiatKsiąż* D3, N, Nv; *Mącz* 317c; *GórnDworz* L14; *CiekPotr* 60.

»w zesłych leciech« = *w starości, będący starym* [*szyk 7 : 2*] (9): *BielKron* 332, 354v, 425; Żeby ládá co mogło zdrowiu iego wádzić/ Bo w zesłych leciech więcej o tym trzebá rádźić. *HistLan* D3v, B4v; Swinterog Vtenuśłowic Wielki Xiądz Litewłki w zesłych lećiech ftáruźek *StryjKron* 345; *GosłCast* 30. Cf *W przeciwstawieniu*, »stary a w zesłych leciech«.

Szeregi: »w każdym lecie, wszelakiego czasu i na każdym miejscu« (1): ábowiem te przymioty/ nie fą przeciwne cznocie/ baczeniu/ vmieiętności/ dzielności człowieczej/ w każdym lecie/ wżelákiego przyftoínego czáfu/ y ná każdym miefcu. *GórnDworz* Kk7.

»stary a w zesłych leciech« (1): A thákże Izáák vmárł/ y przyłączon ieft do ludu íwego będąc ftárem/ á w zesłych lećiech [*senex et satur dierum*] *BibRadz Gen* 35/29.

»w leciech albo wieku« (1): yefliżeby kto z młodości nie był wyćwiczon/ [...] tedy fię niechay niefpodziewa/ yżeby w zaftarzałźich lećiech albo wieku łatwie mógl [...] ony natychmiałt łobie wfpofobić. *KwiatKsiąż* A2v. ~

»w leciech [kto]« (1): Był ten to Roboas [...] w leciech młodzienc [*aetate adolescens*] *HistAl* N.

»[jaki] w leciech« (60): *KuczKat* 5; *RejZwierc* 119, 141v; Wam fię Aniołowie [...] y święci wżyfcy dziwowáli: mężom w lećiech kwitnącym/ á żywotem ochotnie gárdzącym *SkarŻyw* 209, 259; Fráźkác młódzik: toć to koń/ który doświadczony/ Y ieft w lećiech doyźrzáłyh dobrze ftánowiony. *WyprPl* B4.

~ *W charakterystycznych połączeniach: w leciech kwitnący, (po)stanowiony* (3), *uczyniony, umocniony*.

Wyrażenia: »w leciech doskonały« = *dojrzały* [szyk 2 : 2] (4): *BielKron* 372; *Mącz* 171d; w iákíey íełt powadze y poćciwości człowiek ítáteczny/ poważny/ á w leciech íwých dołkonáły *RejZwierc* 136; *SkarŻyw* 354.

»młody (a. młodszy) w leciech« [szyk 3 : 2] (5): *BielKron* 112v, 423; Zá nim idzie TRZYćiefki w lećiech dobrze młodfzy/ A wždy íęzyk v niego y nád Cukier łódfzy. *Prot E*; *SkarŻyw* 15, 452.

»w leciech (nie)rowny, mało rozny« [szyk 2 : 2] (3 : 1): Dzieci ktorým siedm lat minęły między równe łobie w lećiech ná ćwiczenie dawány były *BielKron* 272v; A co íie tycze wrzędu/ á ochmiłtrzowania tego/ widzę íż wdy nieiáko mu Dworzánin íproftáć może ná then čás/ kiedy będzie máło rozny w leciech od páná *GórnDworz Kk*; *KochMon* 26; *SkarŻyw* 117.

»podeszły, zeszyły, poszły w leciech« = *aetate provectus Vulg* [szyk 16 : 14] (15 : 14 : 1): *MurzHist* P4; Ponieważem íá íełt ítáry i żona moia íuż podełzła wleciech íwoich [*provecta in diebus suis*] *MurzNT Luc* 1/18; *Leop* 2. *Mach* 4/40, *Luc* 1/7, 18; *BibRadz* 2.*Mach* 4/40; Bálicki ácz w lećiech zefzły był ále ná íercu nic/ pothkał íie napierwey s íwoią rotą z Wołochy *BielKron* 422, 191, 347v; *HistLan* B3v; *RejZwierc* 166v; *BielSpr* 45v; áni íię tełz wftydaymy ízedziwości ítarcá wlećiech podełzłego [*nec veterani revereamur canos multi temporis Vulg*] *BudBib Sap* 2/10; *BiałKaz* 14v; *CzechRozm* 129; *SkarŻyw* 411; *StryjKron* 360, 467; *LatHar* 31, 685; *WujNT Luc* 1/7, 2/36; *SarnStat* *8. *Cf Szeregi*.

»w leciech podrastający, mały« = *nedorosły* [szyk 1 : 1] (1 : 1): że załługá íiego [*Pana Krystusa*] y dzyatki/ y młodziyeniałzkowie/ y ínfzy w leciech podrałtájący/ zbáwieni bywáią. *RejPosWstaw* 41 v; *SkarŻyw* 117.

»starodawny w leciech« = *przedwieczny (o Bogu Ojcu)* [szyk 2 : 1] (3): który w lećiech Stárodawny/ íam Bog żywy y prawdziwy/ miał dáć íynowi człowieczemu pánowánie wieczne nád wźemi narody. *CzechRozm* 169, 180, 181.

»star(sz)y w leciech« [szyk 5 : 1] (6): *KromRozm I Bv*; Ludzie z łobą vprzeymie/ nie zá tárczą/ żyli/ Stárfze w lećiech/ tákze tełz przełožone ćzćili. *KochDryas* A2v; *SkarŻyw* 119, 428, 519, 553.

Szeregi: »w leciech podeszły jako i młody« = *każdy* (1): Może przynieś íiemáły pożytek káżdemu/ Tákw leciech podełzłemu íáko y młodemu. *HistLan* A2v.

»stary i podeszły (a. zeszyły) w leciech« = *senex veniens in dies PolAnt* (5): *GliczKsiąż* B2v; *BibRadz Gen* 18/11, 24/1, 1.*Par* 23/1; Oycy tełz ludzie ítáre y w lećiech podełzłe zowiemy/ ktore tełz w wćziwości mieć mamy. *KuczbKat* 305.

»zstarzec íię i być zeszyły w leciech« (1): á íozue íie był ítárzał y był zefzłym w lećiech [*fuit post dies multos*]. *BibRadz Ios* 23/1. ~

W przen (6) : Koc ten/ ácz nie pomáłu wezbráły go látá/ Tákw íż rzadko gđzieby w nim nie przyłzyta látá/ Ale pewnie kofztowny *PudłFr* 78; Czemu wáż fortunnieyfzy/ który z przyrodzenia/ Káždy rok wiotché látá ná młódą płeć mienia? *KochFrag* 21.

Zwroty: »w lata postępowáć« (1): Przetofz przywileie y zwierzchnoś ítolice Piotrá S. ím dáley w látá kościoł S. połtępowáł/ tymfię íásniey y wícey pokázowáć y wynurzác poczęły. *SkarJedn* 80.

»przyść w lata« = *zestarzec íię* (1): y przyblżyłáś [*Jerozolimo*] dni twoie/ á przyłzłáś w látá íwoie [*venisti usque ad annos tuos*] *BudBib Ez* 22/4.

Szereg: »lata i praca« (1): nie wftydzi fię ftárey y záfłuzoney mátce [= *stolica carogrodzka Kościołowi rzymskiemu*] vwłoczyć: nie pomni ná ciáło iey láty y pracą ftrapione/ y zftárzále ná fłuzbie Bożey *SkarJedn* 389.

Wyrażenie przyimkowe: »w leciech« (1):

~ *Wyrażenie*: »w zastarzałych leciech« (1): A ták tu Prorok fwięty dwie rzeczy bárzo frogie á okrutne opowieda/ ktorými miał być borzon á pfovan kościoł fwięty w tych záftrázáłych leciech fwoich. *LubPs* A4. ~

a. praw. Pełnoletność; aetas (*debita a. integra a. iusta a. legitima*) *Mącz, JanStat, JanPrzyw, Cn; plenitudo aetatis Vulg; maturitas aetatis Mącz; anni legitimi a. legitimae aetatis JanStat* (85) : Potym gdy oną dziewczká pięć lat miála/ rádził Cefarz/ áby zámowioná była zá iednego Senatorá zacnego/ ktorzyby iey lat czekał. *SkarŻyw* [223]; LATá teraz znayduią na Trybunale dobrze mnieyfe niż w Státucie fą opifáne: A to dla tego áby fie nie przewłaczála fprawiedliwość dla wymowki, że kto lat nie ma. *SarnStat* 1288.

lata ku czemu (1): *Legitima aetas ad petendum consulatum* Słufzne látá ku ftáraniu fie áby był wzięt do rády. *Mącz* 190c.

G z określeniem w funkcji przydawki (1): *GroicPorz* b3 cf »lata zupełne«.

Zwroty: »lata (lat) (nie) mieć, (nie) mający« = (*nie*) być pełnoletnim, dojrzałym; *aetatem* (*debitam a. integram a. iustam a. legitimam*) *habere JanStat, JanPrzyw, Cn; annos discretionis attingere JanStat; minorennis JanStat, Cn; maior qui, annos implevit, minor (annis a. annorum viginti duorum) Cn* [szyk zmienny] (29 : 4): *ZapWar* 1529 nr 2373, 1550 nr 2655 [2 r.]; *ComCrac* 16 [3 r.]; Przethofz wponyedzialek Szwyąthym Idzym yefth [*Iwan woźnica*] obyefchon a yanek yako chlopyec lyath nyemayączy yefzche pułzczon *LibMal* 1548/146v; *GroicPorz* p3, eev, ee3; *UstPraw* B4 [2 r.], C2, G2, H3 [2 r.], Iv [2 r.]; A gdy go potim vpominála [*Helena Miecsława*] aby fynowi Monárchią fpuścił záfie/ ponieważ iuz ma lathá fłufzne. *BielKron* 357v, 103, 124; *SarnStat* 9, 473 [2 r.], 474 [2 r.], 581, 778 (12).

»k(u) latom, do lat przyść (*a. przychodzić, a. dojść*); lat (swoich) dorość, dojść; przyście do lat« = *annos discretionis assequi, legitimam attingere aetatem, ad annos legitimae aetatis pervenire, ad aetatem legitimam venire JanStat; ad aetatem integram pervenire JanPrzyw* [szyk zmienny] (15 : 9; 5 : 1; 1): *ZapWar* 1529 nr 2373; *ComCrac* 16, 19v; *GliczKsiąż* O3v; *GroicPorz* eev, ee4v; *UstPraw* B3, G4v, H3, Iv; Dzieci ktorým siedm lat minęły [...] ná ćwiczenie dawány były/ piłác y czytác vczyły fie [...] / bofo chodziły/ bez fukniey/ áz dołzedł lat [!] fwoich *BielKron* 272v; PO śmierci Władzisláwá Krolá Węgierfkiego fyn iego Ludowik ku látom przyfzedłzy pánował *BielKron* 305v, 103, 258, 342, 360, 379; *HistRzym* 112, 123; Potym gdy lat dorofły [*córki*] wydał zá mąż [*wdowiec*] obie *HistLan* A3; *ZapKościer* 1585/61; *StryjKron* 472; *Phil* M2; *SarnStat* 11, 474, 581, 583, 584, 592, 779; *PudłDydo* B4v.

Wyrażenia: »lata doskonałe« (1): Potym Romulus wybrał mężow rádnych s Pátricyow fto/ ktore potym zwáli Rzymiánie Senatem/ ábowiem od ważności á mocy byli wezwáni Patres/ á od lat dołkonáłych Senátos. *BielKron* 99.

»lata prawem opisane« (1): tedy gdy przydą do lat Práwem opifánych [si ad annos legitimae aetatis pervenerunt JanStat 561] y będą mieć doftáteczné baczenie SarnStat 592.

»lata roztropne, rozumne« [szyk 1 : 1] (1 : 1): ZapWar 1529 nr 2373; Iákiego zálye długi iákim porządkiem ná dobrách zmarłego dlužniká doydzie/ [...] á iákiego nie doydzie aż dzieći do roftropnych lat doydą. GroicPorz eev.

»lata słuszne, słusznego rozeznania« = *legitima aetas Mącz, JanStat, JanPrzyw; debita a. integra aetas JanStat* [szyk 5 : 4] (8 : 1): BielKron 357v; Mącz 190c; WisznTr 3; A gdy da Pan Bóg látá fłużného rozeznanía [annos discretionis JanStat 862] będziemy mieć SarnStat 1084, 9, 584, 758, 779, 890.

»lata zupełne, zupełność lat« [w tym: lat zupełnych (1)] (2 : 1): DLa pożytku Mieyfkiego/ máią być obieráni w Rádę/ Ludzie dobrzy/ mądrzy/ lat zupełnych GroicPorz b3; Phil M2; gdybyfmy do lat zupełnych [ad aetatem integram JanPrzyw 53] przyfzli/ iżechmy mieli przyfięgę vczynić SarnStat 11.

Szereg: »(słuszne) lata albo rozum (a. rozeznanie dobre)« = *debita aetas aut discretio bona JanStat* (2): Sądowni máią tego doyrzec kto przed niemi wyznawa ábo zápifuie/ iefli iuże ma látá álbo rozum UstPraw C2; SarnStat 758.

Wyrażenie przyimkowe: »do lat« = *do czasu dojścia do pełnoletności (15): ComCrac 16 [2 r.]; GliczKsiąż Q2v; Oćiec każdy zá żywotá fwego może dziećiom do lat y żenie opiekuná dáć UstPraw B3, H3; polecił Bálduin trędowáty fwoiego fieftrzeńcá máłego/ tym obyczáiem/ áby fie im opiekáli do lat/ á fkoro doroście/ áby mu koronę fpuścili. BielKron 179v, 322v, 327v, 357; RejPos 33; Gdy oćiec zéydzie oftáwiwfzy dżiatki iefcze do lat [ad annos legitimos JanStat 579] niedochowáne/ opiekun ich nie może dżiedzictwá przedać SarnStat 583, 496, 581, 582, 613.*

5. Czas życia człowieka lub zwierzęcia, odnoszący się do jednostki lub rozumiany ogólnie jako miara czasu istnienia człowieka; życie; anni Vulg, PolAnt; aetas, spatium Mącz [zawsze w pl] [w tym: czyje (65): pron poss (53), G sb i pron (11), ai poss (1)] (103) : *OpecŻyw 90v; á wlfákoż iefcze przyłoż lat co nawięcey ku látom iego dla wielkiey dobrotliwóści iego. RejPs 89v; RejKup i8v; LubPs P3 marg, T6v; Leop 4.Esdr 4/33; In medio spatio, W pośrzodku fwych lat. Mącz 404c, 280a; [Pan] kazał go ziąć w niewinności iego s fwiátá tego/ nályćiwfzy go dofyć láty iego RejZwierc 175v, 30v [2 r.], [233]v; Day nam zá trofklive látá/ Wefołego vżyć fwiátá KochPs 137, 52, 55, 136, 152; SkarŻyw 113; Iesliżec téz z tąd roście záłość/ że iéy látá Pierwey fą przyłomione/ niżli tego fwiátá Rołkofzy záżyć mogła KochTr 21; DLugóz małz/ ô miłości/ fráfować mé látá? KochFr 95; Vżył lat Twoich w rádości/ Służąc Bogu w pobożności. KochMRot A3v; ArtKanc P18v; w których [kłopotach] moié látá/ Będą fchnąc miedzy ludźmi/ poko ftanie fwiátá. ZawJeft 41; GrochKal 11; Pánie/ ty wiefz złości moié/ karz niż weźmiefz z fwiátá/ Bo/ niżbyś tám wzgárdzić miał/ wolę z płáčzem látá GrabowSet Ov, A3v; KochFrag 21; LatHar 112; KołakCath A3v; Látá náłzé niepewné: Lepiéy fie nie rodzić/ Albo fie w niewinności ná ráną śmierć zdobyć. GosłCast 52.*

W połączeniach szeregowych (2): Iuż ná ftronie ftan Vrodą Seroky Plas/ Sywą Brodą Liata długie/ Rozum/ Zdrowie Iako tego vził to wie RejKup bb5v; GosłCast 37.

W przeciwstawieniu: »lata śmiertelności ... wieczność« (1): Ty żywiefz czás nieprzeżyty/ A mój wiek iefł w gárści fkruty/ Látá moiéy śmiertelności/ Mniéy niżli nie ku wieczności. KochPs 57.

W porównaniach (3): *BibRadz Ps 90/9*; Iáko dym/ ták látá moje vleciály *KochPs 151*; Mára człowiek: á iego látá Iá lotnemu Cięniowi rowné niehá mownemu. *KochPs 209*.

W charakterystycznych połączeniach: *nieszczęsne lata, prędkie (2), pracowite, smutne, spokojne, troskliwe, złe; lata schną; skrócić lat, ucierać, udzielić, użyć; frasować lata*.

Frazy: »lata (precz) bieżą, wskok idą, uleciały, uykają się« [szyk zmienny] (3 : 1 : 1 : 1): iż látá precz bieżąc/ biorą s Iobą wiele człowieczego dobrego/ y odeymią siłę/ á z nienaglá gubią żywość/ y ciepło przyrodzonez wilgotnością/ zá kthorym ginieniem/ człowiek Iie mieni *GórnDworz H5v; KochPs 137, 151; KochFr 44; WisznTr 22; PudłFr 40*.

»dokąd tu lat [czyich], poki [komu] lat [czyich] dostanie« = *dopóki ktoś żyje (1 : 1)*: Tarnę wzytek/ ná przeltępcę pátrząc vftaw twoich/ Które v mnie Iá zá pieśni/ dokąd tu lat moich. *KochPs 181, 90*.

»lata [czyje a. komu] przeminą« [szyk zmienny] (2): *LubPs R6v*; bo tháki człowiek nie długi czas ma ná fwiecie żyć/ bo Pan bog zábáwi go weIolemi krotofilámi/ iż mu prętko látá przeminą. *BielKron 80v*.

»przyjdą, wynidą zamierzone lata« = *skończy się życie (2)*: *KochPs 72*; Kiedy iuz w ónéy rádźie fwéy boskiéy vrádził/ Ize cię do siebie miał wziąć z tego światá/ A iuz wyfzły óné twé zamierzone látá. *SiebRozmyśl K4*.

»schodzą (a. przechodzą) [komu a. czyje] lata; [komu] na leciech schodzi« = *upływa czyjeś życie [szyk zmienny] (2; 1)*: *KwiatKsiąż Q [2 r.]*; Pátrż iáko I schodzą tákim márníe látá/ Co Iie wdawáią w roIpuItności fwiátá. *RejZwierc [213]*.

Zwroty: *peryfr.* »lata [komu a. czyje] prząść« = *wyznaczać długość życia czyjegoś (o Parkach) [szyk zmienny] (2)*: Nieużyte Boginie/ dziecióm látá przędą/ Wedle których ráchunku żyć na świecie [!] będą *KochMRot B4v; SapEpit B4v*.

»sw(oj)e lata skończyć (a. skończać)« = *umrzeć [szyk zmienny] (2)*: *KołakSzczęśl C2*; Zyiąc Ipokoynie [król Aleksander] Ikończył Iwoie látá, W Iálce v Bogá, á z chwałą v światá. *KlonKr Fv*.

»(wszystki, swoje) lata (po-, s)trawić, (u)tracić, terać« [w tym: *około czego (1), nad czym (1), na czym (6), w czym (4), zą zdaniem dopełnieniowym (1)*] = *aetatem consumere a. conterere Mącz [szyk zmienny] (20 : 2 : 1)*: *SeklWyzn 3v; BielKom G3; GliczKsiąż I3v, N2*; Ale iż wzyficy ci ktorzy látá Iwoie Itrawili okoIó piIm światych *BibRadz *5; Mącz 335d, 432d, 450d; RejAp 200; RejPos 324v; BiaKaz M2v; PaprPan Q, Qv, Dd4; KochDryas [A3]; KochPs 116, 187*; NieIzcześnieIy ia człowiek/ którym látá Iwoie Ná tym Itrawił/ żebych był vyżrzał progi twoie [o mądności]. Terazem nagle z Itpniów oItátnich zrzucony *KochTr 10, 24; GrabowSet Tv; LatHar [+10], 644; KlonWor 78*.

»wieść swe lata« = *żyć (1)*: Ktore [morskie potwory i ryby] ná głębiey od początku światá Wiodą Iwe látá. *KlonFlis B4v*.

Wyrażenia: »(będą) lata (nie)długie, długość lat« = *erunt anni eitati Vulg [szyk 3 : 2] (3 : 2)*: *RejKup bb5v; LubPs X4; BibRadz 4.Esdr 12/20*; Będzyeli długo żyw człowiek/ á w tey długości lat będzyeli weIóI zázwdy *BielKron 82; SkarKaz 551b*.

»krotkie (są) lata« = *modici anni Vulg (4)*: *BudBib 4.Esdr 4/32[33]*; Więc był chciwy do boiu ále krotkie látá/ Tego nie dopuściIy bo prętko sIzczedł s światá *PaprPan Ee2v; KochFr 131; RybGęśli C2v*.

»lata nieprzeżyte, nieśmiertelne« = *nieśmiertelność* [szyk 1 : 1] (2): *WisznTr* 34; *Morfkié Nimphy* [...] *Wzdycháły/ pátrząc ná twarz/ y wiek iego młody. Nieśmiertelnémi láty kupowác ie chciáły: Próżno/ bo wieczné czáfy gdzie indziey mu lłáły. KochPam* 81.

»wszy(s)tkie lata« [szyk 5 : 1] (6): *SeklWyzn* 3v; *RejPos* 324v; *KuczbKat* 205 [2 r]; *KochTr* 24; *Wípomnię przed tobą (Pánie) ná wżytkie látá moię LatHar* 131.

»zamierzone lata« = *koniec życia* (2): *Brát rodzonego nie odkupi brátá/ Kiedy iuż przyidą zámierzóné látá. KochPs* 72; *SiebRozmyśl* K4.

Szeregi: »lata i czasy« = *tempora et anni Vulg* [szyk 2 : 2] (4): *vczącz fię ich [wiary w Boga i zdobywania sławy]/ wżyftkim moie lata/ y czáfy potrawił SeklWyzn* 3v; *Leop* 4.*Esdr* 12/20; *BibRadz* 4.*Esdr* 12/20; *RejPos* 324v.

»dni a lata« (1): *Abowiemci przemiiaią wżythki dni násze dla gniewu twego/ á látá [!] násze ták niłzczeią iáko łłowá ktore ná wiátr pułzczamy [omnes dies nostri declinaverunt propter iram tuam: consumpsimus annos nostros]. BibRadz Ps* 90/9.

»lata, (i) wiek (a. bieg wieku) [czyjego]« [szyk 3 : 2] (5): *KochPs* 43, 57; *Nie było żadney części żywotá twego/ w ktorąbyś iákiego dobrodzieyftwá nie wziął/ z hoyney y łzczodrobliwey ręki iego/ w dziecińftwie/ młodzieńftwie/ y inżyich częściách lat y wieku twego. LatHar* 673, 509, 749.

»żywot i lata« = *vita atque aetas Mącz* (2): *Mącz* 335d; *Niezałmi/ łrebrné włófy/ zem was zá połługi Tu łobie wyłłuzylá/ przez żywot ták długi/ Y pracowité látá GosłCast* 55.

Wyrażenia przyimkowe: »za lat [czyich]« (2): *KmitaSpit* Av; *Chcełzi zá lat łwych záżyć lubégo pokoiá. GosłCast* 46.

»po [jakie] lata« (2):

~ *Wyrażenie*: »po wszy(s)tki lata« = *w ciągu całego życia* (2): *RejWiz* 67v; *Iedni bowiem z pogány zwierzchne tylko rzeczy Vpátruią/ y máią ná wżyftkiewy łwey pieczy: Ieść pić á rołkołzowác po wżyftkie łwe látá Ozdoby y rołkołzy mieć wżyftkiego łwiátá. KołakSzczęłł* A3. ~

»przez [jakie] lata« (1):

~ *Wyrażenie*: »przez wszystkie lata« (1): *także też y ludzie ielłizeby fię napierwey zdzieczinłftwa/ a potym przez wżyftki lata/ ku ćierpliwołci/ y pracám tak vmysłę iáko y ćiałę nieprzyzwyczałli KwiátKsiqż* M2v. ~

Synonimy: 3. *czas, dni*; 4. *czas, dni, wiek*; 5. *czas, dni, życie, żywot*.

Cf CZTERDZIESTOLETNI, CZTERDZIEŚCILETNY, [CZTERLETNI], CZTERZYLEĆNY, CZWARTOLATNY, CZWARTOLETNI, CZWOROLETNY, DŁUGOLETNI, DWULETNI, DWUNASTOLETNI, DZIESIĘCIOLETNY, DZIESIĘĆLETNI, DZIEWIĘCDZIESIĘĆLETNY, HOJNOLETNY, LATOPIS, LATOPISZEC, LATOROŚKA, LATOROŚĆ, LATOROŚL, LATOROŚLI, LATOROŚLNIE, LATOROŚLNY, [LATOROŻDŻKA], NOWOLETNI, OŚMIOLETNI, PIĘCIOLETNI, PIĘĆLETNY, PUŁTRZECIOLETNI, SIEDMIOLETNY, SIWOLETNI, SZEŚĆDZIESIĄTLETNY, SZEŚCIOLETNY, TRZYLETNI, TRZECIOLETNI, TRZYSTOLETNI, WIECZNOLETY, WIELOLETNI